

**BĘDZIE NOWE POŁĄCZENIE
Z ZATORZEM** |2

**ELEKTRYKI
NA WSTECZNYM BIEGU** |3

**JESTEM FARYZEUSZEM,
BRACIA** |4-5

**ALFABET AGRESJI: ZABIĆ
TYCH, CO MYŚLĄ INACZEJ** |9

PIĄTEK-NIEDZIELA
|30|08|-|01|09|2024|

GAZETA OLSZTYŃSKA

WEEKEND

GAZETA WARMII I MAZUR

cena 5,99 zł (w tym 8% VAT)

ISSN 0137-9127

3 5

9 770137 912057

SPORT

**NOWY FORMAT
LIGI MISTRZÓW.
CO SIĘ ZMieni?** |12

**STOMIL POCZUJE SIĘ
JAK U SIEBIE?** |13

**KAROL JANKIEWICZ:
ZAWSZE JEST COŚ
DO POPRAWY** |14

*Jest jedna tylko
rzecz w życiu ludzi,
narodów i państw,
która jest bezcenna.
Tą rzeczą jest honor.*
Józef Beck

WARNA!

GAZETA OLSZTYŃSKA wawa.info
PORTAL DLA WARSZAWY I MAZOWSZA

**Tylko dzisiaj z „Gazetą Olsztyńską”
specjalny dodatek pełen
wspomnień, wywiadów i historii**

57240tbp-a -P

Zatorze to jedna z najbardziej rozwijających się części Olsztyna. Świadczą o tym nowe inwestycje deweloperskie. Tak jest m.in. przy ul. Cichej, przy której powstały już bloki z setkami mieszkań. Wcześniej ukończono bloki przy ul. Zientary-Malewskiej. Na zapleczu Zakładu Budynków i Lokali Komunalnych rozpoczęła się kolejna taka inwestycja. To przekłada się na wzrost liczby mieszkańców. Niestety, to generuje problemy komunikacyjne, z którymi muszą borykać się na co dzień mieszkańcy tego osiedla. Chcąc dojechać do centrum, mają niewielki wybór. Pierwszym jest łącznik przez rondo Bema. A jest on w nie najlepszym stanie.

W tej sytuacji władze Olsztyna skłaniają się do budowy tunelu, który umożliwi dojazd z ul. Zientary-Malewskiej do Lubelskiej. Byłaby to pierwsza taka konstrukcja w Olsztynie. By to zrealizować, miasto rozpisało przetarg. — Przedmiotem zamówienia jest zaprojektowanie i wybudowanie połączenia drogowego od ulicy stanowiącej dojazd do ZGOK do ul. M. Zientary-Malewskiej z przekroczeniem tunelem pod linią kolejową nr 353 w celu skomunikowania terenów przemysłowych we wschodniej części miasta Olsztyna z ul. M. Zientary-Malewskiej oraz w zakresie opcji, w ramach której do wykonania jest przebudowa wraz z rozbudową ul. M. Zientary-Malewskiej — czytamy w przetargowym ogłoszeniu.

Zakres prac obejmuje wykonanie tunelu drogowego pod linią kolejową nr 353 o konstrukcji żelbetowej o szerokości 14 m i długości 32 m obejmujący także dojazd istniejącą ulicą Tracką, ulicy o szerokości na-

wierzchni 7 m wraz z drogą dla pieszych i rowerów na długości 1,355 km, przebudowy odcinka ul. Zientary-Malewskiej wraz z budową ronda.

Wykonawca zobowiązany jest zrealizować przedmiot zamówienia w terminie do 31 sierpnia 2027 roku.

Pięć firm

Właśnie zostały otwarte oferty przetargowe. Zlecenie cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Zgłosiło się pięć firm: trzy pochodzą z Warszawy, a kolejne ze Skierniewic i Pruszkowa. Kwota brutto przeznaczona na sfinansowanie zamówienia to około 92 mln zł. Są dobre wiadomości. Tylko jedna ze zgłoszonych ofert przekracza budżet przedsięwzięcia. Reszta jest zdecydowania niższa. Najtańsza wynosi ponad 72 mln zł. Złożyła je firma INTOP z Warszawy.

— Obecnie nastąpi sprawdzenie złożonych ofert pod względem poprawności formalnej — zapowiada Patryk Pułikowski, rzecznik olsztyńskiego ratusza.

Wyniki tego postępowania najprawdopodobniej mogą mieć duży wpływ na inną ważną inwestycję. Chodzi o przebudowę

BĘDZIE NOWE POŁĄCZENIE Z ZATORZEM. W TŁE PRZEBUDOWA STADIONU

ZAKRES PRAC W RAMACH NOWEJ INWESTYCJI OBEJMUJE WYKONANIE TUNELU DROGOWEGO POD LINIĄ KOLEJOWĄ, ULICY O SZEROKOŚCI NAWIERZCHNI 7 M I PRZEBUDOWY UL. ZIENTARY-MALEWSKIEJ W OLSZTYNIE WRAZ Z BUDOWĄ RONDA.

Prezydent Olsztyna Robert Szewczyk

stadionu przy al. Piłsudskiego. W rozpisany przez ratusz przetargu na przebudowę olsztyńskiego stadionu miejskiego zgłosił się tylko jedna firma. Na dodatek zaproponowała bardzo wysoką kwotę za wykonanie prac. Jej wartość to bliski 68 mln zł! A to znaczy, że miasto musi dołożyć prawie 40 mln zł, aby wyremontować stadion przy Piłsudskiego. Rządowa dotacja wynosi bowiem około 30 mln zł.

Sprawa przebudowy stadionu miejskiego przy al. Piłsudskiego będzie jednym z tematów ostatniego spotkania klubu Koalicji Obywatelskiej.

— Teraz trzeba tylko rozstrzygnąć, czy można przesunąć zaoszczędzone środki z rządowej dotacji na budowę połączenia ul. Lubelskiej z ul. Zientary-Malewskiej. Jeżeli tak, to na pewno byłby to poważny zastrzyk finansowy do przebudowy stadionu — mówi Paweł Klonowski.

Proza życia

Do sprawy przebudowy stadionu odniósł się też prezydent Olsztyna Robert Szewczyk.

— Dysproporcje pomiędzy oczekiwaniami a rzeczywistością przedsta-

wioną w ofercie wynoszą ponad 37 mln zł. To efekt niekorzystnych zasad „Polskiego Ładu” i tylko dwóch płatności dla wykonawcy, co zmusza go do kredytowania inwestycji i ma odzwierciedlenie w cenie oferty — twierdzi prezydent Szewczyk.

— CZY ZNALEZIENIE TAKIEJ KWOTY W BUDŻECIE MIASTA JEST MOŻLIWE? OCZYWIŚCIE. PYTANIE TYLKO, JAKIM KOSZTEM. DODATKOWE 37 MLN ZŁ, KTÓRE OLSZTYN MUSI „ZNALEŹĆ” W BUDŻECIE, MOGĄ OZNACZAĆ TRYBUNĘ NA 4500 MIEJSC, Z NOWOCZESNĄ INFRASTRUKTURĄ, ALE I Z PERSPEKTYWĄ DALSZYCH, NIEZBĘDNYCH DLA ROZWOJU INWESTYCJI, BO TO DOPIERO JEDNA TRYBUNA.

Zdaniem prezydenta Olsztyna sytuacja postawiła władze miasta przed trudnym dylematem: — Z jednej strony są oczekiwania fanów sportu, bo jako miasto dysponujemy, nie ma co ukrywać, beznadziejnym obiektem. Mam tego świadomość. Z drugiej strony mamy, jak to się ładnie mówi, prozę życia codziennego i budżet, który i tak jest mocno nadwyrężony. Z tym budżetem jest tak, że jak chcemy na coś wydać pieniądze (a nie jest to zaplanowane), to z czegoś innego trzeba zrezygnować. A tutaj trzeba zabrać 37 mln zł.

GRZEGORZ SZYDŁOWSKI

g.szydowski@gazetaolsztyńska.pl

Gazeta Olsztyńska zawsze pod ręką. Zaprenumeruj e-wydanie: kupgazete.pl

WYDAWCA
GALINDIA Sp. z o.o.
ul. Tracka 5,
10-364 Olsztyn

REDAKTOR NACZELNY
Maciej Matera
zarzad@gazetaolsztyńska.pl
DYREKTOR ZARZĄDZAJĄCY
Agnieszka Weder-Gryglewicz

REDAKTORZY WYDANIA
Michał Podolak
Igor Hrywna
Barbara Barczuk

sport@gazetaolsztyńska.pl

WYDANIE ONLINE
internet@gazetaolsztyńska.pl
514 800 549

GAZETAOLSZTYNSKA.PL
redakcja@gazetaolsztyńska.pl
tel. 514 800 549

PRENUMERATA E-WYDAŃ
prenumerata@gazetaolsztyńska.pl
502 499 531

REKLAMA W OLSZTYNIE
ul. Tracka 5
tel. 885 998 201
reklama@gazetaolsztyńska.pl

CENTRALNE BIURO OGŁOSZEŃ
tel. 514 800 517

REDAKCJA W ELBLĄGU
ul. Rybacka 35
82-300 Elbląg
tel. 505 766 681
gazeta@dziennikelblaski.pl

REKLAMA W ELBLĄGU
ul. Rybacka 35
82-300 Elbląg
tel. 604 408 305
reklamy@dziennikelblaski.pl
PRENUMERATA E-WYDAŃ
prenumerata@dziennikelblaski.pl
502 499 531

DRUK
Drukarnia Prasowa
GRUPY WM Sp. z o.o.
Olsztyn, ul. Tracka 7
tel. 502 499 539

P o polskich drogach jeździ coraz więcej aut w pełni elektrycznych. Elektryki są w modzie, bo nie dymią, nie zaturowają środowiska, a przynajmniej nie podczas jazdy. Do tego samochody elektryczne systematycznie tanieją, jest też coraz więcej tych aut z drugiej ręki.

Rynek rośnie

Według danych z końca lipca 2024 roku w Polsce było zarejestrowanych prawie 70,6 tys. osobowych i użytkowych samochodów całkowicie elektrycznych (BEV). Przez pierwsze 7 miesięcy tego roku ich liczba zwiększyła się o ponad 14 tys.; to o 6 proc. więcej niż w analogicznym okresie w 2023 roku – wynika z Licznika Elektromobilności prowadzonego przez Polskie Stowarzyszenie Nowej Mobilności i Polski Związek Przemysłu Motoryzacyjnego. Nie jest to dużo, zważywszy, że w I półroczu tego roku zarejestrowano w sumie 277 tys. nowych samochodów osobowych, ale wbrew powszechnym opiniom elektryki nie są też aż tak modne w Europie. Ich udział w rynku europejskim to obecnie ok. 13,5 proc.

Jednak wraz ze wzrostem sprzedaży elektryków poprawia się też infrastruktura do ich ładowania. Pod koniec lipca w kraju było 7563 ogólnodostępnych punktów ładowania. Niemal jedną trzecią (29 proc.) stanowiły szybkie punkty ładowania prądem stałym (DC), a 71 proc. – wolne punkty prądu

przebiegowego (AC) o mocy mniejszej lub równej 22 kW. W lipcu uruchomiono 308 nowych punktów.

Bez wątpliwości flota pojazdów elektrycznych rośnie, choć daleko nam jeszcze do obiecanego miliona aut, o którym swego czasu mówił premier Mateusz Morawiecki. Tym bardziej że Polacy też aż tak nie palają chęcią posiadania samochodu elektrycznego. Z badania firmy doradczej Deloitte wynika, że ponad połowa Polaków przy zakupie następnego samochodu zdecyduje się na benzynę lub diesla. To o 10 pkt proc. więcej niż rok temu.

Z tegoż samego badania wynika, że dla 60 proc. Polaków najważniejszym argumentem za zakupem samochodu elektrycznego jest niższa cena ładowania niż zakupu paliwa. Troska o środowisko schodzi jakby na dalszy plan.

Modnie, ale drogo

Kupując elektryka, na pewno wpisujemy się w zielony trend, ale czy będzie taniej? Tu warto sięgnąć do rządowego raportu, który przygotowuje cyklicznie Ministerstwo Przemysłu, porównując koszty przejeżdżania 100 km autami na paliwa alternatywne i z silnikami tradycyjnymi. Najnowszy raport jest za II kwartał tego roku.

Zgodnie z raportem ministerstwa auto kompaktowe średniej wielkości napędzane benzyną przejeżdża 100 km za 36,37 zł. W przypadku średniego SUV-a lub crossovera jest to 47 zł.

ELEKTRYKI
NA WSTECZNYM
BIEGU

MIAŁY BYĆ LEKIEM NA CZYSTE POWIETRZE, ALE NAJWYRAŹNIEJ ZIELONA REWOLUCJA W TRANSPORCIE JAKBY NIECO PRZYGASŁA, BO AUTA ELEKTRYCZNE SĄ DROGIE I JAK SIĘ OKAZUJE, NIEKONIECZNIE TANIE W EKSPLOATACJI. ALE TO NIE ZNACZY, ŻE WRACAMY DO DYMIĄCYCH DIESLI.

Pixabay

Z kolei koszt przejazdu 100 km w przypadku auta kompaktowego z silnikiem diesla wyniesie 30,41 zł, a SUV-em i crossoverem – 37,53 zł.

A jak wypadają będące w modzie elektryki? Z zestawienia wynika, że koszt przejazdu 100 km elektrykiem ładowanym z ogólnodostępnych stacji ładowania wyniesie 42,22 zł, dla SUV-a i crossovera – 42,48 zł).

Najkorzystniej w tym zestawieniu wypadły auta zasilane LPG. Koszt przejazdu 100 km autem zasilanym LPG o mocy silnika 100-150 KM

zarejestrowanym w 2023 roku wyniósł 22,12 zł.

Najdrożej wypadł przejazd autem z silnikiem na wodór. W tym przypadku koszt przejazdu 100 km SUV-em i crossoverem na wodór wyniósł 69 zł.

Taniej z własnego gniazdka

Jak widać z raportu, elektryki wcale nie są tanie. Trochę to studzi apetyty na auto z zieloną tablicą rejestracyjną, ale nie do końca. Jazda elektrykiem może być opłacalna, i to nawet bardzo, ale pod jednym warunkiem.

— Trzeba mieć własną fotowoltaikę, ładować akumulatory swoim prądem, to wtedy wyjdziemy na swoje — powiedział nam przedsiębiorca z Olsztyna, który ma dwa auta elektryczne, i to wysokiej klasy.

I wie, co mówi. Z analizy chociażby serwisu wysokie-napięcie.pl na podstawie cen z energii i paliwa z 6 kwietnia wynika, że ładowanie auta elektrycznego z własnej fotowoltaiki to koszt około 5 zł za każde 100 km. Natomiast w przypadku korzystania z prądu z sieci, ale w czasie taryfy nocnej, która jest tańsza, koszt przejeżdżania 100 km wyniesie 15 zł. Taniej już się nie da, chyba że hulajnogą elektryczną.

Co czeka elektryki?

Patrząc na kierunek, który obrała Unia Europejska, wydawałoby się, że świetlana przyszłość. Bo przecież UE idzie w stronę elektromobilności. Od 2035 roku ma obowiązywać unijne rozporządzenie przewidujące redukcję emisji CO2 z nowych pojazdów do zera i które nakłada na producentów samochodów obowiązek stosowania silników elektrycznych. Nie będzie możliwości zarejestrowania nowego auta z silnikiem na benzynę czy olej napędowy. W salonach miałyby być tylko auta elektryczne oraz napędzane wodorem. To w teorii, bo może nie ma wątpliwości co do obranego kierunku, bo musimy dbać o naszą planetę, ale co do tempa zielonej rewolucji w transporcie, to już są.

Ford do niedawna jeszcze zakładał, że do końca dekady nie będzie już sprzedawał na rynku europejskim aut z silnikami spalinowymi. Teraz, kierując się rachunkiem ekonomicznym, poinformował, że zrezygnował z planu wprowadzania na amerykański rynek w pełni elektrycznego SUV-a, stawiając na wersję hybrydową.

Według szefa Horse Powertrain – spółki, którą utworzyły Renault i chiński Geely, a zajmującej się z układami napędowymi – w 2035 roku co najmniej połowa nowo rejestrowanych aut na świecie będzie miała silnik spalinowy.

Wątpliwości są też w Polsce, czego wyrazem może być decyzja wstrzymaniu od 1 września do końca tego roku dopłat do samochodów elektrycznych w leasingu. Tymczasem ponad 70 proc. elektryków w Polsce w kupowanych jest przez podmioty gospodarcze i w dużej mierze w formie leasingu. Decyzja ta może spowodować załamanie rynku sprzedaży elektryków. Największe organizacje krajowej branży motoryzacyjnej wystosowały w tej sprawie list do premiera.

Choć auta elektryczne są drogie, choć wciąż mało jest stacji ładowania, a ceny prądu są wysokie, to nie ma co wieszczyć jednak końca elektryków. Ten rynek będzie dalej się rozwijał, wypierając auta spalinowe. Choć pewnie to tempo nie będzie takie, jak to zakładali niektórzy.

ANDRZEJ MIELNICKI

a.mielnicki@gazetaolsztyńska.pl

REKLAMA

przetarg

Wyciąg z ogłoszenia
BURMISTRZ SUSZA
ogłasza II przetarg ustny nieograniczony

na zbycie niezabudowanej nieruchomości gruntowej stanowiącej własność Gminy Susz, położonej w obrębie 0003 m. Susz przy ul. Leśnej oznaczonej w ewidencji gruntów i budynków jako działka 73/1 z przeznaczeniem pod budowę budynku mieszkalnego jednorodzinnego na rzecz osób fizycznych i prawnych.

1. Przedmiotem przetargu jest prawo własności nieruchomości gruntowej ozn. Nr 73/1 o pow. 0,0842 ha, obr. 0003 m. Susz, KW EL11/00035320/0, rodzaj użytku – zurbanizowane tereny zabudowane lub do zabudowy, klasa – Bp.
2. Cena wywoławcza nieruchomości 46.350,00 zł netto. Do wylicytowanej ceny zostanie doliczony podatek VAT w wysokości 23%.
3. Termin i miejsce przetargu 08 października 2024 r. godz. 9:00 w siedzibie Urzędu Miejskiego w Suszu ul. Wybickiego 6 - sala nr 1 (parter).
4. Wysokość wadium 4.635,00 zł - termin wpłacenia wadium do dnia 03 października 2024 r. Za termin wniesienia wadium uważa się dzień wpływu środków pieniężnych na rachunek bankowy.
5. Pełna treść ogłoszenia o przetargu znajduje się w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Susz: bip.susz.pl Nieruchomości – Przetargi, stronie www.susz.pl oraz wywieszona na tablicach ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Suszu przy ul. Wybickiego 6.
6. Szczegółowych informacji udziela Referat Nieruchomości i Rolnictwa Urzędu Miejskiego w Suszu – pok. 208, tel. /55/ 2786 015 wew. 58 lub 54 w godzinach pracy urzędu.

14324ilzi-a -P

przetarg

Wyciąg z ogłoszenia
BURMISTRZ SUSZA
ogłasza II przetarg ustny nieograniczony

na sprzedaż lokalu użytkowego Nr 3 (była świetlica wiejska) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, położonego w budynku Nr 10 w miejscowości Kamieniec gm. Susz, stanowiący przedmiot własności Gminy Susz.

1. Przedmiotem przetargu jest prawo własności nieruchomości lokalowej Nr 3 o pow. 133,80 m² wraz z udziałem wynoszącym 13380/29700 części w częściach wspólnych budynku i innych urządzeniach, które nie służą do wyłącznego użytku poszczególnych właścicieli lokali i takim samym udziałem w gruncie, ozn. nr geod. 32/26 o pow. 0,1376 ha.
2. Sąd Rejonowy w Iławie Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgi wieczyste:
 - EL11/00037774/1 - nieruchomość gruntowa nr 32/26 obr. 0020 Kamieniec
 - EL11/00050940/3 - nieruchomość lokalowa Nr 3
3. Cena wywoławcza nieruchomości: 67.480,00 zł. Cena sprzedaży nieruchomości zwolniona jest z podatku od towarów i usług.
4. Termin i miejsce przetargu: 08 października 2024 r. godz. 10:00 w siedzibie Urzędu Miejskiego w Suszu ul. Wybickiego 6 - sala nr 1 (parter).
5. Wysokość wadium: 6.748,00 zł. Termin wpłacenia wadium do dnia 03 października 2024 r. - za termin wniesienia wadium uważa się dzień wpływu środków pieniężnych na rachunek bankowy.
6. Pełna treść ogłoszenia o przetargu znajduje się w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Susz: bip.susz.pl Nieruchomości – Przetargi, stronie internetowej www.susz.pl oraz wywieszona została na tablicach ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Suszu przy ul. Wybickiego 6.
7. Szczegółowych informacji udziela Referat Nieruchomości i Rolnictwa Urzędu Miejskiego w Suszu – pok. 208, tel. /55/ 2786 015 wew. 58 lub 54 w godzinach pracy urzędu..

14424ilzi-a -P

Faryzeusze krytykują uczniów Jezusa za to, że nie przestrzegają tradycji starzych, czyli nie myją rąk przed jedzeniem. Jezus odpowiada na to zarzutem o obłudę, zarzucając im, że bardziej dbają o zewnętrzne rytuały niż o prawdziwą czystość serca.

Była to najważniejsza grupa religijno-polityczna w czasach Jezusa, jedna z czterech głównych szkół żydowskich w okresie Drugiej Świątyni, obok saduceuszy, eseneńczyków i zelotów. Reprezentowali oni podejście do judaizmu, które kładło nacisk na skrupulatne przestrzeganie Prawa Mojżeszowego (Tory) oraz na rozwój tradycji ustnych, które miały wyjaśniać i uzupełniać prawo pisane. Faryzeusze byli wpływowi w synagogach, a ich nauki koncentrowały się na dokładnym przestrzeganiu przepisów dotyczących czystości, szabatu, ofiar oraz innych rytuałów religijnych. Wierzyli również w zmartwychwstanie umarłych, co odróżniało ich od saduceuszy, którzy zaprzeczali istnieniu życia po śmierci. Jezus często oskarżał faryzeuszy o hipokryzję. Byli krytykowani przez Niego i późniejszych chrześcijańskich autorów za dwulicowość. Ta krytyka wynikała z rozbieżności między ich zewnętrznym zachowaniem a wewnętrznymi intencjami oraz z ich podejścia do prawa i religii.

„Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy!”

Jezus wytykał faryzeuszom skupianie się na zewnętrznych formach religijności, takich jak długie modlitwy, publiczne posty, skrupulatne przestrzeganie rytualnych przepisów, pod-

JESTEM FARYZEUSZEM, BRACIA

TYTUŁ ARTYKUŁU NAWIĄZUJE DO KSIĄŻKI O. JANA BERNARDA BOCIANA, WERBISTY, WYDANEJ W 2016 ROKU O TAKIM WŁAŚNIE TYTULE. WRÓCIŁAM DO TEJ KSIĄŻKI TERAZ, ZADAJĄC SOBIE PYTANIE: „CZY TEŻ JESTEM FARYZEUSZEM?”. ZWŁASZCZA GDY W NIEDZIELĘ 1 WRZEŚNIA KOŚCIÓŁ PRZYPOMINA NAM PODCZAS LITURGII SŁOWA NASTĘPUJĄCY FRAGMENT Z EWANGELII ŚW. MARKA: „ZAPYTALI GO WIĘC FARYZEUSZE I UCZENI W PIŚMIE: «DLACZEGO TWOI UCZNIOWIE NIE POSTĘPUJĄ WEDŁUG TRADYCJI STARSZYCH, LECZ JEDZĄ NIECZYSTYMI RĘKAMI?» ODPOWIEDZIAŁ IM: «SŁUSZNIE PROROK IZAJASZ POWIEDZIAŁ O WAS, OBŁUDNIKACH, JAK JEST NAPISANE: TEN LUD CZCI MNIE WARGAMI, LECZ SERCEM SWYM DALEKO JEST ODE MNIE. ALE CZCI MNIE NA PRÓŻNO, UCZĄC ZASAD PODANYCH PRZEZ LUDZI. UCHYLILIŚCIE PRZYKAZANIE BOŻE, A TRZYMACIE SIĘ LUDZKIEJ TRADYCJI»”.

czas gdy ich serca były dalekie od Boga. W Ewangelii Mateusza (Mt 23, 27-28) Jezus mówi: „Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Jesteście jak groby pobielane, które z zewnątrz wydają się piękne, ale wewnątrz pełne są kości umarłych i wszelkiej nieczystości. Tak i wy z zewnątrz wydajecie się ludziom sprawiedliwi, lecz wewnątrz pełni jesteście obłudy i nieprawości”.

Faryzeusze byli oskarżani również o to, że używali Prawa jako narzędzia do zyskania władzy i kontroli nad innymi, a nie jako środka do prowadzenia ludzi do Boga. Ich interpretacje przepisów często stawały się obciążeniem dla zwykłych wiernych, podczas gdy oni sami znajdowali sposoby na obejście trudniejszych przepisów, co Jezus wyrzucił im w Ewangelii św. Mateusza (Mt 23, 4): „Wiążą ciężkie brzemiona i kładą je na barki ludzi, lecz sami palcem ich ruszyć nie chcą”. Faryzeusze potępiali też innych za naruszanie przepisów Prawa, ale sami nie byli

Średniowieczne wyobrażenie faryzeusza z Kroniki norymberskiej (1493)

skłonni do poddania się surowej ocenie moralnej. W Ewangelii Łukasza (Łk 18, 9-14) Jezus opowiada przypowieść o faryzeuszu i celniku modlących się w świątyni, gdzie faryzeusz chwali się swoją pobożnością, jednocześnie gardząc celnikiem. W ten sposób kontrastuje go z pokornym celnikiem, który uznaje swoją grzeszność i błaga Boga o miłosierdzie.

Hipokryzja faryzeuszy miała zatem poważne konsekwencje zarówno na

poziomie duchowym, jak i społecznym. Ich postawa obłudy prowadziła do duchowej alienacji, gdyż zamiast kierować ludzi do Boga, często wprowadzali ich w błąd, tworząc religię opartą na zewnętrznych formach, a nie na wewnętrznej relacji z Bogiem. Przepisy i tradycje stawały się celem samym w sobie, zamiast być drogą do poznania Boga. Ich postawa przyczyniała się do społecznych podziałów, gdzie pobożność była mierzona zewnętrznymi aktami, co prowadziło do wykluczania tych, którzy nie mogli lub nie chcieli przestrzegać wszystkich przepisów. Faryzeusze tworzyli elitarną grupę, które często patrzyły z góry na resztę społeczeństwa. Hipokryzja faryzeuszy mogła zniechęcać ludzi do wiary i praktyk religijnych, gdyż widząc rozdzźwięk między nauczaniem a praktyką, traciли zaufanie do przywódców religijnych i do samej religii.

Jak unikać faryzejskiej hipokryzji?

W tym kontekście, gdy zastanawiałam się nad rolą faryzeuszy, przyszły mi do głowy dwie myśli. Pierwsza: czy krytyka faryzeuszy, szczególnie w kontekście Ewangelii, nie powinna być przestrożą przed duchową hipokryzją, która może pojawić się w każdym systemie religijnym? Niezależnie od religii czy epoki istnieje przecież niebezpieczeństwo, że ludzie mogą skupić się

na zewnętrznych formach pobożności, zapominając o tym, co najważniejsze – o wewnętrznej przemianie serca i autentycznej relacji z Bogiem. Idługa myśl: czy sama nie jestem niejednokrotnie owym ewangelicznym faryzeuszem w różnych aspektach religijności i pobożności i czy nie nakładam sobie i innym na ramiona ciężary wielkie i nie do uniesienia? A przecież Bóg naprawdę tego nie chce ode mnie! Co zatem zrobić, aby nie być faryzeuszem, czyli jak unikać faryzejskiej hipokryzji?

Refleksja nad tym, jak wystrzegać się faryzeizmu we własnym życiu, to przede wszystkim zaproszenie do głębszej autentyczności i pokory w życiu religijnym i moralnym. Oznacza to szukanie prawdziwego zrozumienia siebie, uznanie swoich słabości i ciągłe dążenie do życia w zgodzie z duchem, a nie tylko literą prawa. W tym swoistym rachunku sumienia na pewno należy skupić się na szczerej, żywej i pełnej zaufania relacji z Bogiem. Religia powinna prowadzić przede wszystkim do konkretnej, uczciwej przemiany wewnętrznej, a nie jedynie do zewnętrznej manifestacji pobożności. Być może czasami za często koncentruję się na wypełnianiu religijnych obowiązków, takich jak chodzenie do kościoła, modlitwa czy przestrzeganie tradycji albo robię to bardziej z przyzwyczajenia lub wtrosce o opinię innych

niż z głębokiej, wewnętrznej potrzeby i miłości do Boga. Faryzeizm w tym kontekście oznacza, że nasze działania mogą być motywowane potrzebą akceptacji społecznej, tradycją, przyzwyczajeniem, a nie głębokim pragnieniem zbliżenia się do Boga. A od takiej postawy należy się stanowczo odcinać!

Łatwo osądzać innych, gdy samemu w głębi serca jest się winnym...

Kolejna kwestia, która mi się nasuwa, to potrzeba praktykowania pokory. Świadomość własnych słabości, upadków, grzechów jest kluczem do unikania hipokryzji. Uznawanie, że wszyscy jesteśmy grzesznikami, i ja też, może nawet większym niż inni, pomaga w zachowaniu postawy umiaru i pokory, autentyczności i nieosądzania bliźnich. Sam Jezus nauczał, aby nie sądzić innych, aby nie być sądzonym. Zamiast koncentrować się na potępieniu, krytykowaniu drugiego człowieka, trzeba dążyć do własnej duchowej metanoi. Faryzeusze byli znani z surowego oceniania innych ludzi, zwłaszcza tych, którzy nie spełniali ich standardów religijnych. W sensie moralnym zawsze jestem faryzeuszem, jeśli za szybko feruję wyroki, potępiam innych, surowo ganię za grzechy, wybory, postawy, słabości, nie dostrzegając własnych. Ojciec Augustyn Pelanowski jakże celnie pisał: „Krytykować,

REKLAMA

KONSTAL blaznane
BRAMY garażowe
KOJCE dla psów

Najniższe CENY
Różne wymiary
Transport cały kraj
Montaż GRATIS
Dogodne RATY

89-650-30-43 85-733-60-26
29-642-34-61 55-621-23-38
512-853-323
www.konstal-garaze.pl

184240tr-b-P

a nawet osądzać, cytując prawa i reguły, by tak naprawdę dać upust swej potrzebie triumfowania nad innymi. Podkreślanie, że jest się lepszym. Gorszyć się i dyscyplinować innych, by panować i ukazywać siebie jako nienaganną personę. Uważanie się za moralnie lepszych zawsze implikuje pychę i wykluczenie bliźnich, zamiast okazania im miłości i zrozumienia. Jak łatwo osądzać innych, gdy samemu w głębi serca jest się winnym...

Faryzeusze byli kontestowani i określani jako hipokryci i dwulicowcy, ponieważ ich życie religijne charakteryzowało się rozdźwiękiem między zewnętrzną pobożnością a wewnętrznym stanem serca. Jak mówił o. Augustyn: „Modlę się, by uchodzić

za rozmodlonego, czy po to, by być rozmodlonym? Znam Biblię, by sprawiać wrażenie znawcy, czy też po to, by wypełnić pustkę serca Słowem Najwyższego? Łatwo nauczyć się na pamięć modlitwy lub Bożego Słowa, ale o wiele trudniej wpuścić je do serca, by stały się tam rozważaniem wdzień i w nocy”.

Faryzeusze skupiali się więc na manifestowaniu swej pobożności, na przestrzeganiu prawa, ale w sposób, który nie zapewniał realnej bliskości z Bogiem, lecz odpychał od Boga i generował społeczne podziały. Czy to nie jest przestroga dla mnie? Przestroga przed niebezpieczeństwami duchowej hipokryzji, która może prowadzić do moralnego zgorzienia i niechęci nie

tylko do wiary, religii, pobożności, ale do samego Boga. Faryzeizm jednak to również fałsz i zakłamanie – udawanie czegoś, kim/czym nie jestem, ukrywanie własnych grzechów i słabości za fasadą pobożności czy moralnej wyższości. Mówię jedno, ale postępuję inaczej, szczególnie wtedy, gdy nikt nie patrzy, nie kontroluje, bo mi ufa. Taki brak spójności między słowami a czynami, brak integracji jest jednym z najbardziej charakterystycznych znaków faryzeizmu, z których należy zdawać sobie sprawę i unikać takich postaw jak ognia.

Duch i litera prawa

Kolejna kwestia to brak miłosierdzia i współczucia. Faryzeusze skupiali się na literze prawa, często za-

pominając o jego duchu, czyli o miłości i miłosierdziu. Jestem faryzeuszem, jeśli moje podejście do innych ludzi jest surowe, bezwzględne, nieprzejednane, jeśli brakuje w nim współczucia i zrozumienia. W sensie moralnym oznacza to brak empatii i chęci niesienia pomocy, także duchowej i moralnej, tym, którzy jej potrzebują.

Do tego dochodzi skłonność do legalizmu. Można mnie nazwać faryzeuszem, jeśli uważam, że bezwzględne przestrzeganie pewnych zasad i reguł jest ważniejsze niż szczera miłość w relacji do Boga, praktykowanie życia duchowego oraz miłość do ludzi. Legalizm to szkodliwe przekonanie, że można zasłużyć na zbawienie czy moralną wyższość poprzez skrupulatne prze-

strzeganie norm, zamiast przez szczere, pokorne serce i otwarcie na Bożą łaskę. Trzeba nam pamiętać, że lepiej nie cytować innym Pisma Świętego, gdy nasze czyny nie są zgodne z cytowanymi z niego.

Walka z faryzejską hipokryzją zarówno na płaszczyźnie duchowej, jak i osobistego rozwoju wymaga zaangażowania, samodyscypliny i szczerości wobec siebie i innych. Duchowe praktyki, takie jak modlitwa, czytanie Pisma Świętego, adoracja, medytacja, życie sakramentalne i rozwijanie pokory mogą pomóc w eliminowaniu hipokryzji z życia duchowego. Z kolei na płaszczyźnie osobistego rozwoju kluczowe są samorefleksja, świadomość siebie, uczciwość i otwartość na konstruk-

tywną krytykę. W tej walce pomaga również psychologia, która dostarcza narzędzi, takich jak terapia poznawczo-behawioralna czy mindfulness, które mogą wspierać ten proces. Walka z hipokryzją to droga do większej autentyczności, spójności i integralności, która prowadzi do bardziej spełnionego, zintegrowanego i pięknego etycznie życia.

ZDZISŁAWA KOBYLŃSKA

STO PIERWSZE URODZINY SANITARIUSZKI „BASII”

Wanda Bortkiewicz, ps. „Basia”, urodziła się 26 sierpnia 1923 roku na Wileńszczyźnie. Była sanitariuszką i łączniczką w oddziałach Armii Krajowej dowodzonych przez „Kmicica” i „Łupaszkę”. Właśnie obchodziła swoje 101. urodziny! Z tej okazji odwiedzili ją przedstawiciele Wojskowego Centrum Rekrutacji w Ostródzie.

Pani kapitan Wanda Bortkiewicz, z domu Czyżewska, ma za sobą wiele lat niezwykle, czasami bardzo trudnej życiowej podróży. Jako młoda kobieta musiała dokonywać trudnych wyborów i ponosiła tego konsekwencje. Należała przed wojną do Sodalicii Mariańskiej i harcerstwa, które to, obok rodziny i szkoły, ukształtowały jej patriotyczną postawę. W czasie wojny została sanitariuszką pierwszego oddziału partyzanckiego powstałego na Wileńszczyźnie pod dowództwem por. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”, przeszła szkolenia sanitarne, medyczne i wojskowe. Oddział Burzyńskiego został rozbity 26 sierpnia 1943 roku wskutek zasadzki przeprowadzonej przez jednego z przywódców sowieckiej partyzantki, Fiodora Markowa, a „Kmicic” i prawie 80 jego żołnierzy zginęli z rąk Sowietów. „Basia” udało się wówczas przedostać do Wilna, gdzie otrzymała zadanie zajmowania się rannymi żołnierzami w przy-

watnych mieszkaniach. Jej pacjentem był m.in. ranny w płuco major Stefan Świechowski „Sulima”.

Została łączniczką

Wobec narastającego terroru sowieckiego w Wilnie zdecydowali się całą rodziną opuścić rodzinne strony. Rodzina Czyżewskich osiedliła się w Morągu, a Wanda podjęła naukę w szkole pielęgniarско-поłożniczej w Gdańsku. Tu nawiązała kontakt ze znajomymi partyzantami wileńskimi – żołnierzami por. „Kmicica” i mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”. Została łączniczką, a w domu rodziców w Morągu utworzyła punkt kontaktowy żołnierzy 5. Brygady Wileńskiej AK, którzy po zakończeniu II wojny światowej nie złożyli broni i podjęli walkę z nowym okupantem.

Jak informuje Instytut Pamięci Narodowej, 8 lipca 1946 roku ubecy założyli w mieszkaniu państwa Czyżewskich w Morągu kocioł. W ciągu trzech dni wygarnęli prawie trzydzie-

Pani Wanda przyjmuje życzenia od przedstawicieli Wojskowego Centrum Rekrutacji w Ostródzie

ści osób. „Basię” aresztowali w Olsztynie i zamknęli w tamtejszym więzieniu. Sprawczynią wysp w roku 1946 w Olsztynie i w wielu innych miejscowościach była jedna z najbardziej zaufanych osób „Łupaszki”, jego łączniczka, Regina Żylińska-Mordas ps. „Regina”, która wydała na śmierć kilkudziesięciu żołnierzy „Łupaszki”, w tym także sanitariuszkę Danutę Siedzikówną „Inkę”.

Nie bała się

„Basia” została oskarżona o przynależność „do niele-

galnej organizacji Armii Krajowej” – oddziału mjr Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” oraz o „dokonywanie napadów na żołnierzy Armii Czerwonej i Ludowego Wojska Polskiego”. Mimo brutalnego śledztwa nie przyznała się.

Tak w rozmowie z Gazetą wspominał tamte straszne dni:

— W celi była podłoga, na niej wiązka słomy — opowiadała „Basia”. — Ja wiedziałam za co tam jestem i dla czego zostałam aresztowana. Milczałam i byłam spokojna. Nie bałam się.

Zrobiłabym wszystko dla ukochanej ojczyzny. Byłam wychowana w wielkiej miłości do Polski. Wiedziałam też, z jakim miałam do czynienia okupantem. Straszny nowy okupantem.

9 maja 1947 roku, po tygodniowej rozprawie, wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Olsztynie „Basia” została uniewinniona z braku dowodów winy i po blisko roku opuściła celę.

W 1950 roku wyszła za mąż za lekarza – Ludwika Bortkiewicza, z którym wychowała czworo dzieci. W 1985 roku pani Wanda Bortkiewicz nawiązała pierwsze kontakty z dawnymi przyjaciółmi od „Kmicica” i „Łupaszki” i utrzymywała je przez długi czas.

„Świadek Historii”

W kwietniu 2023 roku kpt Wanda Bortkiewicz otrzymała wyróżnienie „Świadek Historii”, przyznawane osobom zasłużonym dla upamiętniania historii narodu polskiego. Nagrodę wręczył „Basi”

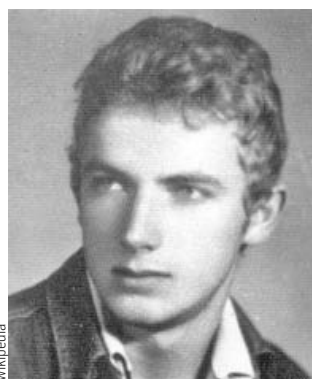
dr Karol Nawrocki, prezes IPN.

— Bohaterów tamtych czasów było wtedy wielu, ja jestem tylko zwykłym człowiekiem — mówiła wówczas pani Wanda. — Oni walczyli o Polskę i zrobiliby dla niej wszystko, bo Polska była dla nich najważniejsza. Nie bałam się. Zrobiłabym wszystko dla ukochanej ojczyzny. Byłam wychowana w wielkiej miłości do Polski — mówiła Wanda Bortkiewicz.

Prezes IPN dr Karol Nawrocki wręczając nagrodę podkreślił, że Polska nie zapomina o swoich bohaterach i wszyscy mamy obowiązek opowiadania o losach takich patriotów.

— Ogrom doświadczeń pani Wandy Bortkiewicz pokazuje jej niezwykle życie, a dzisiejszy dzień i to odznaczenie „Świadek Historii” jest symbolem i uznaniem Instytutu Pamięci Narodowej z tą drogą, którą pani Wanda wciąż podąża, jej serce wciąż bije dla Polski — mówił prezes Nawrocki.

BARBARA CHADAJ-LAMCHO

Edward Stachura urodził się 18 sierpnia 1937 r. we francuskim Charvieu. Pochodził z rodziny zarobkowych emigrantów i pierwsze jedenaście lat życia spędził w robotniczym osiedlu Réveil w Charvieu koło Lyonu. Miejsce to przyszły poeta nazywał „wieżą Babel”, gdyż mieszkańcy pochodzili z wielu krajów świata, co sprawiło równocześnie, że biegle władał trzema językami.

„TAK SIĘ MIOTAŁEM PO ŚWIECIE. JESTEM WYGNANIEC. NI FRANCUZ, NI POLAK, NI MEKSYKANIN. NIE CZUŁEM ZIEMI POD STOPAMI, ZIEMI (...) WŁASNEJ, RODZINNEJ, OJCZYSTEJ” – PISAŁ.

„Stachura – wrażliwy, wyobcowany, widział i nazywał świat według własnych reguł. W poezji umiejętność taka bywa często gwarancją sukcesu. I to właśnie dzięki owej supermocy stworzył własny styl, niezwykle oryginalny, a jednocześnie szalenie zaraźliwy. Do tego stopnia, że już po przeczytaniu kilku fragmentów zaczynamy myśleć i mówić Stachurą” – pisze Jakub Beczek w przedmowie do „Całej jaskrawości i innych utworów” (2021).

„Wszystko jest poezją, każdy jest poetą”

Wczesne utwory Stachury porównywano do twórczości przedwojennych „Skamandrytów”. „Bo w tym czasie Stachura chciał być jasny i do tej jasności samego siebie przekonywał” – podsumowuje Beczek. Na początku lat 60. ukazał się zbiór opowiadań „Jeden dzień” oraz poemat „Dużo ognia”.

W połowie dekady obronił pracę magisterską o Henri Michaux. W tym czasie wiele podróżował po Polsce, wyjeżdżał także do Francji, odwiedził m.in. Charvieu. W późniejszych latach podróżował również do Jugosławii, Meksyku, Syrii, Norwegii, Kanady i USA. Z lat 60. pochodzą m.in. poematy „Po ogrodzie niech hula szarańcza” i „Przystępuję do ciebie”.

W 1967 r. pisarz pracował nad „Siekierzą albo latem leśnych ludzi”. Impulsem była wizyta u poety Jana Czopika-Leżachowskiego w dolnośląskiej Kotli.

„Chciałbym wyjechać do województwa zielonogórskiego, gdzie zimą 1966/67 pracowałem jako robotnik leśny na zrębie (wieś Grochowice, nadleśnictwo Sława Śląska). Ukończyłem pisanie powieści pt. Cała jaskrawość. Zamierzam pisać kolejną prozę, której akcja toczyłaby się wokół tamtych leśnych” – pisał w podaniu do Związku Literatów Polskich.

„Siekierzą”, powieść oparta na własnej obserwacji życia drwali i pracowników leśnych, została wydana cztery lata później. Grochowice stały się powieściowymi Bobrowicami a Kotla – Hoplem.

Stachura kierował się w twórczości zasadą „życiopisania”, czyli wierności osobistemu doświadczeniu. Słynne jest też inne jego powiedzenie, że „wszystko jest poezją, każdy jest poetą”. Zbuntowany, chodzący własnymi drogami, Stachura nie zaangażował się ani w działania głównego nurtu literatury PRL, ani w „drugi obieg” czy też działania opozycji.

„Człowiek rozpięty między życiem a śmiercią”

Latem 1972 r. pojawił się na planie „Rewizji osobistej” Witolda Leszczyńskiego. Zagrał samego siebie, wiecznego podróżnika, turystę. W tym samym roku odebrał Nagrodę Fundacji im. Kościelskich przyznaną przez Fundację im. Kościelskich z Genewy wybitnym twórcom polskiej literatury.

DLA WSZYSTKICH STARCZY MIEJSCA POD WIELKIM DACHEM NIEBA

W SIERPNIU 2024 ROKU MINĘŁA 87. ROCZNICA URODZIN EDWARDA STACHURY – POETY I PISARZA, WĘDROWCA, PIEŚNIARZA I TŁUMACZA. POD KONIEC LIPCA MINĘŁA TEŻ 45. ROCZNICA JEGO ŚMIERCI. GDYBY ŻYŁ, MOŻE WCIĄŻ PISAŁBY NOWE KSIĄŻKI, MOŻE NADAŁ SPOTYKAŁBY SIĘ Z FANAMI, ŚPIEWAJĄC SVOJE UTWORY. A MOŻE, ZGODNIE Z PLANAMI, OSIEDLIŁBY SIĘ GDZIEŚ W OKOLICACH IŁAWY.

Edward Stachura w latach 70 odwiedzał także Olsztyn, gdzie Wydawnictwo „Pojezierze” opublikowało kilka tomików jego poezji, w tym szkic literacki „Fabula rasa (rzecz o egoizmie)”, którego inne wydawnictwa nie chciały drukować. W Olsztynie Stachura poznał się z Tadeuszem Burniewiczem – artystą plastykiem, który ilustrował literacką wkładkę w miesięczniku „Warmia i Mazury”. Szczegóły tej współpracy opisuje Marian Buchowski w książce „Buty Ikara. Biografia Edwarda Stachury”.

Jak wspomina, przyjaźń między Stachurą a Burniewiczem zaczęła się od rysunku, który Burniewicz stworzył jako ilustrację do literackiej wkładki w miesięczniku „Warmia i Mazury” z 1976 roku. Po opublikowaniu numeru Stachura, zachwycony pracą Burniewicza, zadzwonił, by pochwalić rysunek i za-

proponować, aby Burniewicz został ilustratorem jego książek.

W marcu 1979 roku Stachura wysłał do Burniewicza list z rysunkiem projektu okładki do „Fabula rasa”, prosząc o jej wykonanie zgodnie z jego wskazówkami. Zaskutecznie, by usta na okładce były nieco niżej, by zachować naturalne proporcje twarzy, oraz by nie umieszczać nazwiska na okładce. Okładka miała mieć czarne litery, ręcznie pisane, na białym tle. Stachura dodał, że niebawem odwiedzi Olsztyn i poprosił o przygotowanie okładki na ten czas. Obiecał zapłacić 500 zł, co wówczas było dla niego niedużym wydatkiem, biorąc pod uwagę jego status i dochody.

Miesiąc po kwietniowym wypadku kolejowym pod Łowiczem, który uznał się za pierwszą próbę samobójczą Stachury, poeta skontaktował się z Tadeuszem Burniewiczem.

Tadeusz Burniewicz wspomina, że Stachura bardzo lubił Olsztyn oraz Warmię i Mazury i rozważał nawet zamieszkanie w Siemianach nad jeziorem Jeziorak. Wiesław Niesio-będzki, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Iławie, przygotowywał dla Stachury stanowisko w bibliotece, które miał objąć po załatwieniu spraw warszawskich. Stachura przyjaźnił się z Niesio-będzkim, który opisał ich wspólną przygodę w książce „Buty Ikara”: podczas zimowej wyprawy nad jezioro Silm przemarzli i nie mieli zapalek, by rozpałcić ognisko. Niesio-będzki dedykował Stachurze swój tomik „Gwiazda tańcząca” i nazwał bibliotekę jego imieniem, choć jest już ona nieaktualna.

Wkrótce po wypadku rozpoczął za pomocą lewej dłoni pisanie dziennika „Pogodzić się ze światem”. „Opis własnej męki ma dźwięk najczystszej i najprostszej spowiedzi ludzkiej (...). Człowiek rozpięty między życiem a śmiercią, między cierpieniem a tęsknotą” – pisał o utworze Gustaw Herling-Grudziński.

„Umieram za winy moje i niewinność moją”

24 lipca 1979 Edward Stachura zmarł śmiercią samobójczą w mieszkaniu przy Rębrowskiej.

„Umieram za winy moje i niewinność moją/za brak, który czuję każdą cząstką ciała i każdą cząstką duszy/bo nawet obłęd nie został mi zaoszczędzony” – pisał w ostatnim swoim utworze „Liście do pozostałych”, którego rękopis znaleziono po śmierci pisarza.

Stachura, który był, obok Bursy, Wojaczka i kilku innych twórców, przedstawicielem „kaskaderów literatury”, nie pozwalał się zaszufładować do konkretnego gatunku literackiego. Pozostawił po sobie poezje, opowiadania i piosenki, które wykonywał, akompaniując sobie na gitarze.

ANNA GLAZEK

ŻYCIE TO NIE TEATR

Życie to jest teatr, mówisz ciągle, opowiadasz;

Maski coraz inne, coraz mylnie się zakłada;
Wszystko to zabawa,
wszystko to jest jedna gra
Przy otwartych i zamkniętych drzwiach.
To jest gra!

Życie to nie teatr, ja ci na to odpowiadam;
Życie to nie tylko kolorowa maskarada;
Życie jest straszniejsze i piękniejsze jeszcze jest;
Wszystko przy nim błędnie, błędnie nawet sama śmierć!
Ty i ja – teatry to są dwa!
Ty i ja!

Ty – ty prawdziwej nie uronisz łzy.
Ty najwyżej w górę wznosisz brwi.
Nawet kiedy źle ci jest, to nie jest źle.
Bo ty grasz!

Ja – duszę na ramieniu wiecznie mam.
Cały jestem zbudowany z ran.
Lecz kaleką nie ja jestem, tylko ty!

Dzisiaj bankiet u artystów, ty się tam wybierasz;
Gości będzie dużo, nieodstępna tyraliera;
Flirt i alkohole, może tańce będą też,
Drzwi otwarte zamkną potem się.
No i cześć!

Wpadnę tam na chwilę, zanim spuchnie atmosfera;
Wódki dwie wypiję, potem cicho się pozbieram;
Wyjdę na ulicę, przy fontannie zmoczę łeb;
Wyjdę na przestworza, precudowny stworzę wiersz.
Ty i ja – teatry to są dwa.
Ty i ja!

Ty – ty prawdziwej nie uronisz łzy.
Ty najwyżej w górę wznosisz brwi.
I niezaraźliwy wcale jest twój śmiech.
Bo ty grasz!

Ja – duszę na ramieniu wiecznie mam.
Cały jestem zbudowany z ran.
Lecz gdy śmieję się, to wkrąg się śmieje świat!

PWiK Olsztyn boryka się z poważnymi problemami finansowymi. Zaczęły się one w momencie, od kiedy taryfy zatwierdzane są nie przez samorządy, ale Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie”. Te ostatnie nie pozwalały, by ceny nadążyły za wzrostem kosztów energii, pracy czy paliw. Tak było od kilku lat. Jeszcze w 2023 roku Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Olsztynie złożyło wniosek o korektę taryf, ale otrzymało odmowę. — Tym samym organ regulacyjny blokuje urealnienie cen w sytuacji radykalnej zmiany warunków ekonomicznych. Nie działa w imieniu ani na rzecz branży, a wręcz przeciwnie: dąży do jej dekapitalizacji i degradacji — tak władze spółki odniosły się do tej decyzji.

Ta sytuacja spowodowała, że spółka stanęła na kra-

wędzi bankructwa. Rok 2023 zakończył się stratą wynoszącą ponad 15 mln zł, dla porównania rok 2022 zakończył się stratą wynoszącą 9,6 mln zł.

Przypomnijmy, że według obecnie obowiązującej taryfy za dostarczenie wody wszyscy odbiorcy w Olsztynie płacą 5,38 zł/m³. Natomiast w przypadku odbioru ścieków jest to stawka 7,48 zł/m³.

Ratunkiem ma być podwyżka cen. Ta właśnie weszła w życie. — Cena wody wyniesie brutto 6,52 zł/m³, odprowadzanie ścieków – 8,94 zł/m³. Przy średnim miesięcznym zużyciu wody ok. 3 m³ na osobę — informuje Anita Chudzińska, rzeczniczka PWiK Olsztyn, i dodaje, że podwyżki cen wynikają z polityki cenowej Państwowego Gospodarstwa

PODWYŻKA ZA WODĘ I ŚCIEKI W OLSZTYNIE JUŻ OBOWIĄZUJE

W ŻYCIE WESZŁA NOWA TARYFA PRZEDSIĘBIORSTWA WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI W OLSZTYNIE.

Wodnego Wody Polskie prowadzonej w latach ubiegłych.

— STAWKI NIE UWZGLĘDNIŁY INFLACJI ORAZ PONADPRZECIĘTNEGO WZROSTU CEN ENERGII ELEKTRYCZNEJ, GAZU, PALIW I MATERIAŁÓW EKSPLOATACYJNYCH

— twierdzi rzeczniczka miejskich wodociągów i podkreśla, że produkcja około 28 tys. m³ wody i odbiór około 30 tys. m³

ścieków, eksploatacja ponad 800 km sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz obiektów urządzeń i instalacji technologicznych „wymaga każdego dnia zużycia dużych ilości energii materiałów i ciągłej pracy wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników”.

— Bez podniesienia stawek za dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków funkcjonowanie instalacji na właściwym poziomie nie będzie możliwe — stwierdziła Anita Chudzińska.

O nowych stawkach za wodę i ścieki swoich lokatorów poinformowała m.in. Spółdzielnia Mieszkaniowa Jaroty. — W budynkach, w których trwa wymiana wodomierzy lub ją zakończono, możliwość podawania odczytów przez e-BOK może być zablokowana — informuje SM Jaroty. — Nagórki: w lokalach z wymienionymi wodomierzami odczyt nastąpi zdalnie i nie trzeba podawać odczytów. Jaroty i Piezewo: w związku z niezakończoną instalacją systemu zdalnego odczytu prosimy postępować zgodnie z informacjami, które zostaną wywieszone na klatkach schodowych.

Następny planowany odczyt wodomierzy w SM Jaroty planowany jest na 30 września 2024 roku.

GRZEGORZ SZYDŁOWSKI
g.szydowski@gazetaolsztynska.pl

PKW ODRZUCIŁA SPRAWOZDANIE FINANSOWE PiS

Państwowa Komisja Wyborcza odrzuciła sprawozdanie finansowe komitetu PiS z wyborów parlamentarnych 2023 roku — poinformował szef PKW Sylwester Marciniak. Jak wskazał, dotacja dla komitetu zostanie pomniejszona o 10 mln zł, zaś jeśli chodzi o subwencję, partia może być jej pozbawiona na trzy lata.

Po zakończeniu czwartkowego posiedzenia PKW jej szef Sylwester Marciniak poinformował, że Komisja postanowiła odrzucić sprawozdanie finansowe PiS z zeszłorocznych wyborów parlamentarnych. Jak wskazał, w normalnych warunkach dotacja dla tego komitetu wyborczego wyno-

siłaby ponad 38 mln zł, ale na skutek stwierdzonych naruszeń będzie pomniejszona o 10 mln zł, czyli wyniesie 28 mln zł.

— Skutki są poważniejsze, jeśli chodzi o subwencję dla partii politycznej — wskazał Marciniak. Jak powiedział, partia będzie pozbawiona jej przez trzy lata — o ile nie zaskarży podjętej w czwartek uchwały. Na uchwałę PKW o odrzuceniu sprawozdania finansowego przysługuje skarga do Sądu Najwyższego. Może ją wnieść pełnomocnik finansowy komitetu w ciągu 14 dni od doręczenia mu postanowienia PKW. Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN rozpatruje skargę i wydaje

w tej sprawie orzeczenie w terminie 60 dni. Od orzeczenia SN nie przysługuje odwołanie. Jeśli SN uzna skargę za zasadną, PKW postanawia o przyjęciu sprawozdania finansowego.

Zdaniem Mateusza Morawieckiego „decyzja PKW ws. sprawozdania finansowego PiS jest haniebną”. — Wpisuje się w rozgrywkę polityczną obecnej władzy, której celem jest zemsta i marginalizacja opozycji — zaznaczył były premier, w którego ocenie „chodzi rzecz jasna o przyszłoroczne wybory prezydenckie”. — Obecna władza chce nas osłabić, bo obawia się przegranej. Przecież wszyscy

pamiętają, że w 2023 roku Platforma Obywatelska wcale nie wygrała wyborów, przegrała je o ponad milion głosów — zaznaczył Mateusz Morawiecki we wpisie na platformie X.

— Nie możesz ich pokonać? To ich zlikwiduj. Nie możemy na to pozwolić, całe nasze środowisko musi się zjednoczyć w obliczu tego ataku!

— podkreślił wiceprezes PiS. Mateusz Morawiecki zapowiedział, że jego partia nie godzi się z tą decyzją i wstąpi na drogę sądową. — Przecistawiamy się próbom zniszczenia polskiej demokracji. Będziemy o nią walczyć, samodzielnie zbierając fundusze na kampanię! Nie dla monopolu na władzę w Polsce! — podkreślił we wpisie Morawiecki.

Szef klubu PiS Mariusz Błaszczak jeszcze przed decyzją PKW zapowiedział, że jeśli Państwowa Komisja Wyborcza odrzuci sprawozdanie finansowe komitetu PiS za wybory parlamentarne z 2023 roku, to będą ubiegać się o „zadośćuczynienie”. Zapewnił jednocześnie, że PiS „nie zostawi tak tej sprawy”.

ŹRÓDŁO: PAP

komunikat

Burmistrz Susza

podaje do publicznej wiadomości, że w dniu 26 sierpnia 2024 r. na tablicy ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Suszu, wywieszono ogłoszenie o I przetargu ustnym nieograniczonym na sprzedaż niezabudowanej działki gruntu ozn. Nr 118/4 o pow. 0,2000 ha obręb 0032 Różnowo gm. Susz oraz ogłoszenie o II przetargu ustnym nieograniczonym na sprzedaż lokalu mieszkalnego Nr 2, położonego w budynku mieszkalnym przy ul. Krótkiej Nr 2 w Suszu. Ogłoszenia znajdują się w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Susz pod adresem: **bip.susz.pl** w zakładce Nieruchomości oraz na stronie **www.susz.pl**. Szczegółowych informacji można uzyskać pod nr tel. 55 278 60 15 wew. 58 lub 54 w godzinach pracy urzędu.

przetarg

Wyciąg z ogłoszenia BURMISTRZ SUSZA ogłasza I przetarg ustny nieograniczony

na zbycie niezabudowanej działki gruntu, położonej w miejscowości Susz przy ul. Łąkowej z przeznaczeniem pod zabudowę średnio powierzchniowego obiektu handlowo-usługowego na rzecz osób fizycznych i prawnych.

1. Przedmiotem przetargu jest prawo własności części nieruchomości gruntowej ozn. Nr 252/4 o pow. 0,3372 ha obr 0001 m. Susz, KW EL11/00033629/2, rodzaj użytku – ŁIV (łąki trwałe) i RV (grunty orne).
2. Cena wywoławcza nieruchomości 293.350,00 zł netto. Do wycycytowanej ceny zostanie doliczony podatek VAT w wysokości 23%.
3. Termin i miejsce przetargu 08 października 2024 r. godz. 11:00 w siedzibie Urzędu Miejskiego w Suszu ul. Wybickiego 6 - sala nr 1 (parter).
4. Wysokość wadium 29.335,00 zł - termin wpłacenia wadium do dnia 03 października 2024 r. Za termin wniesienia wadium uważa się dzień wpływu środków pieniężnych na rachunek bankowy.
5. Pełna treść ogłoszenia o przetargu znajduje się w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Susz: bip.susz.pl Nieruchomości – Przetargi, stronie **www.susz.pl** oraz wywieszona na tablicach ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Suszu przy ul. Wybickiego 6.
6. Szczegółowych informacji udziela Referat Nieruchomości i Rolnictwa Urzędu Miejskiego w Suszu – pok. 208, tel. /55/ 2786 015 wew. 58 lub 54 w godzinach pracy urzędu.

Podolsztyńska wieś Naterki zaprasza 31 sierpnia na festyn rodzinny „Od Wianeczka do Czepeczka”.

Wydarzenie rozpoczyna się o godz. 15.00 na Placu na Rozdrożu.

Organizatorzy przygotowali **wiele konkursów z atrakcyjnymi nagrodami** na bazie prac polowych.

Dla najmłodszych **strefa zabawy** z dmuchańcami, szukaniem złota i innymi zabawami.

Dla dorosłych **pyszne wiejskie jedzenie**. Występ zespołu ludowego „Szemel” oraz inscenizacja **warzyńskich zaręczyn**.

Wydarzenie ma charakter rodzinny, na terenie festynu obowiązywać będzie zakaz sprzedaży i spożywania alkoholu.

FESTYN RODZINNY
31 SIERPNIA, GODZ. 15.00
NATERKI, PLAC NA ROZDROŻU

OD WIANECZKA DO CZEPECZKA

Konkursy prac polowych | Konkurs kulinarny
Dmuchańce i skakańce | Strażacki tor przeszkód
Fotobudka i fotograf | Stoisko edukacyjne Hubertówki
Stoisko edukacyjne Nadleśnictwa Kudypy

Inscenizacja warzyńskich zaręczyn
Występ zespołu ludowego „Szemel”
Występ muzyczny duetu Martyna i Piotr

Wydarzenie jest dofinansowane przez Gminę Gietrzwałd, Nadleśnictwo Kudypy i Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – oddział terenowy w Olsztynie

Olena Kusznirowicz z synem, który w chwili jej śmierci miał 9 lat

Ukraińcy walczą o siebie i dla siebie, ale krwawią też i dla nas. To moja wojna — pisze Marcin Ogdowski w kapitalnej książce „Zabić Ukrainę. Alfabet rosyjskiej agresji”. Polecam ją także dlatego, że autor w przejmujący sposób opisuje, jak ta wojna stała się jego. Jego dziadkowie mieszkali bowiem na Wołyniu, skąd wyjechali w 1939 roku. — Babcia nie pielęgnowała nienawiści. Nie chciała jej przekazywać — przynajmniej intencjonalnie. Lecz dzieląc się swoim strachem, sprawiła, że wyszedłem z domu rodzinnego wyposażony w pewien myślowy schemat. Odkąd pamiętam, słowo „Ukraińiec” przywodziło skojarzenie z siekierą. Wróćmy do babci i opowieści, do których z czasem dołączały historie wyczytane z książek i wysłuchane od innych świadków tamtych wydarzeń — pisze autor „Alfabetu rosyjskiej agresji”.

Ukraińska siekiera

Nic więc dziwnego, że reporter, gdy po raz pierwszy pojechał do Ukrainy, był „rusofilem” i więźniem narracji „sezonowego państwa”, „które w jakiejś mierze, zasłużyło na los, jaki je spotkał w 2014 roku”. — Pamiętam, jak zdrętwiałem, gdy jeden

z nich, ze słowem brat na ustach, objął mnie gdzieś na linii frontu pod Dobalcewem. Ukraina toczyła wojnę z rosyjskim najeźdźcą; wtedy nie miałem już złudzeń, że wrogiem także nam Polakom. I mimo tej świadomości wciąż ciężylem ku siekierom — pisze. I dodaje: — Wtedy wiosną 2016 roku pod Mariupolem zobaczyłem Ukraińców w pobliżu prawdziwych siekier — wbitych w pieńki, na których rąbano drzewo — nie mogłem się powstrzymać. Zwolniłem migawkę, rejestrując przyfrontowe obozowisko ukraińskiego oddziału i własne uprzedzenia.

To uznanie wojny „za swoją” nie znosi jednak pamięci o Rzezi Wołyńskiej. — Że choć sytuacja na Wołyniu nie była czarno-biała nie była (bo Polacy swoje za uszami też mieli), nie może być jednak mowy o „symetrycznym dzieleniu winy”. Kat był jeden i ofiara jedna. To kwestia dla mnie niedyskutowalna — ani wtedy, ani dziś — podkreśla. I przypomina różne ukraińskie próby pomniejszenia swojej winy, a że wiele było tam rosyjskich prowokacji, że Polacy na Wołyniu współpracowali z Sowietami, a UPA z nimi walczyła itd. — Znamy te schematy znoszenia odpowiedzialności,

ALFABET AGRESJI: ZABIĆ TYCH, CO MYŚLĄ INACZEJ

WIEŚCI Z FRONTU NIE SĄ ZŁE, ALE NIESTETY POLSKA OFENSYWA UTKNĘŁA POD OSTRÓDĄ I NOWYM MIASTEM LUBAWSKIM. OLSZTYN I ELBLĄG SĄ NADAL OKUPOWANE PRZEZ ROSJAN. NASI JUŻ KILKA RAZY Z SUKCESEM OSTRZELALI ROSYJSKIE BAZY W KRÓLEWECU I BAŁTYJSKU.

prawda? Dość przypomnieć sprawę Jedwabnego i pełne hysterii reakcje rodzimych „patriotów” pragnących wymazania pamięci o zbrodni — podkreśla. I dodaje: — Nigdy po 1945 roku nie byliśmy tak blisko, stąd moja wiara, że gdy minie rosyjskie zagrożenie, porozmawiamy jak przyjaciele nie tylko o wspólnej przyszłości, ale i o tragicznej przeszłości. I trudno się pod tym nie podpisać.

Polscy żołnierze utknęli pod Nidzicą

A o co chodzi z tym Nowym Miastem i Ostródą z początku tekstu? Książka składa się z 21 alfabetycznych rozdziałów poświęconych różnym wojennym wyrazom. Pierwszy z nich to „Analogia”. Polska nie jest w nim w NATO, a od 2014 roku Olsztyn i Białystok okupują Rosjanie, którzy w lutym 2022 roku zaatakowali na całej linii. W Modlinie wylądował rosyjski desant. Ostrzeżeni przez Amerykanów Polacy rozbili Rosjan i po 5 tygodniach walk odrzucili ich od Warszawy. W wyzwolonym Legionowie, Wołominie i Radzyminie na światło dzienne wyszły be-

stialskie mordy, których na mieszkańcach dopuścili się rosyjscy żołnierze. Potem Polacy przeszli do kontruderzenia, którego celem było wyrąbanie korytarza do Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego przez odbicie Ostródy. Niestety polskie oddziały utknęły, nie doszły do Ostródy, bo uwikłały się w ciężkie boje koło Nowego Miasta Lubawskiego i Nidzicy.

Polacy mimo tego prawie w 100 proc. byli za kontynuacją walki. Inaczej było z Zachodem, gdzie coraz głośniej mówiono, że Polska powinna podpisać pokój i rzec się ziem zajętych przez Rosjan, a więc także Olsztyna i Elbląga.

W tym czasie z Polski wyjechało około 6 mln uchodźców, było też kilka milionów uchodźców wewnętrznych. Zginęło ok. 70 tys. polskich żołnierzy. To chyba najlepsza rzecz, jaką czytałem, która w tak prosty, a jednocześnie bardzo wyrazisty sposób przybliżyła Polakom wojnę w Ukrainie.

Na co komu świat bez Rosji?

— Rosyjskie bestialstwo nie jest sumą ekscesów zdeprawowanych przez

wojną żołdaków. To działanie systemowe mające sterroryzować przeciwnika, jedna z technik prowadzenia wojny. Rosji, wedle której — jak niegdyś III Rzesza — Federacja ma nadzwyczajne prawa i zobowiązania. Do zdobywania przestrzeni, do kolonizowania, do zabijania. „Jeśli Niemcy nie mogą być wielkie, nie ma powodu, by istniały”, twierdził Adolf Hitler. „Na co komu świat bez Rosji”, pytał retorycznie Putin — podkreśla Marcin Ogdowski.

I dodaje: — Lebensraum, niemiecka „przestrzeń życiowa” oraz „ruski mir” to jedno i to samo — koncepty, zgodnie z którymi ludzie odbiegający od „pożądanego wzorca” padają ofiarą zbrodni. Morderstwa, wynaradawiania, ekonomicznej degradacji...

Co ciekawe, po stronie rosyjskiej w tej wojnie giną „mniej wartościowi Rosjanie”, bo za takich Kreml uważa mieszkańców rosyjskiej prowincji. Do stycznia 2024 roku wśród zidentyfikowanych rosyjskich żołnierzy poległych w Ukrainie (42 tys.) z Moskwy pochodził 1 proc., choć mieszka tam 9 proc. ludności Rosji. — Z perspektywy Kremla utrata „mniej wartościowego” materiału ludzkiego — tradycyjnie pozbawionego posłuchu u władzy i społecznego szacunku — obniża koszty wojny. Czyni je akceptowalnymi dla wielkomiejskiej „biabełki” i prawosławnej większości, dławiąc potencjał bunt — wyjaśnia autor „Zabić Ukrainę”.

— Raz jest to intymna relacja reportera. Innym razem twarda analiza, za którą stoją solidny warsztat i wiedza z zakresu historii, wojskowości i socjologii. W jeszcze innych fragmentach mamy do czynienia z publicystyką — opiniami autora cechującymi się nie tylko dobrym piórem, ale i racjonalną argumentacją. Przede wszystkim jednak „Alfabet...” to solidne kompendium wiedzy na temat rosyjsko-ukraińskiej wojny — pisze wydawca książki. I ja się pod tym po prostu podpisuję.

Kończąc za Marcinem Ogdowskim, chcę przypomnieć postać Oleny Kusznirowicz — lekarki, która zginęła 16 kwietnia 2022 roku podczas bombardowania w Mariupolu. Wcześniej odmówiła ewakuacji helikopterem i została przy rannych. Wcześniej zginął jej mąż. Ocalał tylko ich kilkuletni synek, którego udało się wcześniej ewakuować. — Miasto nie potrzebuje, aby w przyszłości pisać książki i kręcić filmy o jego heroicznej walce. Świecie, pomóż cywilom przetrwać. Dzisiaj — prosiła tuż przed śmiercią...

I ten apel niestety nic nie stracił na aktualności...

IGOR HRYWNA

Marcin Ogdowski, „Zabić Ukrainę. Alfabet rosyjskiej agresji”, Wydawnictwo: Warbook 2024

— Jestem pisarzem i dziennikarzem, byłem korespondentem wojennym. Nazywa się mnie również „pierwszym polskim blogerem wojennym”. W mediach pracuję od 2000 roku, obecnie jako niezależny publicysta (choć współpracuję też z portalami Interia.pl i Polska Zbrojna) — pisze o sobie na stronie swojego bloga <https://bezkaufazu.pl/>. Ogdowski wydał kilka książek poświęconych wojnie w Afganistanie. Jest też autorem między innymi powieści „Międzyzrzecze. Cena przetrwania”, której osi akcji jest hipotetyczna wojna polsko-rosyjska. W tym roku otrzymał „Diament Publicystyki” — nagrodę serwisu Patronite (2024 rok). Został uhonorowany mianem Brązowym i Srebrnym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju. — Od 2013 roku jestem dumnym posiadaczem Odznaki Honorowej 6 Brygady Powietrznodesantowej — pisze Ogdowski na wspomnianym blogu.

Zniwa 2024 już zakończona, ale to nie koniec polowych prac rolników w tym sezonie. Po niełatwych pracach, pomimo że w większości gospodarstw zmechanizowanych, jak co roku przychodzi czas na chwile świętowania, czas dożynek połączonych z uroczystym obrzędem dziękczynienia za ukończenie żniw o charakterze religijno-patriotycznym.

W Polsce dożynki mają bogatą i długą tradycję, a ich ważnym elementem od dawna był wieniec wypłatany z kłosów ostatnich łanów zbóż, zostawianych na polu.

Tradycja przynoszenia bogato ozdobionego wieńca przetrwała do dzisiaj. W niedzielę 1 września 2024 roku będzie ona celebrowana po raz 41. na Ogólnopolskich Dożynkach na Jasnej Górze, wraz z błogosławieństwem wieńców żniwnych na dziękczynnej Mszy Świętej.

Historia Dożynek Jasno-górskich sięga niedzieli 5 września 1982 roku, czasu stanu wojennego, kiedy na Jasnej Górze około 300 tys. mieszkańców wsi zgromadziło się na uroczystościach religijno-patriotycznych, jako dziękczynna pielgrzymka rolników z okazji 600-lecia obecności cudownego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, a przy tej okazji także dożynek.

Uczestnikiem i świadkiem tych historycznych wydarzeń był nasz rozmówca Janusz Byliński – jeden ze współzałożycieli rolniczej „Solidarności”, inżynier ogrodnik, po roku 1990 m.in. poseł na Sejm RP, minister rolnictwa, były prezes Rynku Hurtowego Bronisze. W roku 2023 uhonorowany Nagrodą im. ks. bp. Romana Andrzejewskiego, statuetką w kształcie kłosów zboża, jako osoba zasłużona w pracy i działaniach na rzecz rozwoju kulturalnego i gospodarczego rolnictwa, wsi i małych miast.

– Sięgnijmy pamięcią do roku 1982, mrocznego stanu wojennego, kiedy represjonowano uczestników jakiegokolwiek zgromadzenia,

HISTORIA KŁOSAMI ZBÓŻ PISANA

OGROMNA FREKWENCJA NA PIERWSZYCH DOŻYŃKACH W 1982 ROKU ZASKOCZYŁA WSZYSTKICH: NAS – ORGANIZATORÓW, HIERARCHIĘ KOŚCIELNĄ, OJCÓW PAULINÓW, A NAJBARDZIEJ SŁUŻBĘ BEZPIECZEŃSTWA, ZWŁASZCZA ŻE GŁÓWNI DZIAŁACZE NSZZ RI „SOLIDARNOŚĆ” BYLI INTERNOWANI – MÓWI JANUSZ BYLIŃSKI, BYŁY MINISTER ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ, DZIAŁACZ „SOLIDARNOŚCI”.

Janusz Byliński

a pomimo tego na Jasnej Górze zorganizowane były uroczystości religijno-patriotyczne i dożynki, przy udziale m.in. członków rolniczej „Solidarności”. Co wtedy dla rolników było tak silnym impulsem do zgromadzenia się na Jasnej Górze, nawet przy ryzyku represji?

– My, działacze NSZZ RI „Solidarność” z województwa stołecznego, należeliśmy do tzw. drugiego garnituru, ponieważ pierwszy garnitur był internowany, m.in. przewodniczący Ga-

briel Janowski, pracownik i doktorant SGGW, organizator Solidarności Rolniczej, wiceprzewodniczący Marian Wiak, ogrodnik z Błonia, Tomasz Kamiński, wiceprzewodniczący i ogrodnik szklarniowy z Jabłonny k. Legionowa. Działacze struktur lokalnych, czyli gminnych, po ogłoszeniu stanu wojennego zajęli się współpracą z Prymasowskim Komitetem Pomocy Internowanym i Ich Rodzinom na Pivnej w Warszawie. Głównie polegało to na zaopatrywaniu

wżywność i organizowaniu paliwa dla pojazdów, które dostarczały pomoc do obozów internowania i więzień.

Wymagało to koordynacji i mimo stanu wojennego spotykaliśmy się co tydzień w Warszawie w prywatnych mieszkaniach. Z czasem zaczęliśmy myśleć, jak skutecznie przeciwstawić się władzy komunistycznej. Na wsi budowanie konspiracji nie miało sensu, ponieważ każdy obcy szybko zostałby zauważony. Dlatego skupiliśmy się na pracy u podstaw: budowaniu więzi międzyludzkich, krzewieniu historii, wiary, kultury oraz nauce demokracji (przygotowując się do wolnych wyborów itp.). Ważnym elementem naszych działań było praktyczne budowanie prawdziwych struktur gospodarczych, w tym rozwijanie spółdzielczości.

Za wzór wzięliśmy ks. Jerzego Popiełuszkę i jego comiesięczne patriotyczne Msze Święte. W parafiach, zwłaszcza w kościołach zakonnych, przy aktywnym udziale świeckich działaczy NSZZ RI „Solidarność” regularnie organizowane były Msze Święte z udziałem aktorów, co w tamtych czasach było rzadkością. Po nich, w salkach kate-

chetycznych, odbywały się spotkania poświęcone tematyce świeckiej. Były one okazją do dyskusji na tematy społeczne, polityczne i kulturalne, a także do budowania wspólnoty i solidarności w obliczu represji.

NA TE SPOTKANIA KOBIETY Z POSZCZEGÓLNYCH WIOSEK PRZYGOTOWYWAŁY CIASTA, A TAKŻE ZAPEWNIŁY HERBATĘ I KAWĘ, CO BUDOWAŁO POCZUCIE WSPÓLNOTY. NA POCZĄTKU NAZYWALIŚMY TE SPOTKANIA DUSZPASTERSTWEM ROLNIKÓW, A FORMALNIE BYŁY TO DUSZPASTERSKIE WSPÓLNOTY ROLNIKÓW.

Służba Bezpieczeństwa była wściekła, ponieważ nie mogła wejść na te spotkania – każdy obcy zostałby natychmiast zauważony. Funkcjonariusze bardzo chcieli się dowiedzieć, co się na nich mówi, dlatego nagrywali każdą Mszę Świętą, ale na spotkaniach „nie mieli wtyki”.

Dożynki rolników, które odbyły się 5 września 1982 roku, nazwano na przekór władzy komunistycznej

„Pierwszymi Prawdziwymi Katolickimi Ogólnopolskimi Dożynkami na Jasnej Górze”. W stanie wojennym władze centralne zrezygnowały z organizowania Dożynek Centralnych. Od tego czasu pozostały jedynie Ogólnopolskie Dożynki na Jasnej Górze.

– W kolejnych latach organizowanie Ogólnopolskich Dożynek Jasno-górskich było już świadomym budowaniem pewnego rodzaju wspólnoty rolników indywidualnych, płaszczyzną do tworzenia swoistych więzów między rodzinami rolników?

– W przeddzień tych dożynek na Jasnej Górze, w największej sali organizowane były spotkania z udziałem rolników i ich rodzin, podczas których wymieniano doświadczenia i poglądy dotyczące organizowania duszpasterstwa. W spotkaniach uczestniczyli także ministrowie rolnictwa oraz premier, co podkreślało wagę tego wydarzenia zarówno dla rolników, jak i dla administracji państwowej oraz hierarchii kościelnej.

– Zatem kultywowanie tradycji rolniczych i patriotycznych zapomnianych w Polsce było aż tak silne?

– Duszpasterstwo Rolników dla Solidarności Rolniczej było okazją do odbudowy i utrzymania struktur NSZZ RI „Solidarność”. Działacze widzieli, że wieś zawsze była blisko kościoła, co stwarzało możliwości działania u podstaw, korzystając z „parasola” Kościoła. Jednocześnie zdawaliśmy sobie sprawę, że nie możemy narażać zaufania ani obciążać księży, więc staraliśmy się działać z rozważą. Hierarchia kościelna również była świadoma delikatności sytuacji i konieczności ostrożnego balansowania pomiędzy wspieraniem działań opozycyjnych a zachowaniem neutralisty wobec represji.

– **Przywrócenie uroczystości święcenia pól – czy także dzisiaj dla rolników jest to ważny obrzęd czy tylko mało znaczący symbol?**

– Poszczególne wioski przygotowują ołtarz polowy, a rolnicy z całej parafii przywożą w szkatułkach ziemię ze swoich pól. Podczas uroczystej, polowej mszy, ziemia ta zostaje poświęcona, a po jej zakończeniu rolnicy rozsiewają ją na swoich polach. Jest to piękny i symboliczny obrzęd, który jest kultywowany do dzisiaj. Ten tradycyjny rytuał ma głębokie znaczenie dla lokalnej społeczności. Poświęcona ziemia symbolizuje błogosławieństwo i ochronę, które rolnicy pragną uzyskać dla swoich upraw. Przynosząc ziemię z różnych zakątków parafii, rolnicy nie tylko podkreślają swoją więź z naturą, ale również pokazują jedność wspólnoty, która razem dziękuje za plony i prosi o urodzaj w przyszłym roku.

– **A według pana znaczenie tych tradycji dla młodego pokolenia pochodzącego z rodzin rolniczych jest wciąż silne, czy raczej siłą wdziera się tzw. kultura unieważniania tego, co tradycyjne, oraz polityka wstydu?**

– Jak obserwuję w mojej parafii w Zakroczymiu, tradycyjny obrzęd jest wciąż kultywowany. Zarówno starsze pokolenie, które pielęgnuje dawne zwyczaje, jak i młodzież wykazują zainteresowanie podtrzy-

mywaniem tych tradycji. Organizowane są uroczystości, a uczestnicy angażują się w przygotowania, co świadczy o żywotności tych obrzędów w naszej społeczności.

Niemniej jednak zauważalnym problemem jest malejąca liczba rolników. Wielu z nich z troską patrzy w przyszłość, widząc, że coraz mniej osób decyduje się kontynuować ich pracę. Narzekają na brak następców, którzy mogliby przejąć gospodarstwa i dalej dbać o ziemię. Młodsze pokolenia często wybierają inne ścieżki kariery, szukając lepszych perspektyw w miastach, co prowadzi do postępującego wyludnienia obszarów wiejskich i zmniejszenia liczby osób zaangażowanych w rolnictwo. Ten trend budzi niepokój, ponieważ może to wpłynąć na przyszłość rolnictwa i lokalnych tradycji, które od pokoleń były częścią tożsamości naszej społeczności.

– **Dożynki, ukoronowanie pracy rolników, celebrowane zarówno lokalnie, jak i w wymiarze ogólnopolskim na Jasnej Górze wciąż cieszą się wielką popularnością. Czy także dzisiaj są wyrazem pielęgnowania tradycji i patriotyzmu, tak jak 42 lata temu?**

– Myślę, że tak. Tak ogromna frekwencja na pierwszych Dożynkach w 1982 roku zaskoczyła wszystkich: nas – organizatorów, hierarchię kościelną, Ojców Paulinów, a najbardziej Służbę Bezpieczeństwa, zwłaszcza że główni działacze NSZZ RI „Solidarność” byli internowani.

To wydarzenie miało miejsce w trudnym okresie stanu wojennego, kiedy wiele inicjatyw społecznych było tłumionych, a opozycja polityczna znajdowała się pod stałym nadzorem. Mimo to ludzie tłumnie przybyli na Dożynki, co świadczyło o ich pragnieniu jedności, podtrzymywania tradycji i wyrażenia sprzeciwu wobec reżimu. Obecność tak wielu uczestników, mimo represji oraz trudności komunikacyjnych, pokazała siłę wspólnoty i determinację społeczeństwa. SB

HISTORIA DOŻYNEK JASNOGÓRSKICH SIĘGA NIEDZIELI 5 WRZEŚNIA 1982 ROKU, CZASU STANU WOJENNEGO, KIEDY NA JASNEJ GÓRZE OKOŁO 300 TYS. MIESZKAŃCÓW WSI ZGROMADZIŁO SIĘ NA UROCZYSTOŚCIACH RELIGIJNO-PATRIOTYCZNYCH, JAKO DZIĘKCZYNNA PIELGRZYMKA ROLNIKÓW Z OKAZJI 600-LECIA OBECNOŚCI CUDOWNEGO OBRAZU MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ, A PRZY TEJ OKAZJI TAKŻE DOŻYNEK.

była zaskoczona nie tylko liczebnością zgromadzonych, ale także ich odwagą i gotowością do uczestnictwa w tym symbolicznym wydarzeniu pomimo trudnej sytuacji politycznej.

Dożynki stały się nie tylko świętem plonów, ale także wyrazem oporu wobec władzy komunistycznej, która starała się kontrolować wszystkie aspekty życia publicznego. Były one manifestacją niezłomności ducha narodu oraz przywiązania do wartości, które były zagrożone w tamtym okresie. To, że mimo internowania liderów NSZZ RI udało się zgromadzić tak wiele osób, świadczyło o sile ruchu społecznego i jego głębokich korzeniach w polskiej kulturze i tradycji.

KATARZYNA MAZELA

CO KAMALA MOŻE OZNACZAĆ DLA ŚWIATA?

Nie wiemy, kto będzie kolejnym amerykańskim prezydentem. Donald Trump i Kamala Harris idą tę w tę. Nie mamy też pewności, jaką politykę zagra niczną będą prowadzić w razie zwycięstwa. Na temat niepewności związanej z Trumpem wylano już morze atramentu. Pewnie będę jeszcze do tego zagadnienia wracał. Dzisiaj skupię się na tym, jak może wyglądać polityka zagraniczna Kamali Harris i jak bardzo różniłaby się od polityki Joe Bidena. Zaczniemy od tego, że wybór Kamali Harris oznacza przede wszystkim politykę kontynuacji linii Bidena. Nie znaczy to jednak, że nie będzie jej korekt.

Tych z pewnością możemy się spodziewać. Nas najbardziej interesuje stanowisko Harris w sprawie Ukrainy i szerzej wsparcia dla wschodniej flanki NATO. Wybór Harris na tym polu oznacza kontynuację polityki Bidena. Wiceprezydentka podczas przemówienia na konwencji demokratów w Chicago mówiła sporo o swoim zaangażowaniu w budowę koalicji wsparcia dla Ukrainy. Przywoływała też dobre relacje osobiste z ukraińskim prezydentem. Harris była wystanniczką Bidena na konferencji bezpieczeństwa w Monachium i ukraiński szczyt pokojowy w Szwajcarii. Oznacza to, że jest wprowadzana w tematykę ukraińską. Korekty kursu możemy spodziewać się w sprawie konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Było to widać podczas konwencji w Chicago. Harris mówiła o prawie Izraela do obrony, ale również poparła prawo Palestyńczyków do samostanowienia i wezwała do zawieszenia broni

w Gazie. Otrzymała za to gromką owację od demokratycznej publiczności. Szczególnie młodzi wyborcy demokratów prezentują bowiem postawy wyraźnie propalestyńskie. Dlatego należy spodziewać się korekty linii Bidena, które była jednoznacznie proizraelska. Zapewne nastąpi znuansowanie podejścia do spraw blisko-wschodnich, oczywiście przy zachowaniu sojuszu z Izraelem. Donald Trump rozpoczął wojnę handlową z Chinami, traktując je za największe zagrożenie dla USA. Joe Biden jej nie zawiesił, kontynuował kurs poprzednika, co pokazuje na nowy konsensus w amerykańskich elitach politycznych. Demokratów i republikanów dzieli wiele, ale łączy świadomość chińskiego zagrożenia dla amerykańskiej dominacji. Harris nie zerwie tego konsensusu. Strategiczna rywalizacja z Chinami będzie trwała. W wojnie handlowej być może nastąpi pewne odprężenie.

MARCIN KULASEK, WICEMINISTER AKTYWÓW PAŃSTWOWYCH

FERALNY SIERPIEŃ POLITYKÓW RFN

Coś pecha mają ostatnio nasi zachodni sąsiedzi. Sierpień okazał się bowiem niebezpiecznym miesiącem dla niemieckich polityków – i to z obu głównych partii politycznych RFN. Znacząca polityk SPD 57-letnia Dilek Kalayci przez pięć lat była ministrem zdrowia w rządzie miasta na prawach landu – Berlin (zgodnie z tradycją członkowie tego landowego gabinetu nazywani są „senatorami”) – a teraz ma oskarżenia korupcyjne i rusza jej proces. Urodzona w Turcji, ale wychowana już w Niemczech „pani polityczka” wyszła (skądinąd dość późno) za mąż, ale jej ślub w tym samym czasie dostawała zlecenia od władz Berlina. A we władzach stolicy Niemiec

zasiadała owa SPD-owska „panna młoda” – i koto się zamykało. Akt oskarżenia opiewa na kwotę 11 240 euro. Dla równowagi kilkadziesiąt godzin wcześniej przed informacją o korupcyjnym procesie „senator” z SPD z kolei szefa CDU „po sąsiedzku” w landzie Brandenburgia Jana Larsa Redmanna policja zatrzymała, gdy szalał na hulajnodze elektrycznej, mając 1,28 promila alkoholu we krwi. Zatrzymano mu prawo jazdy na pół roku, ale przede wszystkim zaptacił grzywnę w wysokości 8 tys. euro. Hulajnogowa eskapada przewodniczącego Redmanna miała miejsce równo miesiąc przed przypadającymi na 18 września wyborami landowymi. Na pewno ta sprawa partii Angeli Merkel nie pomoże. To wszystko to oczywiście drobniaczek z oskarżeniami korupcyjnymi, które przed sześcioma laty wytoczył powszechnie poważany w Niemczech tygodnik „Der Spiegel”. Chodziło o partijną koleżankę Redmanna, ówczesną minister obrony Ursulę Gertrud von der Leyen. Zarzuty korupcyjne nie przeszkodziły

jej rok później objąć dość niespodziewanie funkcję szefowej Komisji Europejskiej (zresztą jako pierwsza kobieta w historii i drugi obywatel Niemiec po Walterze Hallsteinie). Od tego czasu minęło pięć i pół roku i Frau von der Leyen znów znalazła się pod ogniem niemieckich mediów. Chociażby portal niemieckiego radia „Deutschlandfunk” rozpisywał się o tajemniczym „dealu” Komisji Europejskiej i jej niemieckiej przewodniczącej z amerykańskim koncernem farmakologicznym Pfizerem. Wcześniej Niemkę ostro atakowała... prasa amerykańska. „New York Times” ujawniał, że szefowa KE z Republiki Federalnej Niemiec odmówiła ujawnienia swoich prywatnych SMS-ów z szefem Pfizera Albertem Bourla (skądinąd swoją funkcję sprawuje on tak jak von der Leyen – od 2019 roku). Śledztwo w Parlamencie Europejskim też na nic się zdało. Cóż, nowa pięcioletnia kadencja niemieckiej przewodniczącej Komisji Europejskiej zapowiada się bardzo ciekawie. Co jak co, ale nudno na pewno nie będzie... **RYSZARD CZARNECKI**

Dotychczas w Champions League występowały 32 drużyny podzielone na osiem grup po cztery. Taki format obowiązywał od edycji 2003/04, ale Europejska Unia Piłkarska (UEFA) postanowiła go w tym sezonie odświeżyć.

Od tego sezonu nie będzie już „fazy grupowej”, zamiast tego pojawi się „faza ligowa”, w której wszystkich 36 uczestników – a więc czterech więcej niż dotychczas – znajdzie się w jednej wspólnej ligowej tabeli.

Z czterech dodatkowych miejsc tylko jedno trafiło do puli eliminacyjnej – w decydującej czwartej rundzie kwalifikacji odbyło się pięć dwumeczów w ścieżce mistrzowskiej, a nie cztery, jak dotychczas. Z pozostałych trzech miejsc skorzystają kluby z krajów zajmujących najwyższe lokaty w rankingu UEFA za określone wyniki w swoich ligach.

W fazie ligowej każdy zespół rozegra po osiem spotkań – cztery u siebie i cztery na wyjeździe – z rywalami, których wyłoniło wczorajsze (czwartkowe) losowanie. Pary stworzono tak, aby każdy z uczestników zmierzył się raz, a nie, jak dotychczas, w systemie „mecze i rewanże”, z dwoma różnymi drużynami z każdego z czterech koszyków. Co do zasady, w fazie ligowej żaden zespół nie będzie mógł trafić na rywala, z którym spotyka się w rozgrywkach krajowych, ani na więcej niż dwie ekipy z jednego państwa.

Pomógł komputer

Jak tłumaczył zastępca sekretarza generalnego UEFA Giorgio Marchetti, przy nowym formacie rozgrywek ceremonia losowania trwałaby trzy lub cztery godziny i trzeba byłoby przygotować ok. 900 kulek, dlatego ręcznie zrealizowana została tylko jego niewielka część, resztę dokonał komputer.

Zespoły, które zakończą fazę ligową na pozycjach 1-8, zakwalifikują się do 1/8 finału, natomiast ekipy z miejsc 9-24 stoczą walkę o awans do tej rundy w barażach. Te, które zakończą tę część sezonu na miejscach 25-36, zostaną wy-

W sezonie 2023/2024 LM wygrał Real Madryt

eliminowane i nie zagrają również w Lidze Europy ani Lidze Konferencji.

Ponieważ istnieje duże prawdopodobieństwo, że po fazie ligowej przynajmniej dwa zespoły, które ze sobą nie grały, będą miały równą liczbę punktów, UEFA zmieniła zasady rozstrzygania remisów punktowych. Najważniejsze dotychczas kryterium, czyli wyniki spotkań bezpośrednich, nie odgrywa już w takich przypadkach żadnej roli.

Nowe zasady określa artykuł 18.01 regulaminu. Liczyć się będą kolejno:

- różnica bramek we wszystkich meczach fazy ligowej,
- liczba strzelonych goli,
- liczba goli zdobytych na wyjeździe,
- liczba wygranych meczów,
- liczba meczów wygranych na wyjeździe,
- liczba punktów uzyskana łącznie przez wszystkich rywali danej drużyny,
- różnica goli rywali łącznie,
- liczba goli zdobyta przez tych rywali,
- liczba punktów karnych za żółte i czerwone kartki i wreszcie
- pozycja w rankingu UEFA.

Nowości

Po fazie ligowej odbędą się baraże o awans do 1/8 finału, a później

rywalizacja odbywać się będzie w znanym już formacie pucharowym, czyli przegrani dwumeczów odpadają. Inaczej niż dotychczas będzie jednak wyglądało losowanie tych rund.

Po pierwsze, nie będzie tak „otwarte” jak w ostatnich latach – skonstruowane zostało tak, aby w barażu o 1/8 finału zespoły z miejsc 9-10 zmierzyły się z tymi z miejsc 23-24 (o tym, który z którym, zdecyduje losowanie), te z lokat 11-12 – z tymi z pozycji 21-22, itd. Zwycięzcy tych barażów w 1/8 finału trafią na jednego z dwóch z góry określonych rywali, np. triumfator barażu pomiędzy ekipami 13-14 i 19-20 trafi na te ekipy, które zajęły w fazie ligowej miejsca 3-4.

Ponieważ liczba rywali, na których można trafić w losowaniu, jest bardzo ograniczona, UEFA zrezygnowała

z zasady „ochrony krajowej” („country protection”), czyli nie jest wykluczone, że już w barażu o 1/8 finału lub w samej 1/8 finału trafią na siebie dwa zespoły z tego samego państwa. Dotychczas w 1/8 finału było to niemożliwe (baraże o tę rundę nie było).

Drugą nowością jest „tenisowy” model rozstawienia drużyn: przy losowaniu drabinki ekipy z miejsc 1-2 fazy ligowej zostaną umieszczone na takich pozycjach, aby nie miały szansy na siebie trafić w żadnej rundzie przed finałem. Na kluby z lokat 3-4 „wpadną” najwcześniej w półfinale.

Polacy w Lidze Mistrzów

Po zakończonych w środę kwalifikacjach znani są już wszyscy uczestnicy. W Champions League zadebiutują m.in. Bologna z Łukaszem Skorupskim i Kacprem Urbańskim,

Aston Villa Matty’ego Cascha oraz Slovan Bratysława jako czwarty słowacki klub w historii, ale pierwszy od 14 lat. Natomiast w jakichkolwiek europejskich pucharach po raz pierwszy zagrają Girona i Brest. Po raz pierwszy też w Champions League wystąpią jednocześnie dwie ekipy austriackie, w tym FC Salzburg, którego zawodnikiem jest Kamil Piątkowski.

Łącznie polskich piłkarzy w kadrach 36 klubów rywalizujących w fazie ligowej będzie 13, na czele z Robertem Lewandowskim z Barcelony, który z dorobkiem 94 goli jest trzecim – po Cristiano Ronaldo i Lionelu Messim – najlepszym strzelcem w historii.

Finał tej edycji Champions League zostanie rozegrany 31 maja 2025 roku w Monachium.

Zmiany formatu wprowadzone zostaną także w Lidze Europy oraz w Lidze Konferencji, w których też pojawi się faza ligowa i również zagra w niej po 36 zespołów. W tych drugich rozgrywkach każdy klub zaliczy jednak po sześć, a nie po osiem spotkań.

Wraz z nowym systemem rozgrywek zmieni się także pula nagród. UEFA planuje przekazać klubom uczestniczącym we wszystkich tych rozgrywkach (oraz Superpucharze Europy) łącznie ok. 3,3 miliarda euro, czyli o ponad pół miliarda więcej niż w ostatnich sezonach. Przykładowo za sam awans do fazy ligowej Ligi Mistrzów każdy klub otrzyma 18,62 mln euro (dotychczas 15,64 mln), a za awans do finału i zwycięstwo w nim – 25 mln euro (wcześniej 20 mln).

Polski zespół po raz ostatni grał w Lidze Mistrzów w sezonie 2016/17. W bieżącym Jagiellonia Białystok odpadła w 3. rundzie eliminacji.

ŹRÓDŁO: PAP

Kluby uczestniczące w fazie zasadniczej LM w sezonie 2024/25:

Anglia: Manchester City, Arsenal Londyn, Liverpool, Aston Villa
Hiszpania: Real Madryt, Barcelona, Girona, Atletico Madryt
Niemcy: Bayer Leverkusen, VfB Stuttgart, Bayern Monachium, RB Lipsk, Borussia Dortmund
Włochy: Inter Mediolan, AC Milan, Bologna, Juventus Turyn, Atalanta Bergamo
Francja: Paris Saint-Germain, AS Monaco, Brest, Lille OSC
Portugalia: Sporting Lizbona, Benfica Lizbona
Austria: Sturm Graz, FC Salzburg
Holandia: PSV Eindhoven, Feyenoord Rotterdam
Belgia: Club Brugge
Ukraina: Szachtar Donieck
Szkocja: Celtic Glasgow
Czechy: Sparta Praga
Szwajcaria: Young Boys Berno
Chorwacja: Dinamo Zagrzeb
Serbia: Crvena Zvezda Belgrad
Słowacja: Slovan Bratysława

Gazeta Olsztyńska zawsze pod ręką. Zaprenumeruj e-wydanie: kupgazete.pl

STOMIL POCZUJE SIĘ JAK U SIEBIE?

PIŁKA NOŻNA\\ Przed nami ostatnia wakacyjna kolejka III ligi. GKS Wikielec i Polonia Lidzbark Warmiński zagrają już w piątek, a Stomil Olsztyn, który przegrał dwa ostatnie spotkania, w sobotę w Mławie zmierzy się z tamtejszą Mławianką.

Olsztynianie mają za sobą dwie porażki z rzędu w rozgrywkach III ligi. W zeszłym tygodniu podopieczni Piotra Zajączkowskiego przegrali 1:2 w Radomiu z miejscową Bronią, a następnie przed własną publicznością przegrali 1:2 z GKS-em Wikielec. Olsztynianie z siedmioma punktami na koncie zajmują aktualnie szóstą pozycję w rozgrywkach III ligi.

– Słaba druga połowa w naszym wykonaniu – mówił po ostatnim meczu Karol Żwir, kapitan Stomilu. – Było dużo błędów indywidualnych, niedokładności, ja czuję, że sam za dużo nie pomogłem w drugiej połowie. Widać, że tego zdrowia nam brakuje, mało nas jest, gonimy wszyscy po 90. minut. Szkoda tego meczu, może jak byśmy strzelili na 2:0 w drugiej połowie, to lepiej by się nam grało? Mecz trwa 90 minut i trzeba przez ten czas walczyć, czegoś nam zabrakło. Wyszliśmy na drugą połowę i słabo zagraliśmy. Przeciwnik się napędzał z akcji na akcję i wykorzystał to, co miał.

Olsztynianie teraz przeszli normalny mikrocykl,

bo nie musieli w środku tygodnia rozgrywać żadnego ligowego spotkania. Piotr Zajączkowski we wtorek wizytował w Klewkach, gdzie swoje spotkanie w Wojewódzkim Pucharze Polski rozgrywał drugi zespół. Olsztynianie wygrali w bólach 2:1 z Błękitnymi Stary Olsztyn (A-klasa). Czy ktoś z tego spotkania zasłużył na powołanie do kadry pierwszego zespołu? Najlepiej zaprezentował się autor dwóch goli Maciej Niemier. W środku pola aktywny był też Łukasz Borkowski.

Najbliższy przeciwnik Mławianka Mława dopiero w ostatniej kolejce odniosła ligowe zwycięstwo i pech chciał, że stało się to w Lidzbarku Warmińskim, gdzie padła twierdza Polonii. Zespół z Mławy zajmuje aktualnie 16. miejsce w tabeli z dorobkiem 4. punktów. Spotkanie zaplanowano na sobotę (31 sierpnia, godz. 17). Mecz obejrzy nadkomplet publiczności, a swój przyjazd zaplanowali w dużej liczbie kibice Stomilu. Piłkarze Piotra Zajączkowskiego będą mogli poczuć się więc jak u siebie.

Polonia Lidzbark Warmiński w ostatniej kolejce doznała porażki ze wspomnianą

Emil Marecki

Mławianką. Gospodarze wcześniej od 58 spotkań nie przegrali u siebie. Wspaniała seria kiedyś musiała się skończyć, ale trzeba oddać beniaminkowi, że dużo czasu minie, zanim jakikolwiek klub w Polsce zbliży się do takiego rekordu.

Podopieczni Daniela Wierzbowskiego zagrają teraz na wyjeździe z Wigrami Suwałki. Zmierzą się dwa zespoły, które w zeszłym sezonie grały jeszcze w IV lidze. Wigry także dobrze rozpoczęły sezon, nie mają na swoim koncie jeszcze ani jednej porażki i wyprzedzają w tabeli Polonię o jeden punkt.

Niepokonany w III lidze GKS Wikielec zagra u siebie z Pelikanem Łowicz. Początkowo spotkanie miało

odbyć w piątek wieczorem przy jupiterach, które niestety na gminnym stadionie wciąż nie działają.

– Drodzy Kibice, informujemy, że zmuszeni jesteśmy zmienić godzinę naszego piątkowego meczu ligowego z Pelikanem Łowicz – czytamy w oficjalnym komunikacie klubu. – Spotkanie miało się rozpocząć o godz. 19:00 i być rozegrane przy sztucznym oświetleniu, jednak ostatecznie pierwszy gwizdek sędziego wybrzmiał o godz. 17:00. Powód zmiany godziny jest taki sam, jak w przypadku poprzedniego meczu w Wikielcu: nowo zainstalowane oświetlenie murawy nadal nie jest gotowe do użytku. GKS Wikielec nie jest właścicielem obiektu

i nie ma wpływu na zaistniałą sytuację.

Jak ocenia początek sezonu trener GKS-u Damian Jarzembowski?

– No fatalnie, my musimy zrobić awans w tym sezonie, astraciliśmy głupio punkty... oczywiście żartuję! – mówi Jarzembowski. – Cieszymy się, że jeszcze nie przegraliśmy, cieszymy się, że możemy być godnymi rywalami dla każdego w tej lidze. Mamy swoje ograniczenia, ale nie trzeba ich głośno komentować, ale sztuką jest to, że w tym miejscu gdzie się jest zrobić maksa. My tego maksa robimy, dobry początek, aczkolwiek ja myślę tylko o jednym meczu. Nie analizuję tabeli, teraz się cieszę z tego meczu, a jutro myślę o meczu z Pelikanem Łowicz. **EM**

Mecze 6. kolejki:

Piątek (30 sierpnia): Broń Radom – Świt Nowy Dwór (godz. 19), GKS Wikielec – Pelikan Łowicz (godz. 19), Wigry Suwałki – Polonia Lidzbark Warmiński (godz. 19), Unia Skierniewice

– Jagiellonia Białystok II (godz. 19); **Sobota (31 sierpnia):** GKS Bęchatów – ŁKS Łomża (godz. 17), Lechia Tomaszów Mazowiecki – Victoria Sulejów (godz. 17), Sokół Aleksandrów Łódzki – Legia Warszawa II (godz. 17), Mławianka Mława – Stomil Olsztyn (godz. 17), Warta Sieradz – Wisła Płock (godz. 17).

Tabela

1. Łomża	13	12:4
2. Unia	12	17:8
3. Wikielec	9	7:4
4. Wigry	9	7:5
5. Polonia	8	9:9
6. Stomil	7	10:8
7. GKS	7	5:3
8. Wisła	7	10:11
9. Lechia	7	5:6
10. Warta	7	8:12
11. Broń	6	4:4
12. Sokół	6	5:6
13. Legia	5	7:7
14. Victoria	5	4:6
15. Pelikan	4	6:6
16. Mławianka	4	7:10
17. Świt	4	5:12
18. Jagiellonia	1	3:9

O PIŁCE

LIGA WŁOSKA\\ Andrea Pirlo, były znakomity zawodnik reprezentacji Włoch, mistrz świata z 2006 roku, został zwolniony z funkcji trenera Sampdorii Genua. Obrońcą zespołu występującego obecnie w Serie B, czyli na drugim poziomie, jest Bartosz Bereszyński. Sampdoria, do której Bereszyński wrócił po wypożyczeniu do Empoli i gra w podstawowym składzie, zdobyła w trzech meczach Serie B tylko jeden punkt (dwa ostatnie spotkania przegrała). Zajmuje przedostatnie miejsce w tabeli. 45-letni Pirlo to legenda włoskiego futbolu. Był wybitnym

piłkarzem reprezentacji, a także Milanu i Juventusu. Jako trener pracował właśnie w zespole z Turynu oraz w tureckim Fatih Karagumruk. W Sampdorii został zatrudniony pod koniec czerwca 2023 roku.

LIGA ANGIELSKA\\ Reprezentant Włoch Federico Chiesa, mistrz Europy z 2021 roku, przeszedł z Juventusu Turyn do Liverpoolu – poinformowały w czwartek oba kluby. Juventus, którego napastnikiem jest Arkadiusz Milik, a do niedawna bramkarzem był Wojciech Szczęsny (zakończył karierę), zapłacił za Chiesę 12 mln euro i 3 mln w postaci

Wikipedia

Federico Chiesa

możliwych bonusów. Jego kontrakt z klubem z Turynu, aktualnym liderem Serie A, miał wygasnąć w 2025 roku. 26-letni skrzydłowy, syn znanego włoskiego piłkarza Enrico Chiesy, dołączył do Juventus z Fiorentiny w 2020

roku za ok. 50 mln euro i był gwiazdą reprezentacji Włoch w jej drodze do tytułu mistrza Europy w następnym roku. W styczniu 2022 roku doznał ciężkiej kontuzji kolana i pauzował przez 10 miesięcy, ale wrócił do formy. Wystąpił m.in. we wszystkich czterech meczach Italii na Euro 2024, jego drużyna odpadła w 1/8 finału. Łącznie w kadrze narodowej rozegrał dotychczas 51 meczów i strzelił 7 goli. W poprzednim sezonie zdobył 10 bramek (w tym 9 w Serie A) i zaliczył 3 asysty w 37 występach dla Juventus w wszystkich rozgrywkach.

ŹRÓDŁO: PAP

Największa Hurtownia Odzieży w Olsztynie

Olsztyn, ul. Wyszyńskiego 7

tel. 89 534 63 52

www.gracjaolsztyn.pl

Z tym kuponem kupisz bez marży*
Oferta ważna do 14 września 2024 r.

Hurtownia wprowadziła na stałe

sprzedaż detaliczną

Serdecznie zapraszamy

• pon.-pt. 9.00-17.00
• sob. 9.00-15.00

* Do zakupu bez marży uprawniona tylko kupon z papierowego wydania gazety.

KAROL JANKIEWICZ: ZAWSZE JEST COŚ DO POPRAWY

SIATKÓWKA Powinniśmy być agresywniejsi w systemie blok-obrona. Trener uczuła nas na to, aby ten element funkcjonował lepiej. Trzeba również szlifować detale – mówi Karol Jankiewicz przed najbliższymi meczami sparingowymi Indykpolu AZS Olsztyn. Siatkarze Indykpolu AZS Olsztyn rozegrali do tej pory cztery spotkania sparingowe. Trzy z nich zakończyły się zwycięstwem (dwukrotnie z Treflem Gdańsk 3:1 i raz z Ślepskiem Małow Suwałki 4:0). Olsztynianie tylko raz musieli uznać wyższość rywali (1:3 z Ślepskiem Małow). W ostatni weekend sierpnia ekipa ze stolicy Warmii i Mazur weźmie udział w Copernicus Volleyball Cup w Toruniu. Pary półfinałowe tworzą: Indykpol AZS vs. CUK Anioły Toruń (piątek, godz. 20) oraz Cuprum Stilon Gorzów i MKST Astra Nowa Sól (piątek, godz. 17). Przegrani spotkają się w sobotnim meczu o trzecie miejsce (godz. 12:30), a zwycięzcy w finale (godz. 15). Przed zbliżającymi się meczami rozmawiamy z Karolem Jankiewiczem, rozgrywającym Indykpolu AZS Olsztyn.

– Za nami siedem tygodni przygotowań. Czy pojawiają się już u ciebie pierwsze oznaki zmęczenia?

– Myślę, że pierwsze zmęczenie było odczuwalne już wcześniej; w trzecim, czwartym tygodniu przygotowań. Wtedy trenowaliśmy z większym natężeniem, a teraz nasze organizmy zaadaptowały się do tego wysiłku. Cały czas pracujemy trzy razy w tygodniu na siłowni i na chwilę obecną to się nie zmienia.

– Cztery sparingi za nami, a nasz bilans to trzy wygrane i jedna przegrana. Co możesz powiedzieć o naszym zespole na podstawie właśnie tych gier kontrolnych?

– Z jednej strony nie ma co wyciągać daleko idących wniosków. Drużyny nie są jeszcze w komplecie, mają ciężką siłownię. Jeśli już w danej ekipie są wszyscy, to potrzebują czasu na zagranie czy poznanie systemu gry. Z czasem wszystkie aspekty będą rosnać w każdym zespole. My na pewno możemy być zadowoleni, bowiem większość tych spotkań wygraliśmy. Okazję do pokazania się mieli praktycznie wszyscy zawodnicy i uważam, że każdy, który wchodził na boisko, dał od

siebie jak najwięcej. Zmiany, które były przeprowadzane przez trenera w trakcie meczu, pozwoliły utrzymać jakość na boisku. To może być naszą mocną stroną. Do tego, tak jak w poprzednim sezonie, naszym atutem będzie zagrywka ofensywna.

– Z drugiej strony my tylko dwa dni nacieszyliśmy się trenowaniem w pełnym składzie, bowiem na rozgrywki międzynarodowe z kadrą Czech udał się Janek Hadra-va. Jest to dla nas pewnego rodzaju utrudnienie?

– Każda taka sytuacja to jest pewnego rodzaju utrudnienie. Trener musi bardziej rotować składem, inne też jest zgranie. Mamy jednak dużą kadrę w tym sezonie i radzimy sobie chwilowo bez Janka. Czekamy na jego powrót i wtedy będziemy w komplecie przygotowywać się do pierwszego meczu.

– Chciałbym zadać ci jeszcze jedno pytanie na temat zgrania, bo ostatnio zagrałeś dwa pełne sparingi w Węgorzewie. Jak wygląda to zgranie według ciebie?

– Zawsze jest coś do poprawy, aczkolwiek uważam, że nie wyglądało to źle. Z drugiej strony na pewno trenerzy będą wiedzieli, nad czym trzeba pracować.

– A według ciebie co można by było poprawić, jeżeli chodzi o turniej towarzyski w Toruniu?

– Może powinniśmy być agresywniejsi w systemie blok-obrona. Trener uczuła nas na to, aby ten element funkcjonował lepiej. Trzeba również szlifować detale – jedna bądź dwie piłki zagrane perfekcyjnie w końcówce seta mogą przełożyć się na naszą wygraną.

– Na sam koniec chciałbym zapytać o inaugurację PlusLigi. Już wiemy, że 15 września w Uranii zmierzemy się z PGE GIEK Skra Bełchatów. Każdy z nas w grudniu czuł ekscytację z powodu powrotu do nowej Uranii. Teraz jest podobnie?

– Jeszcze nie czuję podobnego rodzaju emocji. Grudniowy powrót do Uranii po remoncie był chyba przez nas bardziej wyczekiwany niż teraz. Dla zawodników, którzy zostali w ekipie z minionego sezonu, nie jest to już żadna nowość. Aczkolwiek każdy znał wyzwanie i uważam, że każdy, który wchodził na boisko, dał od

ROZMAWIAŁ MATEUSZ LEWANDOWSKI

NIERUCHOMOŚCI

sprzedam

DZIAŁKĘ ogrodniczą nr 249 na Słonecznej Polanie w Olsztynie, 501-591-307

WWW.DOMKIANGIELSKIE.PL 503-103-703

zamienię

WWW.ZAMIANY.OLSZTYN.PL mieszkań, domów również trudne, 603-584-180

do wynajęcia

POKÓJ dla studenta, 798-975-693

PRACA

dam pracę

MĘŻCZYZNĘ lub parę do pracy w gospodarstwie, 502-712-884

ZATRUDNIĘ kierowcę kat. C+E (wywrotka), praca na pełny etat. Marcinkowo, Grunwald, 693-858-242

GAZETA OLSZTYŃSKA tel. 885 998 201

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że 17 sierpnia 2024 r. zmarł Nasz Kochany Mąż i Tata

ś. † p. Marek Włodarczyk

Uroczystości pogrzebowe rozpoczną się 31 sierpnia 2024 r. (sobota) o godz. 13:30 pożegnaniem w kaplicy przy ul. Poprzecznej. Ceremonia pochowania odbędzie się na cmentarzu komunalnym w Olsztynie przy ul. Poprzecznej. Pograżona w smutku Rodzina

Z bólem zawiadamiamy, że 28 sierpnia 2024 r. w wieku 80 lat zmarł nasz Drogą Mąż, Tata i Dziadek

ś. † p. Mieczysław Piotrowski

Pożegnanie ze Zmarłym odbędzie się 30 sierpnia 2024 r. o godz. 17.00 w kaplicy domu przedpogrzebowego przy ul. Poprzecznej. Uroczystości pogrzebowe rozpoczną się 31 sierpnia 2024 r. o godz. 11.00 Mszą św. w kościele pw. Chrystusa Odkupiciela Człowieka przy ul. Wyszyńskiego 11, po której nastąpi wyprowadzenie na cmentarz komunalny przy ul. Poprzecznej. Rodzina

Z głębokim żalem i smutkiem zawiadamiamy, że 27 sierpnia 2024 r. odszedł do Domu Ojca nasz Kochany Mąż, Tata i Dziadek

ś. † p. Wiktor Łożyński

Uroczystości pogrzebowe rozpoczną się 3 września 2024 r. o godz. 10.00 Mszą Świętą w kościele pw. św. Franciszka z Asyżu w Olsztynie. Ceremonia pochowania urny z Prochami odbędzie się na cmentarzu komunalnym przy ul. Poprzecznej.

Wdzięczna Bogu za Dar Jego Życia rodzina

ZATRUDNIĘ tokarzy i frezerów oraz spawacz - ślusarz 607-372-535

ZATRUDNIĘ w gospodarstwie rolnym, 601-772-124

ZATRUDNIĘ w gospodarstwie, 501-172-462

USŁUGI

budowa | remont

ZŁOTA rączka, 785-043-555

księgowe

PEŁNA księgowość, Mariusz, 574-170-517

ROLNICTWO

zwierzęta hodowlane

MŁODE krowy - sprzedam, 506-999-493.

inne

WEZMĘ w dzierżawę ziemię rolną lub całe gospodarstwo powyżej 100 ha w celu uprawy roślin. Proponuję atrakcyjne warunki. Tel. 798 375 726

ARKADIA

Olsztyn, ul. Jagiellońska 52/85

tel. 89 526 67 53, 665 175 125

całodobowe przewozy zmarłych

www.zuparkadia.olsztyn.pl

Gwarantujemy godną i kulturalną posługę

ARKA

Elżbieta Michałowska Anna Michałowska

OLSZTYN (Zatorze), ul. M. Zientary-Malewskiej 2A

☎ 89 534 72 42, 605 635 908

OLSZTYN (Jaroty), ul. Herberta 16/24 (wejście od Wilczyńskiego, naprzeciw „Medyka”)

☎ 89 526 66 01, 605 665 909

www.arkaolsztyn.pl

Całodobowy przewóz zmarłych

pożegnania.net

Wyraź swój żal i zapal wirtualną świeczkę

GAZETA OLSZTYŃSKA

Z głębokim żalem i smutkiem przyjęliśmy wiadomość o śmierci

naszego kolegi

Janusza Aniołkowskiego

wieloletniego członka stowarzyszenia i członka zarządu Automobilklubu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Rodzinnie i Bliskim Zmarłego

składamy wyrazy głębokiego współczucia.

Zarząd i członkowie Automobilklubu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Drogiemu Koledze

Krzysztofowi Kempowskiemu

wyrazy szczerzego współczucia z powodu śmierci

Mamy

składa Dyrektor ds. Techniczno-Logistycznych SK MSWiA z WMCO w Olsztynie wraz z Zespołem

30 SIERPNIA
VIBRACJE

Olsztyn
Zespół Vibracje tworzy grupa przyjaciół mających za sobą wiele lat różnorodnych muzycznych doświadczeń, choć nie parających się muzyką zawodowo. Wykonywaną przez nich muzykę elektryczno-elektroniczno-akustyczną stanowią kompozycje lidera grupy – Łukasza Żłakowskiego i wokalistki – Anety Jastrzębskiej. Również większość tekstów jest ich autorstwa.
Godz. 19.00, Scena Zgrzyt, ul. Nowowiejskiego 15.

30 SIERPNIA
Koncert Orkiestry
Absolwentów

Olsztyn
Po raz pierwszy, na szkolnej scenie sali koncertowej, zagrają absolwenci, pedagodzy i sympatycy szkoły zebrani w jedną brać zespołu orkiestrowego.

W programie usłyszymy Aleksandra Głazunowa: Chopiniana op. 46, Franza Schuberta: VIII Symfonię h-moll „Niedokończona” D759, Mourice`a Ravela: Boléro.
Orkiestrę poprowadzi dr Szymon Stec.
Godz. 18.00, Państwowa Szkoła Muzyczna, ul. Kościuszki 39.

30 SIERPNIA
Ryś żartowniś - warsztaty
z Niką Jaworowską-
Duchlińską

Lidzbark Warmiński
Spotkania w ramach 5. edycji Festiwalu Książki i Ilustracji dla Dużych i Małych „Między bajki włożyć”.
Nika Jaworowska-Duchlińska - autorka, ilustratorka książek dla dzieci i scenografka cze-

kać będzie na uczestników wraz z Rysiem – bohaterem jej najnowszej książki. Będzie mowa o żartach, dowcipach, humorze... Zastanowimy się nad tym, co śmieszy dzisiaj najmłodszych, ale także dorosłych, czy można nauczyć poczucia humoru, czy potrafimy śmiać się z samych siebie, czy w domu, szkole humor jest ważny. Oczywiście poznamy historię Rysia i jego przyjaciół, a na jej podstawie każdy z uczestników rysunkowo dokończy i uzupełni historię w postaci krótkiego komiksu zaś na koniec wykonamy rysiowe głowy z tektury na patyku.
Godz. 10.00, Oranżeria Kultury, ul. Krasickiego 2.

30 SIERPNIA
Między niebem a Warmią

Lidzbark Warmiński
Spotkanie z Iwoną Wierzbą, autorką książek dla dzieci i wydawcą Wydawnictwa ALBUS.
Na spotkaniu porozmawiamy o roli wydawcy na współczesnym rynku księgarskim, plusach i minusach pracy redakcyjnej a także

motywacji i inspiracjach, które skłaniają wydawnictwo do nielatywnej pracy nad nadaniem książce jak najwyższej wartości edukacyjnej i estetycznej.
Godz. 14.00, Oranżeria Kultury, ul. Krasickiego 2.

30 SIERPNIA
Koncert Theatrum
Affectum

Lidzbark Warmiński
Theatrum Affectum, założone w Amsterdamie w 2003 roku przez Andreasa Böhlena, specjalizuje się w muzyce XVII i XVIII-wiecznych Włoch i Niemiec. Wykorzystując kombinację fletu prostego, jednego lub dwojga skrzypiec, wiolonczeli, lutni i klawesynu, zespół charakteryzuje się indywidualnym, energicznym i wnikliwym

podejściem do kontrastujących afektów występujących w muzyce barokowej.
Godz. 19.00, Zamek Biskupów Warmińskich, Pl. Zamkowy 1.

30 SIERPNIA
Dwudzień Warmińsko-
Mazurski

Olsztyn
Dzień Mazurski – koncert „Dyptyki Mazurskie” w wykonaniu Moniki Wierzbickiej oraz mikrowykład dr. Piotra Szatkowskiego, popularyzatora gwary mazurskiej, socjolingwisty.
„Dyptyki Mazurskie” – zainspirowana dawnymi pieśniami mazurskimi Monika Wierzbicka – współczesna śpiewaczka – tworzy swoje pieśniopiosenki. Tak powstają dyptyki, w których tradycyjna pieśń łączy się ze współczesną, a tym, co je łączy, są szacunek do tradycji oraz mazurska mowa. Dyptykom towarzyszy gawęda o dawnych śpiewaczkach i śpiewakach, o tym, jak pasja przeradza się w potrzebę i dlatego dobrze jest sobie pośpiewać.
Godz. 17.00, Dom Mendelsohna, ul. Zyndrama z Maszkowic 2.

OLSZTYŃSKIE KINA

Repertuar AWANGARDA
Piątek, 30 sierpnia
Ostatnie lato - prod. Francja, Norwegia: godz. 17.45; Wredne liściki - prod. Francja, Wielka Brytania: godz. 18.00; Eternal - prod. Dania, Islandia: godz. 18.00; Bulion i inne namiętności - prod. Francja: godz. 19.30; Wróbel - prod. Polska: godz. 19.45; Mrugnij dwa razy - prod. USA: godz. 19.45

Sobota, 31 sierpnia
Maryja. Matka ludzkości - prod. Hiszpania: godz. 16.00; Terapia dla par - prod. Hiszpania: godz. 16.00; Perfect Days - prod. Japonia: godz. 16.00; Ostatnie lato - prod. Francja, Norwegia: godz. 17.45; Wredne liściki - prod. Francja, Wielka Brytania: godz. 18.00; Eternal - prod. Dania, Islandia: godz. 18.15; Bulion i inne namiętności - prod. Francja: godz. 19.30; Wróbel - prod. Polska: godz. 20.00; Mrugnij dwa razy - prod. USA: godz. 20.00

Niedziela, 1 września
Maryja. Matka ludzkości - prod. Hiszpania: godz. 16.00; Terapia dla par - prod. Hiszpania: godz. 16.00; Perfect Days - prod. Japonia: godz. 16.00; Ostatnie lato - prod. Francja, Norwegia: godz. 17.45; Wredne liściki - prod. Francja, Wielka Brytania: godz. 18.00; Eternal - prod. Dania, Islandia: godz. 18.15; Bulion i inne namiętności - prod. Francja: godz. 19.30;

Wróbel - prod. Polska: godz. 20.00; Mrugnij dwa razy - prod. USA: godz. 20.00

Repertuar HELIOS
Piątek, 30 sierpnia
STRANGE DARLING / napisy: 12:15, 16:45, 19:00, 20:30; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 13:30, 17:30; DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 12:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 15:15, 18:30, 20:45; OBCY: ROMULUS / napisy: 12:30, 15:45, 18:00, 21:15; IT ENDS WITH US / napisy: 14:30, 17:00; GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 10:40, 11:15, 15:00, 17:15; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 10:15, 12:00, 14:20; KRUK / napisy: 11:50, 16:30, 19:45; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 14:40, 20:15; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 15:30; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 10:00; HRABIA MONTE CRISTO / napisy: 19:30; WRÓBEL: 17:45; ŁOWCY PRZYGÓD / familijny / dubbing: 10:30, 12:40; PUŁAPKA / napisy: 21:15

Sobota, 31 sierpnia
STRANGE DARLING / napisy: 12:15, 16:45, 19:00, 20:30; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 13:30, 17:30; DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 12:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 15:15, 18:30, 20:45; OBCY: ROMULUS / napisy: 12:30, 15:45, 18:00, 21:15; IT ENDS WITH US / napisy: 14:30, 17:00;

GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 10:40, 11:15, 15:00, 17:15; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 10:15, 12:00, 14:20; KRUK / napisy: 11:50, 16:30, 19:45; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 14:40, 20:15; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 10:50, 15:30; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 10:00; HRABIA MONTE CRISTO / napisy: 19:30; WRÓBEL: 17:45; ŁOWCY PRZYGÓD / familijny / dubbing: 10:30, 12:40; PUŁAPKA / napisy: 21:15

Niedziela, 1 września
STRANGE DARLING / napisy: 14:20, 19:00, 20:30; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 13:30, 17:30; DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 12:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 15:30, 18:30, 21:00; OBCY: ROMULUS / napisy: 12:30, 15:40, 18:15, 21:15; IT ENDS WITH US / napisy: 14:30, 17:00; GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 15:00; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 12:00, 16:45; KRUK / napisy: 12:10, 16:30, 20:00; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 14:30, 20:15; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 15:50; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 12:20; HRABIA MONTE CRISTO / napisy: 19:45; WRÓBEL: 17:15; ŁOWCY PRZYGÓD / familijny / dubbing: 10:30, 12:40; PUŁAPKA / napisy: 21:15

Repertuar MULTIKINO
Piątek, 30 sierpnia
DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 10:50, 12:10, 15:00, 17:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 14:30, 20:40; OBCY: ROMULUS / napisy: 12:20, 15:00, 17:40, 20:20; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 10:05, 10:30, 13:00, 15:15; KRUK / napisy / 13:40, 19:50; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 11:35, 20:35; WRÓBEL: 12:00; IT ENDS WITH US / napisy: 11:30, 14:20, 17:10, 20:00; GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 11:00, 13:20, 15:40, 18:15; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 10:00, 12:20, 14:40, 17:30; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 10:00, 14:00, 16:05; STRANGE DARLING / napisy: 16:20, 18:40, 21:00; KOD ZŁA / napisy: 21:25; ANDRE RIEU. POTĘGA MIŁOŚCI / napisy: 18:00; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 17:20, 20:15

Sobota, 31 sierpnia
DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 12:10, 15:00, 17:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 14:30, 20:40; OBCY: ROMULUS / napisy: 10:15, 12:20, 15:00, 17:40, 20:20; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 10:05, 13:00, 15:15; KRUK / napisy / 13:40, 19:50; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 11:35, 20:35; WRÓBEL: 11:10; IT ENDS WITH

US / napisy: 11:30, 14:20, 17:10, 20:00; GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 10:20, 12:40, 16:20, 18:15; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 10:00, 12:20, 14:40, 17:30; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 10:00, 14:00, 16:05; STRANGE DARLING / napisy: 12:10, 18:40, 21:00; KOD ZŁA / napisy: 20:25; ANDRE RIEU. POTĘGA MIŁOŚCI / napisy: 15:00; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 17:20, 20:15

Niedziela, 1 września
DEADPOOL & WOLVERINE / dubbing: 10:40, 12:10, 15:00, 17:50; DEADPOOL & WOLVERINE / napisy: 13:30, 20:40; OBCY: ROMULUS / napisy: 10:15, 12:45, 14:35, 17:55, 20:15; NIEROZŁĄCZNI / familijny / dubbing: 10:30, 13:00, 15:15; KRUK / napisy / 19:50; MRUGNIJ DWA RAZY / napisy: 11:35, 20:35; WRÓBEL: 12:00; IT ENDS WITH US / napisy: 11:30, 14:20, 17:10, 20:00; GRU I MINIONKI: POD PRZYKRYWKĄ / familijny / dubbing: 10:20, 12:40, 16:20, 18:15; W GŁOWIE SIĘ NIE MIEŚCI 2 / familijny / dubbing: 10:00, 12:20, 14:40, 17:30; PANDA I AFRYKAŃSKA BANDA / familijny / dubbing: 10:00, 14:00, 16:05; STRANGE DARLING / napisy: 18:40, 21:00; KOD ZŁA / napisy: 20:35; ANDRE RIEU. POTĘGA MIŁOŚCI / napisy: 15:00; BULION I INNE NAMIĘTNOŚCI / napisy: 17:20, 20:15

ZOSTAŃ NASZYM PATRONEM!

GAZETA ¹³⁰ LAT
OLSZTYŃSKA

PATRONITE

TWOJE WSPARCIE! MA ZNACZENIE!

RELAKS

z Gazetą Olsztyńską

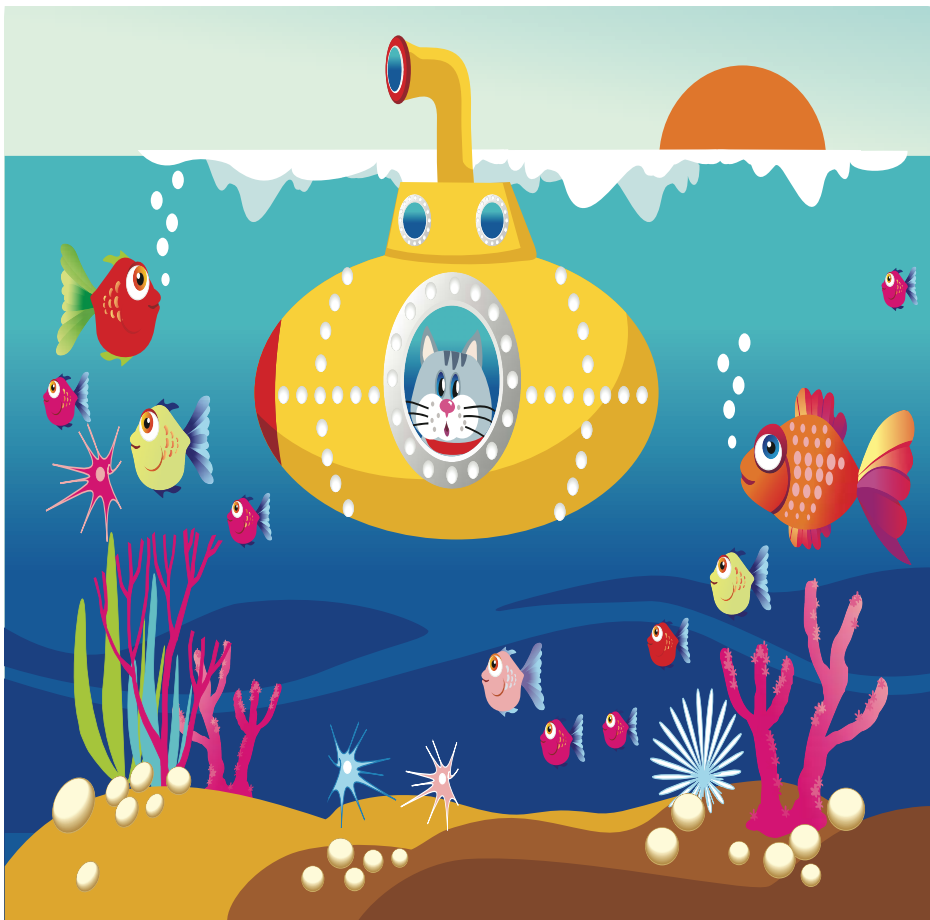
Sudoku

			6		3			9
		3		9		1	8	5
		2					7	
	5		1	7				
	9						6	
		7			4	9	2	
5	3	1		8				
	4		2	5	6			3
							5	

				4				
			6	8				
	6	3			2	1	7	8
2				9	5	4		6
8								9
9					6	8	3	
				2	8	3		4
5	1				9	6		7
	8				7	2		

2			5	4	3			
						2		1
					7	5		
		6				3		
	7					6	1	4
1	2				4			5
	9			3	5			
3	1		8			4		6
8	6							9

Znajdź 10 różnic

Litery z pól ponumerowanych od 1 do 23 utworzą rozwiązanie niniejszej krzyżówki

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

[illegible]

POZIOMO: 1) Andrzej, napisał "Jadąc do Babadag"; 7) różyczka lub ospa; 11) gra na szachownicy z damką; 12) niżej od parteru; 13) zielonawe zwane surojatkami, grzyby; 14) łódka ratunkowa na statku; 15) pierwiastek La; 18) oszczędnościowe w banku; 21) znawca ptaków; 26) sekundomierz trenera; 28) odnowa mieszkania lub pokoju; 29) sąsiedzi Włochów i Czechów; 33) Garbo, była słynna aktorka; 36) smażone z ziemniaków; 40) inaczej o masarzu; 42) największa wyspa archipelagu Riukiu; 43) myłona z mewą; 44) Ewa, Miss Polonia 1995; 45) mniej niż koleżanka; 46) Kowalczyk, była biegaczka narciarska. **PIONOWO:** 1) wiszący szpikulec lodu; 2) wydzielona część morza; 3) jedna z wysp w Balearach; 4) siarkowy w butelce; 5) potoczne określenie krzewów; 6) stolica Mozambiku; 7) kubańskie zamiast papierosa; 8) niejeden na niebie; 9) Viktor, premier Węgier; 10) polski producent przypraw; 16) inaczej miśkalek, kwiat; 17) lisia jama; 19) pierwiastek Os; 20) gazowany napój z chininą; 22) z dziurkami na twarzy; 23) tyrozyna w skrócie; 24) najdłuższa rzeka Chile; 25) w herbie Szczecina; 27) coroczne zeznanie podatkowe; 30) przepływa przez Sochaczew; 31) karty z koniczynek w talii; 32) Friedman, były polski pianista; 33) złoty w portfelu; 34) tarcza Zeusa; 35) pisarz z Brazylii, autor "Kakao"; 37) zagadka rysunkowa w gazecie; 38) góry z Giewontem; 39) rzeka w Monachium; 41) Francja, Chiny i Malezja.

Hasło z kolorowych pól, czytane poziomo, utworzy rozwiązanie:

[illegible][illegible]

Na diagramie ujawniliśmy spółgłoski "T". Miejsce wpisu haseł do odgadnięcia. Rozwiązaniem jest hasło z kolorowych pól czytanych poziomo.

Dziura lub odwiert; siódma planeta od Słońca; kosmetyk do rzęs; zespół czterech muzyków; pałeczka w ręku dyrygenta; bywa twardy w desce; zabawna historyjka; V dla fizyka; obraz w cerkwi; popularna i rozchwytywana książka; stolica Eswatini; ślad torowy statku; pierwiastek Nb; wynik dodawania; opowiada obrazy i lustra; i mucha, i pszczoła; kraj ze stolicą w Quito; inaczej diabeł morski, płaszczka; państwo z Jerozolimą; inaczej słodkie ziemniaki, wilce; antonim pozytywu; żądany przez porywacza; autobus z turystami; wadliwe produkty złej jakości; angielska waluta; inaczej pomoc; amerykański stan z Heleną; przewozi zepsute auta; kuchenna siekierka do siekania; przepływa przez Szpindlerowy Młyn; dawny samuraj bez Pana; baśniowy Baba od czterdziestu różbójników; wyższa to senat; ósma litera alfabetu greckiego; z żółtkiem w jajku; dodatek do wypłaty; sprzedaje towary z zagranicy; karny lub cywilny pełen paragrafów; o przyszłym aktorze; inaczej prosianka, roślina; zdobywanie wiedzy; polecenie dla żołnierza; budynek mieszkalny.

Sprawdź się w SUDOKU: wypelnij diagram 9x9 w taki sposób, aby w każdym wierszu, w każdej kolumnie i w każdym z dziewięciu pogrubionych kwadratów 3x3 znalazło się po jednej cyfrze od 1 do 9:

	1		6			3		
	2	7					6	
	8	3			4	1		7
		1			5	9	2	6
	4		7	2		8		1
2	5		8		1	4		3
	3	2	4		9			
5		8	1	6				
	6				8			9

9							3	1
	6	1	9	3	8		5	4
3	5	2	4		6		8	7
		5		7	3	4		
2							6	
			6		1	5	9	
	7	6					4	
4	2			6	9			
			7			3		

WYKREŚLANKA: poniżej ukryliśmy 20 nazw rzek Europy. Wykreślisz je od góry do dołu, od lewej do prawej i na ukos: Wisła, Dunaj, Morawa, Fulda, Glomma, Hawela, Iżera, Loara, Wełtawa, Łaba, Marna, Niemen, Mozeła, Ruhra, Rodan, Sekwana, Tamiza, Tyber, Wardar, Awdyga.

S	T	A	J	N	G	W	O	D	A
O	H	M	A	L	I	N	Y	P	G
K	W	Ł	O	S	I	E	W	C	Y
A	U	M	Ł	H	C	U	M	Y	D
B	M	A	S	Ł	A	F	O	E	A
A	I	D	Ł	E	U	W	Z	A	N
L	M	Y	A	L	K	R	E	D	O
I	O	G	D	N	I	W	L	L	S
S	R	A	B	A	R	Z	A	W	A
T	A	B	R	O	H	R	E	N	G
A	W	Ł	D	A	U	Ł	T	R	A
M	A	A	C	H	T	A	Ł	D	A
I	N	B	R	A	Z	Y	U	N	P
Z	Ł	A	W	D	Ł	N	B	O	R
A	M	A	R	N	A	S	Ł	E	B
Ł	E	M	A	J	O	R	U	H	R

30 sierpnia - 5 września 2024

dodatek
TELEWIZYJNY DO TWOJEJ GAZETY

Treść programu i foto dzięki uprzejmości: Prasowej Agencji Telewizyjnej, Polsatu, TVP1, TVP2, TVN, TV4, TVN7, TV Puls, TV Trwam, TVP Kultura

INFORMUJEMY, ŻE REDAKCJA NIE PONOSI ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA ZMIANY W PROGRAMACH TV

Wydawca: Dodatek s.p. z o.o., ul. Wiatrakowa 11/3, 85-115 Bydgoszcz, tel. 516-018-821, e-mail: iwona@magraf.pl, Redaktor naczelny: Sławomir Grzmieł ISSN 1643-2460 • Skład komputerowy: Magraf s.p.j.

Poniedziałek

20:00
TVP KULTURA
Człowiek z żelaza
Dramat, Polska, 1981

Fabula filmu jest kontynuacją losów rodziny Birkutów. Syn Mateusza Birkuta, Maciek Tomczyk, jest robotnikiem w stołecznej gdańskiej. Jest także aktywnym działaczem komitetu strajkowego. Dziennikarz radiowy Winkel otrzymuje polecenie zrealizowania reportażu o promującym Tomczyka. Winkel przyjeżdża do Trójmiasta, składa wizytę Badeckiemu, przedstawicielowi lokalnych władz. Badecki stara się uświadomić, jak ważna jest dla władzy sprawa tego reportażu. Winkel próbuje się przedostać na teren strajkującej stołeczni.

INNE DATY EMISJI:
TVP1, SOBOTA, 21:20 • NIEDZIELA, 0:00

Piątek

0:05
PULS
Pulp Fiction -
Akcja, USA, 1994

Płatni mordery, Jules i Vincent, dostają zlecenie, by odzyskać ręką przypadkowych rabusiów tajemniczą walizkę bossa mafii. Vincent dostaje także kolejne zlecenie - na czas nieobecności gangstera w mieście ma zaopiekować się jego poszukującą wrażeń żoną Mią. Vincent i Jules niespodziewanie wpadają po uszy, gdy przypadkowo zabijają zakładnika. Kłopoty ma też podupadły bokser, który otrzymał dużą sumę za przegranie swojej walki. Walkę jednak wygrywa, a Los Angeles staje się o tej chwili niezbyt mu przyjazne...

INNE DATY EMISJI: WTOREK, 0:00

Wtorek

22:55
TVP 1
Mroczne wody
Biograficzny, dramat, USA, 2019

Rob Billot, adwokat z prestiżowej kancelarii prawnej w Cincinnati, decyduje się pomóc dwóm rolnikom z Zachodniej Wirginii. Twierdzą oni, że ich pola są niszczone, a bydło zabijane przez toksyczne odpady z lokalnej fabryki DuPont, wywołane na okoliczne wysypisko śmieci. Proces trwa blisko piętnaście lat, a Billot stawia na szali swoją karierę, rodzinę oraz życie.

INNE DATY EMISJI: CZWARTEK, 2:10

Sobota

23:35
TVN
Mad Max: Na drodze gniewu
Sensacyjny, SF, USA, Australia, 2015

Max Rockatansky (Tom Hardy), prześladowany przez swoją mroczną przeszłość, zaczyna wierzyć, że najlepszym sposobem na przetrwanie jest samotność. Wbrew własnej woli zostaje jednak wplątany w ucieczkę przez pustkowiastą Wasteland wraz z ekscentryczną grupą pod dowództwem Furiosy (Charlize Theron). Razem uciekają przed pościgiem, na czele którego stoi tyran Joe, władca Cytaelii, pragnący o dzyskać coś niezwykle dla siebie wartościowego.

INNE DATY EMISJI: PIĄTEK, 20:00

Środa

20:00
TVP KULTURA
Biały, biały dzień
Dramat, Islandia, 2019

W biały dzień dochodzi do tragicznego zdarzenia w położonym na odludziu islandzkim miasteczku. Ginie żona Ingimundura, która spada w przepaść rozpadzionym samochodem. Owdowiał policjant bardzo przeżywa jej śmierć, ale stara się nie myśleć o sobie, lecz o rodzinie. Poświęca się opiece nad kilkuletnią wnuczką Salgą, remontuje budynek na farmie swojej córki. Chodzi również na terapię, by szybciej zacząć żyć normalnie. Pewnego razu, segregując rzeczy po swojej zmarłej żonie, odkrywa jej tajemnicę...

INNE DATY EMISJI: CZWARTEK, 22:55

PIĄTEK • 30 sierpnia

TVP 1
05:15 Dziedzictwo - serial, Turcja
06:05 Złoty chłopak - serial obycz.,
07:00 Transmisja Mszy Świętej
07:30 Artysta - telenowela dok., Polska, 2020
08:00 Wydział kryminalny Kitzbühel - serial krym.
08:50 Ranczo - serial obycz., Polska, 2008
09:45 Komisarz Alex - serial krym.
10:45 Ojciec Mateusz - serial
11:35 Korona królów. Jagiellońskie - serial historyczny
12:10 Agrobiznes; Agropogoda
12:35 Magazyn Rolniczy
12:55 Natura w Jedyńce - U wybrzeży Nowej Zelandii - serial dok., N.Z., 2022
14:00 Złoty chłopak - serial obycz.
14:55 Jaka to melodia?
15:35 Gra słów. Krzyżówka
16:05 Dziedzictwo - serial, Turcja
17:00 Teleexpress; Pogoda

TVP 2
04:30 Na dobre i na złe - serial
05:25 M jak miłość - serial, 2022
06:20 Anna Dymna - spotkajmy się
06:55 Rodzinka.pl - serial kom.
07:30 Pytanie na śniadanie
11:15 Rozruszniki serca - magazyn medyczny
11:50 Dla niesłyszących - serial obycz., 2024
12:30 Koło fortuny - teleturniej
13:15 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016
14:05 Va Banque - teleturniej
14:35 Na sygnale - serial fabularny
15:05 La Promesa - pałac tajemnic - serial, Hiszp., 2022
16:00 Koło fortuny - teleturniej
16:35 Familiada - teleturniej
17:15 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022

17:20 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny
18:00 Dziewczyny ze Lwowa - serial obycz., Polska, 2019
19:00 Jeden z dziesięciu - telet.
19:30 Program inform. 19.30
19:55 Pytanie dnia
20:05 Pogoda; Sport
20:20 Reporterzy - magazyn
20:30 Korona królów. Jagiellońskie - serial historyczny
21:10 Vabank 11, czyli riposta - kom. sens., Polska, 1984
23:05 88 minut - thriller, USA, Niemcy, 2007
01:00 Sissi - Losy cesarzowej - fab., Austria, 1957
03:00 Rodziny koszar - fab., Kan., 2020
04:45 Ines, pani mej duszy - serial kostiumowy, Chile, Hiszp., 2020

18:10 Va Banque - teleturniej
18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016
19:35 Barwy szczęścia - serial obycz., 2024
20:10 Postaw na milion - teleturniej
21:05 Lato z Radiem i Telewizją Polską - Tarnów - widowisko
21:55 Na sygnale - serial fabularny
22:30 Panorama - program informacyjny
23:10 Kino relaks - Uciekająca panna młoda - kom. romant., USA, 1999
01:15 Parzy może począć - komedia obyczajowa, Jap., USA, 2016
03:00 Na zawsze w moim sercu - obycz., USA, 2020

TVN

05:40 Uwaga! - program interw.
05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
07:45 Dzień Dobry TVN
11:30 B&B love - program rozrywkowy
12:05 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
13:10 Ukryta prawda - program obyczajowy
14:15 Detektywi - program krym.
15:20 Doradca smaku - program kulinarny
15:30 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
16:35 Ukryta prawda - program obyczajowy
17:40 Detektywi - program krym.
18:45 Sport; Raport US Open

18:55 Pogoda
19:00 Fakty
19:35 Uwaga! - program interwencyjny
19:55 Doradca smaku - program kulinarny
20:00 Mad Max: Na drodze gniewu - sens., SF, USA, Australia, 2015
22:35 Zamieć - sens., USA, Franc., Kan., 2009
00:50 Szakal - sens., USA, Wlk. Bryt., Franc., Niemcy, Jap., 1997
03:25 Szpital - program obyczajowy
04:25 Uwaga! - program interwencyjny
04:45 Nauka jazdy - reality show
05:15 Recepta na stary dom - program edukacyjny

20:00 Misz Masz czyli Kogel Mogel 3 - kom., Polska, 2019
22:05 Transformers: Wiek zagłady - sens., USA, Chiny, 2014
01:50 Pamięć absolutna - sensacyjny, SF, USA, Kan., 2012. Douglass Quaid, zwykły robotnik, odtwarza Recall, innowacyjną firmę, która zmienia jego marzenia o byciu super-spiegiem w prawdziwe wspomnienia. Do czego jednak do błędów podczas zabiegów...
04:20 Na ratunek 112 - serial obyczajowy
04:40 Disco Gramy - program muzyczny
05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura

06:05 Afisz kulturalny
06:30 Muzyczne poranki
07:05 Tamte lata, tamte dni - Andrzej i Jacek Zielińscy - magazyn
07:45 Czarne złoto - dokument, Polska, 2017
08:25 Wędrowiec Polski - reportaż
09:05 Polskie drogi - serial, 1977
10:40 Wielkie manewry - komedia dramat., Włochy, Franc., 1955
12:40 Henryk Wars - pieśniarz Warszawy - dok., Polska, 2007
13:45 Sposób na Alcybiadesa - serial, 1997
14:55 Milion - kom., Franc., 1931
16:45 Informacje kulturalne
17:10 Tadeusz Nalepa - reportaż
17:50 Czarno-czarny film. Piosenki Tadeusza Nalepy - koncert, 2001
18:55 Giacomo Balla, władca światła - dok., Włochy, 2021

20:00 Komedie lato - Co mi zrobisz jak mnie złapiesz - kom., Polska, 1978. Dyrektor Krzakoski jedzie w służbową delegację do Paryża. W ambasadzie poznaje apetyczną Danusie i spędza z nią noc. Nie wie...
22:00 Serialowa nostalgia - Osiecka - serial, 2020
23:00 Życzenie śmierci - dram., USA, 1974
00:45 Noc krótkich filmów - Jestem tutaj - We have one heart - filmy krótkometrażowe
01:30 W kręgu zła - krym., Franc., Włochy, 1970
04:00 Henryk Wars - pieśniarz Warszawy - dok., Polska, 2007
05:00 Teledyski

16:00 Rodzinny interes - serial obyczajowy
18:00 Lombard. Życie pod zastaw - 30-letnia Hania Mnisek-Turska to żona Witka, która niebawem urodzi dziecko. Hania boi się o ciążę, bo już dwa razy poroniła. We wszystkim pomaga jej siostra Krystyna, która jest miejscową zielarką i „wiedźmą”.
20:00 Lwie serce - akcja, USA, 1990
22:05 Kickboxer - akcja, USA, 1989
00:05 Pulp Fiction - akcja, USA, 1994
03:25 Dyżur - serial medyczny
04:00 Menu na miarę - program kulinarny
05:00 Dyżur - serial medyczny

TVN 7

05:05 Szkoła - Przyjaciółka Janka Lisa, Paulina Rydlewska, jest gnębiona przez dziewczynę swojego brata, Asię Stępień. Dziewczyna jest złośliwa wobec Pauliny...
06:55 Szpital - Ratownicy medyczni przywożą do szpitala 22-letnią Anetę Smigalską, która została potrącona przez motocykl.
07:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
11:00 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny
12:25 Szpital - Do szpitala przyjeżdżają dwie pijane drużyny prosto z wesela. 20-letnia Sylwia Paczak i 21-letnia Olga Gałaś pobili się o bukiet ślubny...
13:25 Idealna niania - w ukrytej kamerze - program rozrywkowy
14:55 Sędzia Anna Maria Wesołowska - serial sądowy

16:55 Szpital - program obycz.
17:55 SOS Ekipy w akcji - program policyjny
18:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
20:00 Hotel Paradise - reality show
21:00 Ukryte piękno - obycz., USA, 2016. Odnoszący sukcesy w branży reklamowej nowojorczyk przeżywa ogromną osobistą tragedię i całkowicie wycofuje się z życia.
23:10 Green Lantern - przyg., USA, 2011
01:35 Hotel Paradise - reality show
02:35 Zbrodnie z pierwszych stron gazet
03:35 Druga strona medalu - talk-show

09:35 Św. na każdy dzień 09:45 Jestem mamą 10:00 Inf. dnia 10:15 Rozmowy niedok. 11:25 Myśląc Historia 11:35 Muzyczny Powstania Warszawskiego 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Spektakl teatralny: Pupil pupila. Komedie w jednym akcie 12:55 Nie bój się, Ja jestem z tobą 13:30 Msza Św. 14:30 Drzwi do lasu 14:55 Słowo życia 15:00 Modlitwa do Boga o Miłosierdzie 15:20 Mocni w Wierze 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia 16:10 Natura Obiektywnie 16:40 Prosto o go. 17:00 Ciociuszka 17:30 Geopolityka 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Westeplatte Młodych 19:00 Warto zauważyć... 19:30 Brat Różniak 20:50 Myśląc strona gazet 21:00 Historia 21:00 Apel Jasny. 21:20 Inf. dnia 21:40 Polski Punkt Widzenia 22:00 Oddech Boga

SOBOTA • 31 sierpnia	
TVP 1	TVP 2
05:50 Balans bieli - magazyn 06:25 Awantura o Basię - serial, Polska, 1996 07:00 Transmisja Mszy Świętej 07:40 Rok w ogrodzie 08:05 Rok w ogrodzie Extra - magazyn 08:20 Pełnosprawni - magazyn dla niepełnosprawnych 08:50 Polskie Parki Narodowe - Park Narodowy Ujście Warty - dokument, Polska, 2022 09:30 Ranczo - serial obycz., Polska, 2008 10:30 Komisarz Alex - serial krym. 11:30 Ojciec Mateusz - serial kryminalny 12:25 Gwiazdy w południe - Sissi - Losy cesarzowej - fab., Austria, 1957 14:25 Okrasza łamie przepisy - magazyn kulinarny	04:55 Dla niesłyszących - Barwy szczęścia - serial obycz., 2024 06:30 Dla niesłyszących - Mjak miłość - serial obyczajowy, Polska, 2024 07:30 Pytanie na śniadanie - magazyn poranny 11:40 To jest grane - magazyn muzyczny 12:20 Tarapaty - familijny, Polska, 2017 14:00 Familiada - teleturniej 14:35 Kolo fortuny - teleturniej 15:15 Szansa na sukces. Opole 2024 - widowisko muzyczne 16:20 Na dobre i na złe - serial obyczajowy 17:25 Tamte lata, tamte dni - Teresa Lipowska - magazyn 17:55 Słowo na niedzielę 18:10 Va Banque - teleturniej
	
15:05 Wakacje Mikołajka - kom. familijna, Franc., 2014 17:00 Telexpress 17:20 Pogoda 17:35 Ojciec Mateusz - serial 18:25 Kulisy serialu Ojciec Mateusz - felieton 18:40 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 19:30 Program inform. 19.30 20:05 Pogoda; Sport 20:20 Komisarz Alex - serial krym. 21:20 Człowiek z żelaza - dram., Polska, 1981 24:00 Diana - dram., Szwecja, Wlk. Bryt., Franc., Belgia, 2013 02:05 88 minut - thriller, USA, Niemcy, 2007 03:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny	18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 19:35 Ja to mam szczęście! - ulubione skecze 20:00 Lato z Radiem i Telewizją Polską - Grudziądz - widowisko 22:10 Panorama - program informacyjny 22:45 Międzynarodowy Festiwal Zespołów Cygańskich Romane Dyvesa. Gozów Wielkopolski - widowisko, 2024 23:50 Piosenki o miłości - obycz., Polska, 2021 01:35 Uciekająca panna młoda - komedia romantyczna, USA, 1999 03:40 Morderstwa w Albi - dram., Franc., 2020

TVN	POLSAT
06:00 Uwaga! - program interwencyjny 06:20 Bugs Bunny Builders - animacja 06:50 Sopot - to co nas łączy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy 11:30 Na Wspólnej Omnibus - serial obyczajowy, Polska 13:25 Weekendowa metamorfoza - program rozrywkowy 14:30 Detektywi - program krym. 17:40 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy. Magda Gessler odwiedzi prowadzoną przez Marcina warszawską „Karpielewską”, wpisano od wielu lat w krajobraz wielkomiejskiego Ursynowa. 18:45 Sport; Raport Speedway Grand Prix	06:00 Nowydyńień Polsat News 08:00 Halo Tu Polsat 11:00 Men in Black: International - sens., Chiny, USA, 2019. Doświadczony agent Hi debutantka Msą nieoczywistym duetem, który staje do walki z nowym zagrożeniem z kosmosu... 13:35 Queen of Poland - reality show 14:35 Gliniarze - Na śmietniku zostają znalezione zwłoki brutalnie pobitego i okaleczonego młodego mężczyzny. Szybko okazuje się, że jest to... 17:50 Chłopi do zwycięża - serial paradokumentalny 18:50 Wydarzenia - program informacyjny 19:15 Prezydenci i Premierzy - rozmowy Jarosława Gugały
	
18:55 Pogoda 19:00 Fakty 19:30 Azja Express - Szesnastoro śmiałków ruszyło w podróż życia! Uczestnicy przebyli autostopem tysiąc kilometrów, odkrywając piękne i ciekawe miejsca... 21:15 Kac Vegas - kom., USA, Niemcy, 2009 23:35 Mad Max: Na drodze gniewu - przyg., USA, Australia, 2015 02:10 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 03:15 Szpital - program obycz. 04:15 Nauka jazdy - reality show 04:45 Recepta na stary dom - program edukacyjny 05:15 Jak to jest zrobione	19:45 Sport 19:55 Pogoda 20:00 15-Lecie Neo-Nówki. Schody do Nieba - kabaret 22:50 Venom 2: Carnage - sens., USA, 2021. Eddie Brock po ostatnich wydarzeniach próbuje zacząć wszystko na nowo. Zdaje sobie sprawę, że mieszkająca w jego ciele ośca forma życia - Venom daje mu nadludzkie zdolności... 00:55 Misz Masz czyli Kogel Mogel 3 - kom., Polska, 2019 03:00 Znaki - serial kryminalny 04:00 Świat według Kiepskich - serial komediowy 04:40 Disco Gramy - program muzyczny 05:25 Teledyski

TVP Kultura	TV Puls
05:45 Milion - kom., Franc., 1931 07:20 Perskie oko - program rozrywkowy, 1973 08:15 Na festiwalowej scenie - Irena Santor - widowisko rozrywkowe, 2017 08:45 Tamte lata, tamte dni - Maja Komorowska - mag. 09:20 Zmiennicy - serial, 1986 10:35 Philippe Jaroussky - Inspiracje - koncert, Franc., 2020 11:50 Gerard Philipe - ostatnia zima Cyda - dok., Franc., 2022 13:10 Straszne skutki awarii telewizora - kom., Czechosłow., 1969 14:45 Ballada o ścinaniu drzewa - film TVP, 1972 15:25 Informacje kulturalne 15:55 Co mi zrobisz jak mnie złapiesz - kom., Pol., 1978 17:50 Wydarzenie aktualne 18:20 Wakacje pana Hulot - kom., Franc., 1953	06:00 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu. Wiadomości polityczne i gospodarcze, informacje z życia gwiazd oraz naukowe ciekawostki. 07:00 Kobra - oddział specjalny - Na autostradzie dochodzi do spięcia pomiędzy dwójką mężczyzn, a grupą kibiców. Niespodziewanie dochodzi do wypadku, którego świadkami są Gerkhan i Jäger. 10:00 Lombard. Życie pod zastaw - Kumpel Romana, Jędrrek Miłek, za namową swojej narzeczonej Marianny, stawia w korytarzu pośrodku domu mur, od dzielając część matki od swojej, aby ta miała, więcej intymności i lepiej się żyło". 20:00 Klub zabójców - akcja, USA, 2023
	
20:00 Zakochana Jane - kostium., Irlandia, Wlk. Bryt., 2007 22:10 Wojciech Kilar - koncert muzyki filmowej, 2003 23:15 Kino nocne - Zawodowiec - fab., Franc., 1981. Tajny agent Joss Baumont zostaje wysłany do jednego z krajów Afryki z zadaniem zabicia prezydenta Njale. 01:15 Seans kultowy - Życzenie śmierci - dram., USA, 1974 03:00 Koncert muzyki filmów Andrzeja Wajdy - „Scoring Wajda” - widowisko, 2015 04:05 Teledyski 05:00 Podróż z historią 05:00 Jak powstała Polska? - dokument, Polska, 2016	22:15 John Wick - akcja, USA, 2014. John Wick był najlepszym płatnym zabójcą w Stanach, ale dla ukończonej żony wycofał się z biznesu. Niestety parze nie udało długo nacieszyć się rodzinny szczęściem. 00:20 Bartkowiak - akcja, Polska, 2021. Młody zawodnik MMA Tomek zostaje zdyskwalifikowany po walce o mistrzostwo. Postanawia zniknąć i zmienić swoje dotychczasowe życie. 02:20 Dyżur - serial medyczny 03:00 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu. 04:00 Menu na miarę - program kulinarny 05:00 Dyżur - serial medyczny

TVN 7	TV 4
05:05 Szkoła - Karolina Pakos jest nową uczennicą licealnej klasy 1d. Dziewczyna bardzo chce nałezć do grona przebojowych koleżanek. 06:05 Wiza na miłość - serial paradokumentalny 07:00 Tom i Jerry Show - film animowany 07:35 Mś Yogi - film rodzinny, USA, N. Zel., 2010 09:15 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:25 Mówię Wam - program magazyn 12:00 B&B love - program rozrywkowy 13:05 Detektywi - Z mieszkania 40-latk i jego rodziny zginęły pieniądze oraz biżuteria. Żona mężczyzny nie chce zawiadomić policji po dejrzejawiając, że... 14:10 Śkok przez płot - kom., USA, 2006	06:00 Lowcy skarbów . Kto da więcej? 09:00 Galileo - ciekawostki popularno-naukowe, intrygujące zagadki ze świata nauki i techniki 11:05 Jesteśmy! Dziś 11:30 Ewa gotuje - program kulinarny 12:00 Twoja Twarz Brzmi Znamo - program muzyczno-rozrywkowy 16:15 13 posterunek 2 - serial kom. 17:00 Policjantki i Policjanci - serial paradokumentalny 21:00 Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny - serial policyjny 00:05 Władczy mój wersja nocna 01:05 13 posterunek 2 - serial kom. 02:45 Śmierć na 1000 sposobów 03:05 Interwencja - magazyn reporterów 03:25 Disco Polo Life - magazyn muzyczny 04:25 Top 10 - Lista Przebojów 05:30 Teledyski TV Okazje
	
15:50 Władca pierścieni: Powrót króla - przyg., N. Zel., USA, Niemcy, 2003. Mały hobbit Frodo, Sam oraz Gollum zbliżają się do kresu swej wyprawy, do Góry Przeznaczenia, gdzie w Szczelinie Zagłady powinni pozostawić Pierścien na zawsze... 20:00 Fantastyczne zwierzęta: Zbrodnie Grindelwalda - przyg., USA, Wlk. Bryt., 2018. Czarno księżnik Gellert Grindelwald został schwytany z pomocą Newta Scamandera, ale szybko udało mu się uciec z aresztu. Teraz... 22:55 Wyspa - SF, USA, 2005 01:35 Strażnicy cnoty - kom., USA, 2018 03:50 Hotel Paradise - reality show	09:00 Mali Bracia Ubogich 10:00 Inf. dnia 10:15 Retrospekcja 10:35 Słowo życia 10:40 Polski Punkt Widzenia 11:00 Kropelka radości 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Warto zauważyć... 12:50 Natura Obiektywnie 13:20 Ocalić od zapomnienia 13:30 Msza św. 14:30 Przegląd Tyg. „Niedziela” 14:35 Słowo życia 14:40 Św. na każdy dzień 14:45 Jak wygrać małżeństwo? 15:00 Polskie dziedzictwo 15:30 Wierzę w Boga 15:50 Młoc Historia 16:00 Inf. dnia 16:10 Historia PL 17:00 2 Parlamentu Europ. 17:30 Nowa Ewangelizacja 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Rozmowy niedok. 19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Manna z Nieba 19:45 Modlitwa z udziałem dzieci 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysłąg Historia 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia 21:40 Polski Punkt Widzenia

NIEDZIELA • 1 września	
TVP 1	TVP 2
05:30 Sprawa dla reportera 06:20 Słownik polsko@polski - talk-show prof. J. Miodka 06:55 Słowo na niedzielę 07:00 Transmisja Mszy Świętej 08:00 Tydzień 08:30 Zachaj się w Polsce - magazyn 09:10 Film fabularny 11:00 Święto Dziękczynienia za Plony - Dożynki Jasnogórskie - relacja, 2024 13:30 Między ziemią a niebem 14:00 Pierwsze wygryska - W szachu. Ostatnia rozgrywka - fab., Polska, 2023 15:15 Dom - serial, 2000 17:00 Telexpress 17:20 Pogoda 17:35 Komisarz Alex - serial krym. 18:40 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny	05:25 Dla niesłyszących - Barwy szczęścia - serial obyczajowy, Polska, 2024 06:35 Dla niesłyszących - Mjak miłość - serial obycz., Polska, 2024 07:30 Pytanie na śniadanie - magazyn poranny 11:45 Lato z Radiem i Telewizją Polską - Grudziądz cz. I - widowisko 12:50 Lato z Radiem i Telewizją Polską - Grudziądz cz. II - widowisko 14:00 Familiada - teleturniej 14:35 Kolo fortuny - teleturniej 15:15 Szansa na sukces. Opole 2024 - widowisko muzyczne 16:15 Tak to leciało - teleturniej muzyczny
	
19:30 Program inform. 19.30 20:05 Pogoda; Sport 20:20 Orzeł. Ostatni patrol - dram., Polska, 2022. Jest rok 1940. Polski okręt podwodny ORP Orzeł wyrusza z niebezpieczną misją na Morzu Północnym. 22:15 Oblicze miłości - fab., USA, 2013. Kobieta nie potrafi pogodzić się ze śmiercią ukochanego męża. Pewnego dnia dostaje go na ulicy... 00:00 Człowiek z żelaza - dram., Polska, 1981 02:40 Wielki Wóz - dram. wojenny, Polska, 1987. Grupa więźniów z obozu jenieckiego przygotowuje się do ucieczki... 04:15 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny	17:15 Hubal - dram. wojenny, Polska, 1973. Epicki obraz kilkumiesięcznej walki oddziału majora Henryka Dobrzańskiego we wrześniu 1939 roku. 19:30 Rodzinka.pl - serial kom. 20:10 Parę może pocze kać - kom., Jap., USA, 2016. Żona producenta filmowego odywała szaloną podróż samochodem z południa Francji do Paryża, w towarzystwie bliskiego współpracownika jej męża. 22:00 Panorama 22:30 Informacje kulturalne 22:55 Na wyciągnięcie ręki - dram., Franc., 2018 00:50 Kamerdyner - serial, 2021 02:45 Piosenki o miłości - obycz., Polska, 2021

TVN	POLSAT
06:05 Bugs Bunny Builders - animacja 06:50 Weekendowa metamorfoza - program rozrywkowy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy 12:00 Kobieta na krańcu świata - program Martyny Wojciechowskiej 12:35 Co za tydzień - magazyn rozrywkowy 13:10 Azja Express - reality show 14:45 Nie kłam, kochanie - kom., Polska, 2008. Młoda i wrażliwa Ania ma tylko jedno marzenie: poznać wreszcie mężczyznę, który ją pokocha. Półki o, dziewczyna zadawała się rozmowami z roślinami... 17:00 Psi patrol: Film - kom., anim., USA, Kan., 2021 18:45 Sport; Kronika Speedway Grand Prix 18:55 Pogoda 19:00 Fakty	06:00 Nowydyńień Polsat News 08:00 Halo Tu Polsat - poranny program informacyjno-rozrywkowy 11:00 Hotel Transylwania: Transformacja - anim., USA, 2021. Czwarła odśona przebojowej animowanej serii z udziałem ulubionych potworów... na czele Drakula z nowym, przerażającym obliczem. 12:55 Transformers: Wiek zagłady - sens., USA, Chiny, 2014 16:45 To musi być miłość - kom., Polska, 2019. Trzy siostry są przyjaciółkami od serca, które trzymają się razem na dobre i na złe, niezależnie od wybryków swoich facetów. 18:50 Wydarzenia - program informacyjny 19:15 Sport; Pogoda 19:30 Jesień w Polsce
	
19:30 MasterChef - program kulinarno-rozrywkowy 21:15 Kler - obycz., Polska, 2018. Trzej księża spotykają się w każdą rocznicę katastrofy, którą wspólnie przeżyli. Wspólnie celebrują cud życia i doskonale się bawią, choć na co dzień układa im się różnie. 00:00 Drogówka - sens., Polska, 2012 02:30 Kwaterny Hitlera - serial paradokumentalny 03:35 Szpital - program obycz. 04:35 Nauka jazdy - reality show 05:05 Recepta na stary dom - program edukacyjny 05:30 Jak to jest zrobione - serial popularnonaukowy, Kanada	20:00 Whitney Houston: I Wanna Dance With Somebody - obycz., USA, 2022. Film biograficzny o Whitney Houston (w tej roli Naomi Ackie). Towarzyszymy jej od czasów, gdy była dziewczyną z kościelnego chóru w New Jersey, do czasów, gdy stała się jedną z najlepiej sprzedających się i najlepiej nagradzanych artystek wszechświata. 23:10 Robin Hood - sens., USA, Wlk. Bryt., 2010 02:15 Agent i Gm - kom., USA, 2016 04:45 Disco Gramy - program muzyczny 05:25 Teledyski

TVP Kultura	TV Puls
06:15 Starszy pan. I'm sorry - widowisko muzyczne 07:05 Rozmowy (nie)wygodne 08:00 Liturgia i nabożeństwa, 2024 - Liturgia prawosławna z cerkwi św. Piotra Mohyły w Lublinie 09:05 Dokument tygodnia - Gerard Philipe - ostatnia zima Cyda - dok., Franc., 2022 10:25 Od ucha do ucha - Sowia odyseja - film anim. 11:05 Thierry Miłek - serial przyg.-hist., Franc., 1963 12:25 Tętno - obycz., Polska, 1985 13:45 Mistrz - dram., Polska, 1966 15:20 Śmierć w środkowym pojoju - film TVP, 1965 16:00 Serialowa nostalgia - Ziemienny - serial, 1986 17:15 Niedziela z... dwudziestoleciem międzywojennym 18:10 ABC miłości - kom., Polska, 1935	06:00 Rodzinny interes - W salonie fryzjerskim „Bella Ella” pojawia się 42-letnia Marta, która od progu kipi złością. Jadwidze udaje się ustalić, że kobieta przygotowuje się do ślubu swojego byłego męża, Filipa... 08:00 Kurierzy - paradokument 10:05 7 krasnoludków. Historia prawdziwa - familijny, Niemcy, 2004 12:05 Goście, goście 3: Rewolucja - kom., Franc., Belgia, Czechy, 2016 14:20 Tajemnica pieczęci smoka - przyg., Rosja, Ukraina, USA, 2019. Angielski karto graf Jonathan Green otrzymuje od cara Piotra I zlecenie na narysowanie mapy dalekowschodniej Rosji. Podczas wyprawy dociera aż do... 16:40 Hobbit: Niezwykła podróż - przyg., USA, 2012 20:00 John Wick 2 - akcja, USA, 2017. Po ostatnich wydarzeniach John Wick stara się wrócić do normalnego życia i już na zawsze odciąć się od swojej przeszłości. Niestety, nie dane mu będzie nacieszyć się spokojem... 22:30 Instinator 2: Dzień sądu - akcja, USA, 1991 01:10 Kill Bill część 2 - akcja, USA, 2004. Uma Thurman powraca jako Czarna Mamba, aby ostatecznie rozprawić się z wszystkimi, którzy skrzywdzili... 04:00 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu. 05:00 Dzielnica strachu - serial kryminalny
	
20:00 Pianista - dram., Polska, Wlk. Bryt., Franc., 2002 22:35 Dotknięcie anioła - dokument, Polska, 2015 23:50 Noc krótkich filmów - Słońce i Człowiek i chleb - Wspomnienia - filmy animowane 00:30 Kino nocne - Boisko bezdomnych - obycz., Polska, 2008. Światem byłego piłkarza, są teraz meliny i najproczniejsze zakątki warszawskiego Dworca Centralnego... 02:45 Wojciech Kilar - koncert muzyki filmowej, 2003 03:50 Niedziela z... dwudziestoleciem międzywojennym 04:45 Reżyserzy - Wes Anderson - dok., Wlk. Bryt., 2018	16:55 Fantastyczne zwierzęta: Tajemnice Dumbledora - przyg., USA, Wlk. Bryt., 2022. Profesor Albus Dumbledore wie, że potężny czarnoksiężnik Gellert Grindelwald zmierza do przejęcia kontroli nad światem czarodziejów... 20:00 Szybcy i wściekli - sens., USA, Niemcy, 2001 22:25 Czerwony kapitan - sens., Czechy, Polska, Słowacja, 2016. Po upadku komunizmu pozostało wiele nierozwiązanych spraw kryminalnych... 00:40 Topielisko - horror, USA, 2019 02:40 Prawdziwy horror - serial paradokumentalny 03:40 Druga strona medalu - talk-show

TVN 7	TV 4
05:05 Szkoła - Sandra Motyka z pierwszej klasy liceum, zazdrosna o atrakcyjną przyjaciółkę Weronikę, wymyśla, że zostanie słynną dietetyczką. 06:05 Wiza na miłość - serial paradokumentalny 07:00 Tom i Jerry Show - film animowany 07:30 Lassie, wróć! - przyg., Niemcy, 2020. Dwunastolatek Flo i suczka Lassie są parą nierozłącznych przyjaciół. Niestety tata chłopca traci pracę i cała rodzina się przeprowadza... 09:35 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:35 B&B love - program rozrywkowy 12:40 Detektywi - program krym. 14:40 Happy Feet: Tupot małych stóp - kom., USA, 2006	06:00 Lowcy skarbów . Kto da więcej? 07:00 Polowanie na Hitlera: Final - dok., USA, 2020 08:50 Galileo - ciekawostki popularnonaukowe 10:50 Jaś Fasola - serial kom. 12:00 Billy Madison - kom., USA, 1995 13:55 Nasza niania jest agentem - kom., USA, 2010 15:55 Uroczysko - serial krym. 18:00 Galileo - ciekawostki popularnonaukowe, intrygujące zagadki ze świata nauki i techniki 19:00 Galileo - ciekawostki popularnonaukowe 20:00 Jesień w Czwórcie 20:30 Władczy mój 21:00 Gwiazdy Kabaretu 22:00 Hellboy - sens., USA, 2004 00:30 STOP Drogówka - serial policyjny 01:30 Snajper - najbardziej niebezpieczne misje - dok., USA, 2010 03:25 Disco Polo Life 04:25 Top 10 - Lista Przebojów 05:30 Teledyski TV Okazje
	
16:55 Fantastyczne zwierzęta: Tajemnice Dumbledora - przyg., USA, Wlk. Bryt., 2022. Profesor Albus Dumbledore wie, że potężny czarnoksiężnik Gellert Grindelwald zmierza do przejęcia kontroli nad światem czarodziejów... 20:00 Szybcy i wściekli - sens., USA, Niemcy, 2001 22:25 Czerwony kapitan - sens., Czechy, Polska, Słowacja, 2016. Po upadku komunizmu pozostało wiele nierozwiązanych spraw kryminalnych... 00:40 Topielisko - horror, USA, 2019 02:40 Prawdziwy horror - serial paradokumentalny 03:40 Druga strona medalu - talk-show	09:30 Msza św. 10:35 Przegląd Tyg. „Niedziela” 10:40 Gaz ziemny w Polsce - początek historii 11:00 To się nie kończy... Historia dzieci z obozu na Przemysławie 12:00 Anioł Pański z Ojcem Św. Franciszkiem 12:15 Papież Polak do Rodaków 13:00 Matusia 13:55 Św. na każdy dzień 14:00 Oddech Boga 15:00 Wies - to też Polska 16:00 Inf. dnia 16:10 Koncert życzeń 16:45 Kardynał Stefan Wyszyński 17:30 Sól ziemi 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Rozmowy niedok. 19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Moja Katolicka Rodzina 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Krótką Historią Zbawienia - Bóg spotyka się z człowiekiem 21:00 Apel Jasnog. 21:15 Koncert „Kraj nad Wisłą” 23:00 Jak my to widzimy 23:30 Tam, gdzie Bóg płacze

PONIEDZIAŁEK • 2 września	
TVP 1	TVP 2
05:15 Dziedziectwo - serial, Turcja 06:05 Złoty chłopak - serial obycz. 07:00 Transmisja Mszy Świętej 07:30 Studio Raban - magazyn 08:00 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 08:45 Rancho - serial obycz., Polska, 2008 09:50 Komisarz Alex - serial krym. 10:45 Ojciec Mateusz - serial 11:35 Korona królów. Jagiellonowie - serial historyczny TVP 12:10 Agrobiznes 12:25 Agropogoda - magazyn 12:35 Magazyn Rolniczy 12:50 Śpiew miłości: małpa z apką - dok., Austria, 2020 14:00 Złoty chłopak - serial obycz. 14:55 Program rozrywkowy 15:35 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej	04:35 Na dobre i na złe - serial obyczajowy 05:30 M jak miłość - serial obycz., 2022 06:25 Dobre historie - Liceum w Henrykowie - Kuźnia charakterów - magazyn 06:55 Rodzinka.pl - serial kom. 07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: Pogoda Flesz 11:15 Dla niesłyszących - Okrasa łamie przepisy - magazyn kulinarny 11:50 Dla niesłyszących - Barwy szczęścia - serial obycz., 2024 12:30 Rodzinka.pl - serial kom. 13:15 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022 14:05 Va Banque - teleturniej 14:35 Na sygnale - serial fabularyzowany 15:05 Na dobre i na złe - serial 16:00 Koło fortuny - teleturniej
	
16:05 Dziedziectwo - serial, Turcja 17:00 Teleexpress: Pogoda 17:20 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 17:55 Klan - telenowela TVP 18:25 Reporteryzy - magazyn 18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 19:30 Program inform. 19.30 19:55 Pytanie dnia 20:10 Sport: Pogoda 20:30 Filip - fab., Polska, 2021 22:40 Pielgrzym nadziei - dok., Polska, 2024 23:45 Balans bieli - magazyn 00:30 Hrabina z Hongkongu - kom., USA, 1967 02:30 Obłocie miłości - fab., USA, 2013 04:10 Notacje - Jan Nowak-Jeziorański. Tam jest wasza ojczyzna - dok., 2007	16:35 Familiada - teleturniej 17:20 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022 18:15 Va Banque - teleturniej 18:50 Jeden z dziesięciu - telet. 19:30 Barwy szczęścia - serial obycz., 2024 20:40 Kulisy serialu „M jak miłość” 20:55 M jak miłość - serial, 2024 21:55 Na sygnale - serial fabularyzowany 22:30 Seria fabularny 23:20 Mój tydzień z Marilyn - obycz., USA, Wlk. Bryt., 2011 01:10 O mnie się nie martw - serial komediowy TVP, 2019 02:10 Na wyciągnięcie ręki - dram. obyczajowy, Franc., 2018

TVN
05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy 06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy 11:30 B&B love - program rozrywkowy 12:05 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 13:10 Ukryta prawda - program obyczajowy 14:15 Detektywi - program krym. 15:25 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 16:35 Ukryta prawda - program obyczajowy 17:40 Detektywi - program krym. 18:45 Sport: Raport US Open 18:55 Pogoda 19:00 Fakty

19:40 Uwaga! - program interw. 20:00 Doradca smaku - program kulinarny 20:10 Na Wspólnej - serial obyczajowy, Polska 20:50 B&B love - program rozrywkowy 21:30 Totalne remonty Szelańskiej 22:35 Morderczynie - miniserial, Polska 23:35 Kac Vegas - kom., USA, Niemcy, 2009 01:55 Co za tydzień - magazyn rozrywkowy 02:30 Szpital - program obycz. 03:35 Uwaga! - program interw. 03:55 Nauka jazdy - reality show 04:25 Recepta na stary dom - program edukacyjny 04:55 Jak to jest zrobione - serial popularnonaukowy

POLSAT
06:00 Nowy dzień z Polsat News 08:30 Malanowski i Partnerzy - serial kryminalny 09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy 10:30 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 11:30 Gliniarze - Podczas spaceru z Ewelina i Frankiem Krystian jest świadkiem pobicia. Detektyw interweniuje i zatrzymuje sprawcę, który w następstwie mu grozi... 13:35 Trudne sprawy - program obyczajowy 14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 15:50 Wydarzenia - program informacyjny 16:15 Pogoda 16:20 Interwencja - magazyn reporterów 16:30 Na ratunek 112 - serial obyczajowy

17:00 Gliniarze - serial paradokumentalny 18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy 18:50 Wydarzenia 19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia 19:25 Sport: Pogoda 19:35 Malanowski. Nowe rożdanie - serial krym. 20:10 MEGA HIT - 2012 - SF, katastroficzny, USA, Kanada, 2009 23:50 Niezłomny duch - sens., USA, Chiny, 2018 02:35 Nasz Nowy Dom - program rozrywkowy 03:35 Jedź Alaskę - program podróżniczo-kulinarny 04:45 Disco Gramy - program muzyczny 05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura
06:05 Afisz kulturalny ekstra 06:15 Muzyczne poranki 06:40 Tamte lata, tamte dni - Maja Komorowska - magazyn 07:15 Dzika muzyka - W krainie wiwatów - magazyn 07:45 Ślodki smak historii - dokument, Polska, 2017 08:25 Od ucha do ucha - Sowia odyseja - film anim. 09:05 Francuskie śniadanie - Thierry Śmiałek - serial przyg.-historyczny, Franc., 1963 10:15 Miłość Ci wszystko wybaczy - widowisko muzyczne 11:30 Ach śpij kochanie - przeboje międzywojennego dwudziestolecia - widowisko muzyczne 12:10 Dokument.pl - Neon - dok., Polska, 2013

13:15 Informacje kulturalne 13:40 Fredek uszczęśliwia świat - kom., Polska, 1936 15:15 Retro kino - Wakacje pana Hulot - kom., Franc., 1953 16:55 Polskie drogi - serial, 1977 18:55 Delacroix, sztuka ponad wszystko - dok., Franc., 2018 20:00 Człowiek z żelaza - dram., Polska, 1981 22:45 Scena muzyczna - Ensemble Inegalite - koncert, 2020 23:45 Pianista - dram., Polska, Wlk. Bryt., Franc., 2002 02:25 Dotknięcie anioła - dok., Polska, 2015 03:40 Kino nocne - Dokąd człowieku - fab., Polska, 1984 04:55 Teledyski

TV Puls
06:00 Policjanci z Miami - serial kryminalny 07:00 Nash Bridges - Nash zostaje przypadkowo postrzelony przez Caitlin. W związku z tym musi na jakiś czas zrezygnować z pracy... 08:00 Kobra - oddział specjalny - W życiu prywatnym Bena zachodzą coraz większe zmiany - jego związek z piękną urzędniczką celną Niną rozkwita. Niespodziewanie... 10:00 Za kliną czka duchów - serial fabularny 11:00 Nie igraj z aniołem - telenowela, Meksyk, 2008 13:00 Za kliną czka duchów - serial fabularny 14:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 15:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny

16:00 Rodziny interes - serial obyczajowy 17:00 Kurierzy - serial paradokumentalny 18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument 20:00 Z podniesionym czołem - akcja, USA, 2004 21:25 Lwie serce - akcja, USA, 1990 23:50 Za ciosiem - akcja, USA, Hongkong, Aruba, 1998 01:30 Dzielnica strachu - serial kryminalny 02:30 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument 03:30 Menu na miarę - program kulinarny 04:05 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu. 05:00 Dzielnica strachu - serial kryminalny

TVN 7
05:05 Szkola - Licealista z 1a Nikola Szymaniak przechodzi okres buntu i jest przez to arogancka wobec koleżanek z klasy i nauczycieli. 07:00 Szpital - program obycz. 08:00 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:00 Detektywi - program krym. 12:00 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny 12:45 Szpital - Pogotowie przywozi do szpitala 15-letnią Ninę Barwic, która szła ulicą, gdy nagle z dachu kamienicy spadła jej na głowę bryła lodu... 13:45 Sekrety życia - serial paradokumentalny 14:50 Sędzia Anna Maria Wesołowska - serial sądowy 16:50 Szpital - program obycz. 18:55 Ukryta prawda - program obyczajowy

20:00 Hotel Paradise - reality show 21:00 Anatomia piękna - program rozrywkowy 22:00 Koniec świata, czyli kogel mogel IV - kom., Polska, 2021. Przyjazd teściowej z USA oraz zemsta odrzuconej kobiety mogą doprowadzić do prawdziwego końca świata... 23:55 Mroczny zakątek - sens., USA, Wlk. Bryt., Franc., 2015. Kobieta, której w dziecinстве zamordowano rodzine, powraca do wydarzeń z przeszłości za sprawą... 02:30 Mówię Wam - program magazyn 03:05 Druga strona medalu - talk-show

TV 4
06:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej 08:00 Bogaty Dom - Biedny Dom - program paradok. 09:00 Dlaczego ja? - serial paradok. 11:00 Trudne sprawy - program obyczajowy 13:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 14:00 Gliniarze - serial paradokumentalny 15:00 Na ratunek 112 - serial obyczajowy 16:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 18:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej 19:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 20:00 Uroczysko - serial krym. 20:30 Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny - serial policyjny 21:30 Miłość za wszelką cenę 22:30 Pamiętniki z wakacji - serial obycz. 23:40 Zdrada - sens., USA, 1997 01:55 Love Island . Wyspa miłości - reality show 02:55 SuperLudzie 05:30 Telezakupy TV Okazje

TV Trwam 09:15 Słowo życia 09:20 Mateczniki Polskości 09:30 Moja Katolicka Rodzina 09:55 Św. na każdy dzień 10:00 Inf. dnia 10:15 Rozmowy niedok. 11:20 Nowy Rodzaj - rejs jachtu generała Kułińskiego 11:30 Warto być ojcem 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Pastuszek 13:00 10 obrazów z życia Prymasa 13:30 Mśza św. 14:30 Życie jest piękne 15:00 Od zmierzchu do świtu 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia 16:10 Sanktuaria polskie 16:30 Porady Medyczne Bonifratrów 17:00 Świątkowie 17:30 Spotkanie Rodziny Radia Maryja 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysłąc Historia 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia 21:40 Polski Punkt Widenia 22:00 Z wędką nad wodę 22:30 Filmowe Zyciorysy PL 23:40 Mocarz pokory

WTOREK • 3 września	
TVP 1	TVP 2
04:50 Klan - telenowela TVP 05:15 Dziedziectwo - serial, Turcja 06:05 Złoty chłopak - serial obycz. 07:00 Transmisja Mszy Świętej 07:30 O kościół z bliska 08:00 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 08:45 Rancho - serial obycz., Polska, 2008 09:45 Komisarz Alex - serial krym. 10:45 Ojciec Mateusz - serial 11:35 Korona królów. Jagiellonowie 12:10 Agrobiznes; Agropogoda 12:35 Magazyn Rolniczy 12:55 U wybrzeży Nowej Zelandii - serial dok., N. Zel., 2022 14:00 Złoty chłopak - serial obycz. 14:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 15:35 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej 16:05 Dziedziectwo - serial, Turcja	04:40 Na dobre i na złe - serial obyczajowy 05:35 M jak miłość - serial obycz., 2022 06:25 Historii prawosławia w Polsce. Ordynariat Polowy Wojska Polskiego 06:55 Rodzinka.pl - serial kom. 07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: Pogoda Flesz 11:15 Le na na Bałkanach - rep. 11:50 Dla niesłyszących - Barwy szczęścia - serial obycz., 2024 12:30 Koło fortuny - teleturniej 13:15 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022 14:05 Va Banque - teleturniej 14:35 Na sygnale - serial fabularyzowany 15:05 M jak miłość - serial, 2024 16:00 Koło fortuny - teleturniej 16:35 Familiada - teleturniej
	
17:00 Teleexpress 17:15 Pogoda 17:20 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny 17:55 Klan - telenowela TVP 18:25 Reporteryzy - magazyn 18:45 Akacja 38 - serial kostiumowy, 2016 19:30 Program inform. 19.30 19:55 Pytanie dnia 20:10 Sport 20:15 Pogoda 20:30 Korona królów. Jagiellonowie - serial historyczny TVP, 2024 21:05 Układ idealny - fab., USA, 2019 22:55 Mroczne wody - dram., USA, 2019 01:10 Filip - fab., Polska, 2021 03:15 Mistrz - dramat, Polska, 2020	17:20 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022 18:15 Va Banque - teleturniej 18:50 Jeden z dziesięciu - teleturniej 19:30 Barwy szczęścia - serial obycz., 2024 20:40 Kulisy serialu „M jak miłość” 20:55 M jak miłość - serial, 2024 21:55 Na sygnale - serial fabularyzowany 22:30 Seria fabularny 23:20 Samie c Alfa - fab., Polska, 2022 01:15 Mój tydzień z Marilyn - obycz., USA, Wlk. Bryt., 2011 03:05 Rozbite marzenia, 1918-1939 - dokument fabularyzowany, Austria, Niemcy, 2017

TVN
05:40 Uwaga! - program interw. 05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy 06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy 11:30 B&B love - program rozrywkowy 12:05 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 13:10 Ukryta prawda - program obyczajowy 14:15 Detektywi - program krym. 15:20 Doradca smaku - program kulinarny 15:30 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy 16:35 Ukryta prawda - program obyczajowy 17:40 Detektywi - program krym. 18:45 Sport: Raport US Open 18:55 Pogoda

19:00 Fakty 19:40 Uwaga! - program interw. 20:00 Doradca smaku - program kulinarny 20:10 Na Wspólnej - serial obyczajowy, Polska 20:50 B&B love - program rozrywkowy 21:30 Ślub od pierwszego wejrzenia - reality show 22:35 Kuba Wojewódzki - talk-show 23:40 Superwizjer - magazyn 00:15 Morderczynie - miniserial 01:20 Dowody zbrodni - serial krym., USA 02:25 Szpital - program obycz. 03:30 Uwaga! - program interw. 03:50 Nauka jazdy - reality show 04:20 Recepta na stary dom 04:45 Jak to jest zrobione 05:10 Kto was tak urządził

POLSAT
06:00 Nowy dzień z Polsat News 08:30 Malanowski i Partnerzy - serial kryminalny 09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy 10:30 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 11:30 Gliniarze - W podwarszawskiej miejscowości zgwałcona zostaje kobieta, pracownica fermy drobiu. Okazuje się, że... 13:35 Trudne sprawy - program obyczajowy 14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny 15:50 Wydarzenia - program informacyjny 16:15 Pogoda 16:20 Interwencja - magazyn reporterów 16:30 Na ratunek 112 - serial obyczajowy 17:00 Gliniarze - serial paradokumentalny

18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy 18:50 Wydarzenia - program informacyjny 19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia 19:25 Sport: Pogoda 19:35 Malanowski. Nowe rożdanie - serial krym. 20:10 Siły Specjalne - reality show 21:50 Bloodshot - sens., USA, 2019 00:10 Szósty dzień - sens., USA, 2000 02:55 Nasz Nowy Dom - program rozrywkowy 03:55 Świat według Kiepskich - serial komediowy 04:40 Disco Gramy - program muzyczny 05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura
06:05 Afisz kulturalny ekstra 06:15 Muzyczne poranki 06:40 Tamte lata, tamte dni - Marta Lipińska - magazyn 07:20 Dzika muzyka - Muzykanckie granie w Kazimierzu Dolnym - magazyn 08:00 Na ratunek w górach - dok., Polska, 2016 08:40 Informacje kulturalne 09:05 Polskie drogi - serial, 1977 11:05 Straszne skutki awarii telewizora - kom., Czechosłow., 1969 12:40 Delacroix, sztuka ponad wszystko - dok., Franc., 2018 13:50 Sportowe mimo woli - kom., Polska, 1939 15:25 Księstwo - obycz., Polska, 2011 17:35 Chłopi - serial, 1972 18:45 Wydarzenie aktualne 19:15 Mozart y Mambo. Kubańska podróż z Sarą Willis - dok., Franc., 2020

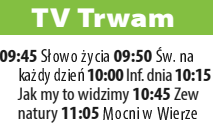
20:00 Wstęp do spektaklu „Walentyna” - felieton 20:10 Lombard. Życie pod zastaw - 55-letni Zenek to zawodowiec oszust grający w 3 karty, o eleganckiej aparycji i dużym uroku osobistym, którym zjednuje sobie ludzi. 20:00 Ocalić órkę - akcja, USA, 2023 21:55 Poza wszelkimi podejrzaniami - akcja, USA, 2019 00:00 Pulp Fiction - akcja, USA, 1994 03:20 Dzielnica strachu - serial kryminalny 04:20 Menu na miarę - program kulinarny 05:00 Dzielnica strachu - serial kryminalny

TV Puls
06:00 Nash Bridges - serial krym. 08:00 Kobra - oddział specjalny - Semir rozwódzi się z Andreą. Mężczyzna jest kłębkiem nerwów, jednak aby nie rozmyślać o problemach - ucieka w pracę. Pewnego dnia... 09:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 10:00 Za kliną czka duchów - serial fabularny 11:00 Nie igraj z aniołem - telenowela, Meksyk, 2008 13:00 Za kliną czka duchów - serial fabularny 14:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym. 15:00 Lombard. Życie pod zastaw - Janina Mickiewicz to 50-letnia właścicielka magla, który podupadał, kiedy kobietę straciła kontrakt na obsługę niewielkiego, prywatnego hotelu.

16:00 Kurierzy - serial paradokumentalny 18:00 Lombard. Życie pod zastaw - 55-letni Zenek to zawodowiec oszust grający w 3 karty, o eleganckiej aparycji i dużym uroku osobistym, którym zjednuje sobie ludzi. 20:00 Ocalić órkę - akcja, USA, 2023 21:55 Poza wszelkimi podejrzaniami - akcja, USA, 2019 00:00 Pulp Fiction - akcja, USA, 1994 03:20 Dzielnica strachu - serial kryminalny 04:20 Menu na miarę - program kulinarny 05:00 Dzielnica strachu - serial kryminalny

TVN 7
05:05 Szkola - Larysa Mirga jest nową uczennicą 1c liceum. Dziewczyna z pochodzenia jest Romką i typem urody różni się od koleżanek z klasy... 07:00 Szpital - program obycz. 08:00 Ukryta prawda - program obyczajowy 11:00 Detektywi - program krym. 12:00 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny 12:45 Szpital - Pogotowie przywozi do szpitala 18-latkę, która chciała popełnić samobójstwo, rzuciła się pod samochód. 13:45 Sekrety życia - serial paradokumentalny 14:50 Sędzia Anna Maria Wesołowska - serial sądowy 16:50 Szpital - program obycz. 18:55 Ukryta prawda - program obyczajowy 20:00 Hotel Paradise - reality show

21:00 Krytyczna decyzja - sens., USA, 1996. Trzymająca w napięciu historia porwania Boeinga 747 lecącego nad Atlantyką, z czterystoma pasażerami na pokładzie. Grupa specjalistów ma odbić Boeinga z rąk terrorystów... 23:45 Topielisko - horror, USA, 2019. La Llorona to przerażająca zjawia, uwieczniona między niebem a piekłem. Ci, którzy usłyszą jej wołanie w nocy, będą skazani na zagładę. 01:45 Hotel Paradise - reality show 02:45 Zbrodnie z pierwszych stron gazet 03:45 Druga strona medalu - talk-show

TV 4
06:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej 08:00 Bogaty Dom - Biedny Dom - program paradok. 09:00 Dlaczego ja? - serial paradok. 11:00 Trudne sprawy - program obyczajowy 13:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 14:00 Gliniarze - serial paradokumentalny 15:00 Na ratunek 112 - serial obyczajowy 16:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 18:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej 19:00 Policjantki i Policjanci - serial paradok. 20:00 Uroczysko - serial krym. 20:30 Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny - serial policyjny 21:30 Miłość za wszelką cenę 22:30 Pamiętniki z wakacji - serial obycz. 23:40 Zdrada - sens., USA, 1997 01:55 Love Island . Wyspa miłości - reality show 03:00 SuperLudzie 05:30 Telezakupy TV Okazje

TV Trwam 09:45 Słowo życia 09:50 Św. na każdy dzień 10:00 Inf. dnia 10:15 Jak my to widzimy 10:45 Zew natury 11:05 Mocni w Wierze 11:35 Słowo życia 11:40 Ma się rozumieć 11:50 Św. na każdy dzień 12:00 Anioł Pański 12:03 Inf. dnia 12:20 Żyć lasu 12:55 Kaplan 13:30 Mśza święta 14:30 O. Rafał, kto go nie zna? 15:00 Moja wyspa wian 15:50 Ma się rozumieć 16:00 Inf. dnia 16:10 Jestem mamą 16:25 Przyroda w Obiektywie 16:40 Zdrowie z Bożej Apteki 16:55 Kurier Pana Boga 17:10 Prosto o gosp. 17:30 Zostań Zolnierzem RP 17:55 Poczet Wlk. Polaków 18:00 Anioł Pański 18:05 Inf. dnia 18:15 Rozmowy niedok. 19:25 Św. na każdy dzień 19:30 Każdy młuch to potrafi 19:45 Modlitwa z udziałem dzieci 20:00 Inf. dnia 20:20 Różaniec 20:50 Mysłąc Historia 21:00 Apel Jasnog. 21:20 Inf. dnia

ŚRODA • 4 września

TVP 1

04:50 Klan - telenowela TVP
05:15 Dziedzictwo - serial, Turcja
06:05 Złoty chłopak - serial obycz.
07:00 Transmisja Mszy Świętej
07:30 Tchnienie - na tchnienie - **Albert Kocaj** - magazyn
08:00 Akacjaowa 38 - serial kostiumowy, 2016
08:45 Ranczo - serial obycz., Polska, 2008
09:45 Komisarz Alex - serial krym.
10:40 Ojciec Mateusz - serial
11:35 Korona królów. Jagiellonowie - serial historyczny
12:10 Agrobiznes; Agropogoda
12:35 Rok w ogrodzie Extra - magazyn
12:55 U wybrzeży Nowej Zelandii - dok., N. Zel., 2022
14:00 Złoty chłopak - serial obycz.
14:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny
15:35 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej

16:05 Dziedzictwo - serial, Turcja
17:00 Teleexpress; Pogoda
17:20 Jaka to melodia?
17:55 Klan - telenowela TVP
18:25 Reporterzy - magazyn
18:45 Akacjaowa 38 - serial, 2016
19:30 Program inform. 19.30
19:55 Pytanie dnia
20:10 Sport; Pogoda
20:30 Korona królów. Jagiellonowie - serial historyczny
21:05 Porzucony - serial, Wlk. Bryt., 2016
22:05 Magazyn Ekspresu Reporterów
23:05 Żwirko i Wigura. 15 dni chwały - dok., Polska, 2020
00:15 Mistrz - dram., Polska, 2020
02:00 Hrabina z Hongkongu - kom., USA, 1967
03:55 Ines, pani mej duszy - serial, Chile, Hiszp., 2020

TVP 2

04:35 Na dobre i na złe - serial obyczajowy
05:30 M jak miłość - serial obycz., 2022
06:25 Pożyteczni.pl - magazyn
06:55 Rodzinka.pl - serial komediowy
07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: **Pogoda Flesz** - magazyn poranny
11:15 Projekt: Nadzieja - **Bursztynowe Skrzaty** - reportaż
11:50 Dla niesłyszących - **Barwyszczęścia** - serial obycz., 2024
12:30 Koło fortuny - teleturniej
13:15 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022
14:05 Va Banque - teleturniej
14:35 Na sygnale - serial fabularny
15:05 M jak miłość - serial, 2024

16:00 Koło fortuny - teleturniej
16:35 Familiada - teleturniej
17:20 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022
18:15 Va Banque - teleturniej
18:50 Jeden z dziesięciu - teleturniej
19:30 Barwyszczęścia - serial obycz., 2024
20:40 Przepis dnia - program kulinarny
20:55 Na dobre i na złe - serial fabularny
21:55 Na sygnale - serial fabularny
23:00 Księżniczka na Manhattanie - komedia romant., Kan., 2022
00:40 Krok od Nieba - serial kryminalny, Włochy, 2011
02:45 Luftwaffe 39: Zbrodnia nieukarana. - dok., Polska, 2019

TVN

05:40 Uwaga! - program interw.
05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy
11:30 B&B love - program rozrywkowy
12:05 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
13:10 Ukryta prawda - program obyczajowy
14:15 Detektywi - program krym.
15:20 Doradca smaku - program kulinarny
15:30 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
16:35 Ukryta prawda - program obyczajowy
17:40 Detektywi - program krym.
18:45 Sport; Raport US Open
18:55 Pogoda

19:00 Fakty
19:40 Uwaga! - program interwencyjny
20:00 Doradca smaku - program kulinarny
20:10 Na Wspólnej - serial obyczajowy, Polska
20:50 B&B love - program rozrywkowy
21:30 Top Model - reality show kulinarny
23:05 Kłara - serial, Polska
00:15 Drogówka - sens., Polska, 2012
02:45 Superwizjer - magazyn reporterów
03:15 Szpital - program obyczajowy
04:15 Uwaga! - program interwencyjny
04:35 Nauka jazdy - reality show
05:05 Recepta na stary dom - program edukacyjny

POLSAT

06:00 Nowy dzień z Polsat News
08:30 Malanowski i Partnerzy - serial kryminalny
09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy
10:30 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
11:30 Gliniarze - Poważany profesor psychiatrii wiesza się we własnym domu. Prowadzący śledztwo detektywi szybko nabierają wątpliwości, czy...
13:35 Trudne sprawy - 40-letnia Justyna Wygo da przeprowadza się do wymarzonego domu jednorodzinnego na przedmieściach. Idylla nie trwa jednak długo...
14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
15:50 Wydarzenia - program informacyjny
16:15 Pogoda
16:20 Interwencja - magazyn reporterów

16:30 Na ratunek 112 - serial obyczajowy
17:00 Gliniarze - paradokument
18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy
18:50 Wydarzenia - program informacyjny
19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia
19:25 Sport; Pogoda
19:35 Malanowski. Nowe rodzenie - serial krym.
20:10 Moja Mama i Twój Tata - reality show
21:50 Kiler - kom., Polska, 1997
00:05 Udać cię gliniarza - kom., USA, 2014
02:35 Łatwa dziewczyna - kom., USA, 2010
04:40 Disco Gramy - program muzyczny
05:25 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura

06:05 Afisz kulturalny ekstra
06:15 Muzyczne poranki
06:35 Tamte lata, tamte dni - **Anna Dymna** - magazyn
07:10 Śpiewanie wiosenne na Podlasiu - magazyn
07:45 Piękno wykute w stali - dokument, Polska, 2015
08:30 Program publicystyczny
09:05 Chłopi - serial, Polska, 1972
10:10 Księstwo - obycz., Polska, 2011
12:25 Mozart y Mambo. **Kubańska podróż z Sarą Willis.** - dok., Franc., 2020
13:05 Wydarzenie aktualne - magazyn
13:55 Na kredyt - obyczajowy, Polska, 2008
14:40 Co mówią lekarze - film krótko metrażowy, 2009
15:20 Miasto z morza - obyczajowy, Polska, 2009
17:25 Chłopi - serial, Polska, 1972

18:30 Informacja kulturalna - magazyn
18:50 Reżyserzy - **Jonathan Demme** - dok., Wlk. Bryt., 2018
20:00 Na wschód od Hollywood - **Biały, biały dzień** - dramat, Islandia, 2019
21:55 Legendy Rocka - **Glam rock** - **Brzmienie Motown** - dok., Wlk. Bryt.
23:05 Informacja kulturalna - magazyn
23:35 Lekkie obyczaje - **Wielkie tournée** - komedia, Francja, 1997
01:10 Kino nocne - **Chaos** - obycz., Polska, 2005
03:30 Dokument.pl - **Neon** - dok., Polska, 2013
04:40 Teledyski

TV Puls

06:00 Nash Bridges - Rozpoczyna się śledztwo w sprawie nieletnich uciekinierów, którzy są wykorzystywani do popełniania przestępstw.
08:00 Kobra - oddział specjalny - Semir i Alex oddzielnie ścigają na autostradzie kobietę, która może być wpłataną w uprowadzenie nastolatki. Kobieta udaje się uciec...
09:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.
10:00 Zaklinaczka duchów - serial fabularny
11:00 Nie igraj z aniołem - telenowela, Meksyk, 2008
13:00 Zaklinaczka duchów - Melinda musi zmierzyć się ze sprawą ducha czarnoskórego robotnika, który zginął trzydzieści lat temu z rąk swojego współpracownika.
14:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.

15:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny
16:00 Kurierzy - serial paradokumentalny
18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny
20:00 Niemożliwe - akcja, Hiszp., Tajl., USA, 2012
22:05 Horda - akcja, RPA, Wlk. Bryt., 2020
00:10 Powódź - akcja, USA, 1998
02:10 Dzielnica strachu - serial kryminalny
03:10 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument fabularny
04:05 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu.
05:00 Dzielnica strachu - serial kryminalny

TVN 7

05:05 Szkoła - Zuza Machnicka z licealnej 1d chce zostać słynną influencerką. Żeby zdobyć więcej fanów proponuje układ biznesowy Miłoszowi Łąpińskiemu...
07:00 Szpital - program obycz.
08:00 Ukryta prawda
11:00 Detektywi - Klientka detektywów jest 50-letnia właścicielka salonu sukien ślubnych, która przytapała w swoim sklepie zamaskowane złodzieja.
12:00 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny
12:45 Szpital - Do szpitala trafia 27-letni Kamil Zsotak. Mężczyzna od niedawna prowadzi salon piękności dla psów. Podczas kąpieli słubny, która został dotkliwie pogryziony.
13:45 Sekrety życia - paradok.
14:50 Sędzia Anna Maria Wesołowska - serial sądowy

16:50 Szpital - program obycz.
18:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
20:00 Hotel Paradise - reality show
21:00 Gniew oceanu - film katastroficzny, USA, 2000. W Zadusku 1991 roku trzy ścierające się ze sobą fronty atmosferyczne spotkały się na północnym Atlantyku, gdzie wywołały jeden z najpotężniejszych szturmów zeszłego stulecia...
23:40 Szybcy i wściekli - sens., USA, Niemcy, 2001
02:00 Hotel Paradise - reality show
03:00 Zbrodnie z pierwszych stron gazet
04:00 Druga strona medalu - talk-show

TV 4

06:00 Łowcy skarbów. Kto da więcej **08:00** Bogaty Dom - Biedny Dom - program paradok. **09:00** Dlaczego ja? - serial paradok. **11:00** Trudne sprawy - program obycz. **13:00** Policjanci i Policjanci **14:00** Gliniarze - serial paradok. **15:00** Na ratunek 112 - serial obyczajowy **16:00** Policjanci i Policjanci - serial paradok. **18:00** Łowcy skarbów. Kto da więcej **19:00** Policjanci i Policjanci **20:00** Uroczysko - serial krym. **20:30** Sprawiedliwi - Wydział Kryminalny **21:30** Miłość za wszelką cenę **22:30** Pamiętniki z wakacji - serial obycz. **23:40** Krwawy biznes - sens., Kan., 2015 **01:50** Love Island. Wyspa miłości - reality show **02:55** Śmierć na 1000 sposobów **03:25** Disco Polo Life **04:25** Top 10 - Lista Przebojów **05:30** Telezakupy TV Okazje

TV Trwam
09:20 Mateczniki Polskości **09:30** Sanktuarium polskie **09:50** Św. na każdy dzień **10:00** Inf. dnia **10:15** Jestem mamą **10:30** Prosto o gosp. **11:00** Puszcza Białowieża - leśny cmentarz **11:30** Podróż Apostoła Papieża Franciszka do Indonezji **12:35** Podróż Apostoła Papieża Franciszka do Indonezji **13:25** Słowo życia **13:30** Msza św. **14:30** Kierownik duchowy Sekretarki Bożego Miłosierdzia **15:00** Grypsy z celi śmierci **15:50** Ma się rozumieć **16:00** Inf. dnia **16:10** Na zdrowie **16:30** GRH Żandarmeria **17:00** Po stronie prawdy **17:55** Poczet Wlk. Polaków **18:00** Anioł Pański **18:05** Inf. dnia **18:15** Rozmowy niedok. **19:25** Św. na każdy dzień **19:30** Opowieści Starego Testamentu **20:00** Inf. dnia **20:20** Różaniec **20:50** Myśląc Ojczyzna **21:00** Apel Jasnog. **21:20** Informacje dnia

CZWARTEK • 5 września

TVP 1

04:50 Klan - telenowela TVP
05:20 Dziedzictwo - serial, Turcja
06:05 Złoty chłopak - serial obycz.
07:00 Transmisja Mszy Świętej
07:30 Dobre historie - Wypalenie rodzicielskie - magazyn
08:00 Akacjaowa 38 - serial, 2016
08:45 Ranczo - serial obycz., 2008
09:45 Komisarz Alex - serial krym.
10:45 Ojciec Mateusz - serial
11:35 Korona królów. Jagiellonowie - serial historyczny
12:10 Agrobiznes
12:30 Agropogoda - magazyn
12:35 Magazyn Rolniczy
12:55 U wybrzeży Nowej Zelandii - serial dok., N. Zel., 2022
14:00 Złoty chłopak - serial obycz.
14:55 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny
15:35 Gra słów. Krzyżówka - teleturniej
16:05 Dziedzictwo - serial, Turcja

17:00 Teleexpress
17:15 Pogoda
17:20 Jaka to melodia? - teleturniej muzyczny
17:55 Klan - telenowela TVP
18:25 Reporterzy - magazyn
18:45 Akacjaowa 38 - serial kostiumowy, 2016
19:30 Program inform. 19.30
19:55 Pytanie dnia
20:10 Sport; Pogoda
20:25 Piłka nożna - Liga Narodów, Szkocja-Polska
23:10 Skąd, dokąd - dok., Franc., Polska, Ukraina, 2023
00:20 Układ idealny - fab., USA, 2019
02:10 Mroczne wody - biograf., dram., USA, 2019
04:25 Notacje - **Barbara Garmarczyk. Na zawsze w pamięci** - dok., 2022

TVP 2

04:35 Na dobre i na złe - serial obyczajowy
05:30 M jak miłość - serial, 2022
06:20 Operacja zdrowie - **Rozruszniki serca** - magazyn medyczny
06:55 Rodzinka.pl - serial kom.
07:30 Pytanie na śniadanie - w tym: **Pogoda Flesz**
11:15 Całe życie z nami - opowieść o Janie Szurmiej - reportaż
11:50 Dla niesłyszących - **Barwyszczęścia** - serial obycz., 2024
12:30 Koło fortuny - teleturniej
13:15 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022
14:05 Va Banque - teleturniej
14:35 Na sygnale - serial fabularny
15:05 La Promesa - **pałac tajemnic** - serial, Hiszp., 2022
16:00 Koło fortuny - teleturniej

16:35 Familiada - teleturniej
17:20 Miłość i nadzieja - serial obyczajowy, Turcja, 2022
18:15 Va Banque - teleturniej
18:50 Jeden z dziesięciu - teleturniej
19:30 Barwyszczęścia - serial obycz., 2024
20:50 Lato z Radiem i Telewizją Polską - Grudziądz - widowisko
21:50 Krućjata - **Prawo serii** - serial krym., Polska, 2020
22:45 Informacje kulturalne - magazyn
23:00 Porwanie Heinekena - akcja, Belgia, Wlk. Bryt., USA, 2015
00:50 Samiec Alfa - fab., Polska, 2022
02:40 Pestka - melodramat, Polska, 1995

TVN

05:40 Uwaga! - program interw.
05:55 Ukryta prawda - program obyczajowy
06:50 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
07:45 Dzień Dobry TVN - magazyn śniadaniowy
11:30 B&B love - program rozrywkowy
12:05 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
13:10 Ukryta prawda - program obyczajowy
14:15 Detektywi - program krym.
15:20 Doradca smaku - program kulinarny
15:30 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
16:35 Ukryta prawda - program obyczajowy
17:40 Detektywi - program krym.
18:45 Sport; Raport US Open

18:55 Pogoda
19:00 Fakty
19:40 Uwaga! - program interw.
20:00 Doradca smaku - program kulinarny
20:10 Na Wspólnej - serial obyczajowy, Polska
20:50 B&B love - program rozrywkowy
21:30 Kuchenne rewolucje - program kulinarno-rozrywkowy
22:35 Fucking Bomholm - obycz., Polska, 2022
00:45 Detektywi - miniserial, USA
02:05 Dowody zbrodni - serial krym., USA
03:10 Szpital - program obycz.
04:15 Uwaga! - program interw.
04:35 Nauka jazdy - reality show
05:05 Recepta na stary dom - program edukacyjny

POLSAT

06:00 Nowy dzień z Polsat News
08:30 Malanowski i Partnerzy - serial kryminalny
09:30 Sekrety rodziny - program obyczajowy
10:30 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
11:30 Gliniarze - W jednym z klubów nocnych do cho dzi do brutalnego gwałtu na kobiecie. Okazuje się, że niedawno zaginęła na Ukrainie.
13:35 Trudne sprawy - program obyczajowy
14:35 Dlaczego ja? - serial paradokumentalny
15:50 Wydarzenia - program informacyjny
16:15 Pogoda
16:20 Interwencja - magazyn reporterów
16:30 Na ratunek 112 - serial obyczajowy
17:00 Gliniarze - serial paradokumentalny

18:00 Pierwsza miłość - serial obyczajowy
18:50 Wydarzenia - program informacyjny
19:20 Gość Wydarzeń - rozmowa dnia
19:25 Sport; Pogoda
19:35 Malanowski. Nowe rodzenie - serial krym.
20:10 Nigdy w życiu - obycz., Polska, 2004
22:20 Whitney Houston: I Wanna Dance With Somebody - obycz., USA, 2022
01:30 Cudowny sezon - obycz., USA, 2018
03:45 Nasz Nowy Dom - program rozrywkowy
04:50 Disco Gramy - program muzyczny
05:40 Telezakupy TV Okazje

TVP Kultura

06:05 Afisz kulturalny ekstra
06:15 Muzyczne poranki
06:35 Tamte lata, tamte dni - **Jerzy Illg** - magazyn
07:25 Zamek czy lepianka - dokument, Polska, 2015
08:05 Zofia i Oskar Hansenowie - reportaż
08:40 Którędy poszłukę
09:05 Chłopi - serial, 1972
10:05 Miasto z morza - obycz., Polska, 2009
12:15 Reżyserzy - **Jonathan Demme** - dok., Wlk. Bryt.
13:10 Program publicystyczny
13:50 Grający z talerza - obycz., Polska, Franc., 1995
15:45 Dziwak? - interpretacje - dok., Polska, 2021
16:55 Chłopi - serial, 1972
18:10 Którędy poszłukę
18:10 Zofia i Oskar Hansenowie - reportaż
18:50 Marek Biłliński - **Życie jest muzyką** - dok., Polska, 2023

20:00 Czwartkowy klub filmowy - **Za garść dolarów** - western, Hiszp., Włochy, Niemcy, 1964
21:55 Serialowa nostalgia - **Trzeci officer** - serial sensacyjny, Polska, 2008
22:55 Na wschód od Hollywood - **Biały, biały dzień** - fab., Islandia, 2019
00:55 Kino nocne - **Niemcy** - dram., Polska, 1996
02:55 Dokument tygodnia - **Dotknięcie anioła** - dok., Polska, 2015. Jesienią 1939 roku powstało w Oświęcimiu Biuro Emigracji Żydów do Palestyny.
04:10 Dziwak? - interpretacje - dok., Polska, 2021
05:20 Teledyski

TV Puls

06:00 Nash Bridges - Nash dostaje zadanie o chronić piosenkarkę przed grupą współczesnych, żądnych jej krwi wampirów.
08:00 Kobra - oddział specjalny - Semir przekonuje Andreę, aby poszła z nim na urodziny wujka Omere...
09:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.
10:00 Zaklinaczka duchów - serial fabularny
11:00 Nie igraj z aniołem - telenowela, Meksyk, 2008
13:00 Zaklinaczka duchów - serial fabularny
14:00 Unforgettable: Zapisane w pamięci - serial krym.
15:00 Lombard. Życie pod zastaw - Jarek Kłopot i jego dziewczyna Kama cudem przeżyli motocyklowy wypadek. Dziewczynie nic się nie stało, chłopak ma niedowład rąk i nóg...
16:00 Kurierzy - serial paradokumentalny
18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument
20:00 Futro z misia - kom., Polska, 2019. Boss podhalańskiej mafii jest wściekły, ponieważ jego ludzie podczas akcji ukradli z komisariatu w Tczewie 120 kilogramów... ziółowej herbaciany...
22:05 Dzielnica strachu - serial kryminalny
03:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument
04:00 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu.
05:00 Menu na miarę - program kulinarny
05:35 Menu na miarę

16:00 Kurierzy - serial paradokumentalny
18:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument
20:00 Futro z misia - kom., Polska, 2019. Boss podhalańskiej mafii jest wściekły, ponieważ jego ludzie podczas akcji ukradli z komisariatu w Tczewie 120 kilogramów... ziółowej herbaciany...
22:05 Dzielnica strachu - serial kryminalny
03:00 Lombard. Życie pod zastaw - paradokument
04:00 Taki jest świat - przegląd wydarzeń z całego globu.
05:00 Menu na miarę - program kulinarny
05:35 Menu na miarę

TVN 7

05:05 Szkoła - Kinga Brzozowska jest zawiadziona brakiem pomocy ze strony swojego chłopaka, Pawła Krolaka. Nastolatka przygotowuje nową kolekcję ubrań i brakuje jej pieniędzy na reklamę.
07:00 Szpital - program obycz.
08:00 Ukryta prawda - program obyczajowy
11:00 Detektywi - program krym.
12:00 W-11 Wydział Śledczy - program kryminalny
12:45 Szpital - Dziewczyna przywozi do szpitala nieprzytomnego kolegę. 17-latek ma rozbita głowę i jest w ciężkim stanie.
13:45 Sekrety życia - serial paradokumentalny
14:50 Sędzia Anna Maria Wesołowska - serial sądowy
16:50 Szpital - program obycz.
18:55 Ukryta prawda - program obyczajowy

20:00 Hotel Paradise - reality show
21:00 Głupi i głupszy - kom., USA, 1994. Pewnego dnia Lloyd Christmas odwozi na lotnisko piękną Mary Swanson. Jest przekonany, że spotkał kobietę swojego życia. Na lotnisku zauważa, że Mary zapomniała o teście...
23:20 Ukryte piękno - obycz., USA, 2016
01:20 Hotel Paradise - reality show
02:20 Zbrodnie z pierwszych stron gazet - program kryminalny
03:20 Prawdziwy horror - serial paradokumentalny
04:20 Druga strona medalu - talk-show

Krzyżówka klasyczna z hasłem

1

32

34

40

42

46

2

51

54

30

7

3

57

4

37

5

8

30

15

6

8

20

12

26

21

44

25

10

31

35

11

52

56

2

12

41

48

1

5

13

39

14

58

10

15

22

24

16

38

17

50

28

29

18

45

49

20

55

59

11

33

27

19

43

47

16

22

36

3

4

23

53

31

25

24

26

18

9

28

23

17

29

Litery z pól ponumerowanych od 1 do 31, utworzą rozwiązanie - przysłowie:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31									

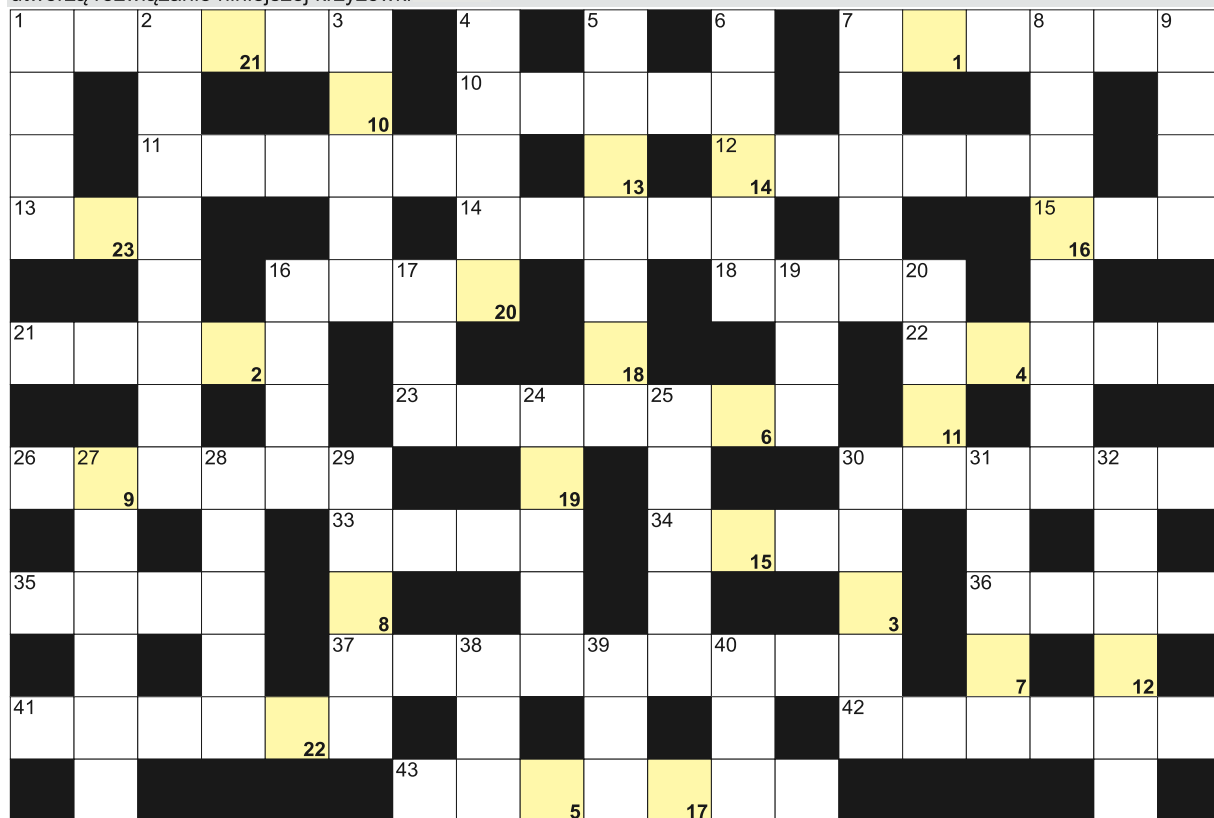
POZIOMO: 1) zasobnik na amunicję; 2) jadalnia zakonników; 3) tropikalna gruszka; 4) region w Tanzanii z wyspą Pemba; 5) chorzy na bielactwo; 6) inaczej pochówek; 7) szusuje po stoku; 8) rwa; 9) atletka podnosząca ciężary; 10) do oprawiania rysunków; 11) niebieskie chabry, modraki; 12) gaz o przenikliwym zapachu; 13) jego stolicą Biszkek; 14) żona mitycznego Perseusza; 15) lekarz wydający opinie dla ZUS; 16) utwardzona żywirem wiejska droga; 17) układ przenośników taśmowych; 18) nóż chirurga; 19) forma czasownika o cechach przymiotnika; 20) pierwiastek chemiczny Lv; 21) kończący szkołę średnią przed maturą; 22) aliancka operacja rozpoczęta lądowaniem w Normandii; 23) zrzesa skoczków i pilotów; 24)

program wymiany studentów w UE; 25) żołnierz ciężkiej jazdy noszący kirys; 26) retencyjny na rzece; 27) mieszkanka Tulonu; 28) tradycyjna, koreańska sztuka walki; 29) przeciwieństwo sceptycyzmu
PIONOWO: 2) był nim Robinson Cruzoe; 5) więzienie z powieści o Harrym Potterze; 13) beczka do piwa ze stali nierdzewnej; 14) notarialny dokument; 18) następca Fiata Cinquecento; 19) mała Ilona; 30) wykwinna wędlina; 31) podróżują i zwiedzają; 32) wyznawane podczas spowiedzi; 33) gorgona, siostra Steno i Meduzy; 34) zwierzę w paski; 35) magazyn broni i amunicji; 36) przejaw, symptom; 37) roślina z inspektu, flanca; 38) ze stolicą w Quito; 39)

świętojańska lub poślubna; 40) pofałdowane ciasto z kremem budyniowym; 41) grający artysta; 42) Freeman, aktor "Skazani na Shawshank"; 43) nieżywi; 44) przenosi cechy dziedziczne; 45) gibbon białoreki inaczej; 46) dostarczane przez kuriera; 47) obchodzi imieniny 2 kwietnia i 18 września; 48) Proulx, autorka "Kronik portowych"; 49) Annie-Frid, członkini Abby; 50) niemiecka firma ubezpieczeniowa; 51) przewód elektryczny; 52) ...-Newerly, autor "Pamiętki z Celulozy"; 53) zdewastowana budowla; 54) zanik pamięci; 55) w księdze Guinnessa; 56) leniec, rodzaj roślin dla naukowca; 57) stolica Rwandy; 58) światowe przedsiębiorstwo ubezpieczeniowe; 59) biblijne imię żeńskie

KRZYŻÓWKA z HASŁEM

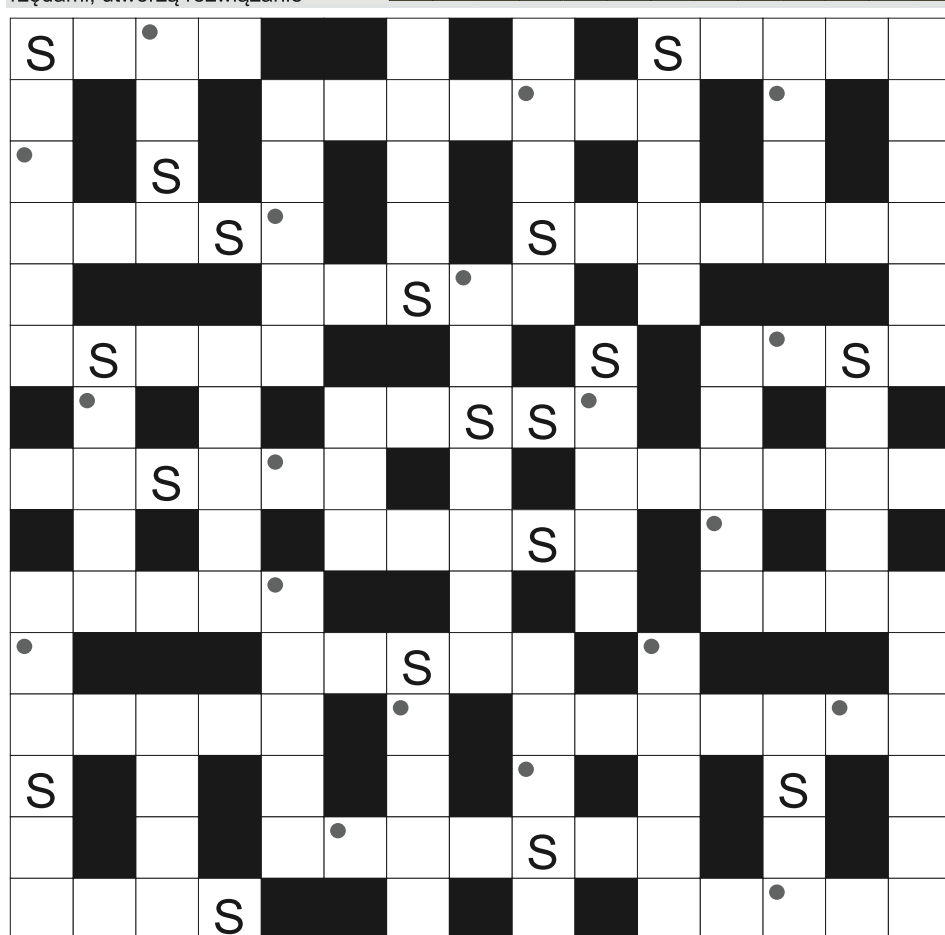
Litery z pól ponumerowanych od 1 do 23 utworzą rozwiązanie niniejszej krzyżówki

POZIOMO: 1) mocne, ciemne piwo; 7) inaczej zmowa, tajne porozumienie; 10) Orzeszkowa, polska pisarka; 11) jaź amurski inaczej; 12) Kammel, prezenter telewizyjny; 13) śliwka nabita na czole; 14) dawne więzienia pod zamkiem; 15) pierwiastek Os; 16) niejedna w atlasie; 18) boisko dla tenisistów; 21) дума kolekcjonera, kolekcja; 22) rodzinne miasto Grzegorza Schetyny; 23) grecki bóg śmierci; 26) oficjalna waluta Angoli; 30) lotnicze lub tańca; 33) polecony lub żelazny; 34) niższa przy promocji; 35) brytyjski grosz; 36) znak zodiaku; 37) obicie foteli samochodu; 41) stolica Turcji; 42) bławatek na polu; 43) oprawa, osłona książki. **PIONOWO:** 1) poprzeczka na gryfie gitary; 2) okrągły jubileusz; 3) niejedna w akwarium; 4) najwyższy wulkan Islandii; 5) napinana na łuku i kuszy; 6) suchy kijek, gałązka; 7) likaon pstry; 8) praca na wakacje; 9) nawilżający do rąk; 16) Remigiusz, napisał "Kasację"; 17) niedopalek papierosa; 19) bagieny las olszowy krócej; 20) państwo z Lome; 24) makaron do rosółu; 25) grecka bogini przypadku; 27) " ... rzeka", powieść Stefana Żeromskiego; 28) wnęka, wgłębienie w ścianie; 29) płynie przez Fogarasz; 30) słynny Buckingham w Londynie; 31) debetowa w kieszeni; 32) usunięcia lub wycięcia w szpitalu; 38) kolor w kartach, wino; 39) służba antykorupcyjna w Polsce; 40) dwadzieścia miesięcy.

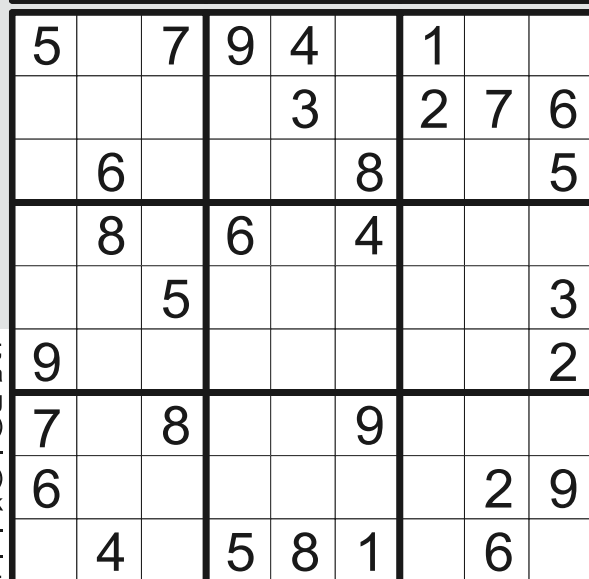
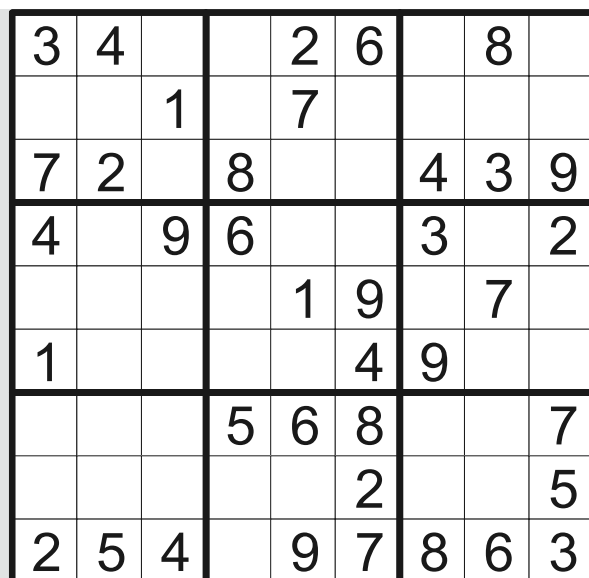
JOLKA z HASŁEM

Litery z pól z kropką czytane
rzędami, utworzą rozwiązanie

W diagramie po lewej ujawniliśmy wszystkie spółgłoski "S". Miejsce wpisu haseł do odgadnięcia. Litery z pół z kropką czytane rzędami utworzą rozwiązanie krzyżówki.

tocząc się w nich rozprawy; inaczej płaksa, mazgaj; stolica Kataru; rzeka w Ndżamenie; ojczysta wyspa Odyseusza; grecki bóg wojny; w rękach narciarza; zmysł z uszami; powłoka na kołdrę; obszerny, reprezentacyjny pokój; gorąca w hot-dogu; najwyższy szczyt Walii; tasiemnica morska inaczej; drewniane do jazdy po śniegu; pierwiastek Fr; uparte zwierzęta; duży nóż do kości; z bronią na bank, skok; dawny warsztat kowala; twardy w komputerze; topiony lub homogenizowany; dychawica oskrzelowa inaczej; rzeka we włoskiej Weronie; i trębacz, i perkusista; rzymski bóg wód i deszczu; według legendy zjadły Popieła; wyspa z wulkanem Erebus; szklana osłona lampy; tarcza Zeusa; wyścig z Dakarem; Kertes, pisarz węgierski; ze stolicą w Belgardzie; mokra na suficie; Kłodzka płynie w Bardzie; nasza główna tętnica; foliowe i omega 3; dawne malowidło ściennie na tynku; odbiorca przesyłki; Bocelli, włoski śpiewak; oddziela licznik od mianownika; narciarskie Stocha i Żyły; Staff, polski poeta; siły powietrzne Wielkiej Brytanii w skrócie.

WYKREŚLANKA: znajdź 20 wyrazów kojarzących się z zakupami. Wykreślisz je od góry do dołu, od lewej do prawej i na ukos: kasjer, towar, karta, portfel, chleb, muzyka, klient, kolejka, regał, wózek, chłodnia, cukier, ochrona, koszyk, cena, kasa, rabat, bułka, drzwi, parking.

85 ROCZNICA WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ

GAZETA
BEZPŁATNA

1
WRZEŚNIA

1939

**GAZETA
OLSZTYŃSKA**

wawa.info
PORTAL DLA WARSZAWY I MAZOWSZA

Dlaczego wojna była nieunikniona?

Z dzisiejszej perspektywy jest i łatwo, i trudno. Bo łatwo jest oceniać tamtych ludzi i zastanawiać się, czy II wojna światowa musiała się zdarzyć, czy też można było jej uniknąć. A jednak jest też trudno — bo nie znamy perspektywy naszych babć i dziadków, nie znamy specyfiki tamtych czasów. Trudno jest tym bardziej, że już od ponad dwóch lat trwa konflikt tuż u naszych bram...

Druga wojna światowa

Była najbardziej śmiertelno-
nośnym konfliktem w historii
ludzkości i w przeciwień-
stwie do I wojny światowej,
która przyniosła głównie
straty wojskowe, podczas
II wojny światowej liczba
ofiar cywilnych przewyższa-
ła liczbę żołnierzy w stosun-
ku trzy do jednego. Wysoka
liczba ofiar śmiertelnych
wśród ludności cywilnej
odzwierciedlała nasilenie
się działań wojennych,
które umożliwiły bombard-
owanie odległych miast
i miasteczek.

Kolejnym wyjątkowo
prerażającym aspektem
konfliktu był Holokaust.
Podczas II wojny światowej
naziści prowadzili spon-
sorowaną przez państwo
i systematyczną kampanię
morderstw i prześladowań
wobec osób uznawanych za
gorszych lub za wrogów ze
względu na takie czynniki,
jak rasa i religia. Zginęło co
najmniej 11 milionów lu-
dzi, w tym 6 milionów eu-
ropejskich Żydów. Ogółem
podczas II wojny światowej,
w wyniku masowych mor-
dów, głodu i chorób zginęło
45 milionów cywilów.

II wojna światowa do-
prowadziła do stworzenia
świata takiego, jaki istnieje
dzisiaj. Z popiołów konfliktu
wyłonił się między-
narodowy system instytucji
promujących wolny han-
del, prawa człowieka i bez-
pieczeństwo zbiorowe. Ale
wprowadziła także poten-
cjał kataklizmu, zapoczątko-
wując erę broni nukle-
arnej.

Kiedy w 1918 r. zakończyła
się I wojna światowa, ostatnią
rzeczą, jakiej ludzie chcieli,
był jeszcze większy konflikt.
Dlaczego więc świat powrócił
do walki zaledwie dwie deka-
dy później, by walczyć pod-
czas II wojny światowej? To
prawda, że niemiecka inwazja
na Polskę w 1939 r. spowodo-
wała wypowiedzenie wojny
przez Francję i Wielką Bry-
tanię, formalnie rozpoczynając
II wojnę światową. Ale to
wydarzenie było tylko ostat-
nią kroplą w serii wydarzeń.
Od lat napięcie kumulowały
bowiem różne inne wyzwa-
nia gospodarcze i polityczne.
Co w czasie, który dziś nazy-
wamy międzywojniem, stało
się przyczyną i przygotowało
grunt pod drugi, znacznie
bardziej śmiertelny kon-
flikt globalny na świecie?

TRAKTAT WERSALSKI

W 1919 r. przedstawiciele
ponad dwudziestu krajów
zebrali się we Francji, by
opracować traktaty poko-
jowe określające warunki
zakończenia I wojny świa-
towej. Jednakże, zrywając z tra-
dycją, osoby, które poniosły
klęskę w konflikcie, zostały
wykluczone z udziału w kon-
ferencji. Co wzbudziło szcze-
gólną niechęć w Niemczech,
największym i najpotężniej-
szym pokonanym kraju. Bez
udziału Niemiec zwycięzcy
— na czele ze Stanami Zjed-
noczonymi, Francją i Wielką
Brytanią — zdecydowali, jak
będzie wyglądał pokój i świat
po konflikcie.

To wtedy spisano tzw. Czter-
naście Punktów Wilsona —
ówczesnego prezydenta USA
Woodrowa Wilsona, który
chciał ustrukturyzować pokój
zgodnie ze swoimi rama-
mi zapobiegania przyszłym
konfliktom globalnym. Ramy
te opowiadały się za utworze-
niem międzynarodowej orga-
nizacji zwanej Ligą Narodów
— organu, który stawiałby
na ideę bezpieczeństwa zbio-
rowego: inwazja na jeden
kraj byłaby traktowana jako
zagrożenie dla całej grupy.
W Czternaście Punktach Wil-
sona wzywano również do
redukcji zbrojeń i do wolne-
go handlu. Wilson pomógł
ponadto położyć podwaliny
pod zasadę samostanowienia
— koncepcję, zgodnie z którą
grupy ludzi, których łączy

Polscy cywile z zawiązanymi oczami sfotografowani tuż przed masakrą dokonaną przez niemieckich żołnierzy w Lesie Palmirskim, 1940 r.

wspólne cechy, powinny być
w stanie określić swoją przy-
szłość polityczną.

Tymczasem francuski pre-
mier Georges Clemenceau,
obawiając się odrodzenia
Niemiec na granicy francu-
skiej, przedłożył bardziej re-
presyjne podejście nad pokój.
Ostatecznie traktat wersalski
zmusił Niemcy do przyjęcia
winy za I wojnę, rezygnacji
z kolonii zamorskich i 13
procent terytorium Europy,
ograniczenia liczebności ar-
mii i marynarki wojennej oraz
zapłacenia odszkodowań zwy-
cięzcom wojny.

Nic zatem dziwnego, że
w kraju Niemcy byli obu-
rzeni i organizowali protesty
w związku, z ich zdaniem,
surowymi i upokarzającymi
warunkami. Jednym z głów-
nych założeń nazistowskiej
partii Hitlera było zerwanie
umowy. Tego rodzaju obiet-
nice wyborcze pomogły partii
nazistowskiej zyskać zwolen-
ników jeszcze przed II woj-
ną światową.

Następstwa I wojny świa-
towej pokazały, że sposób,
w jaki przywódcy zawierają
pokój, może posłużyć jako
podpalka dla płomieni przy-
szłych wojen.

PORAŻKA LIGI NARODÓW

Liga Narodów wyłoniła
się z Traktatu Wersalskiego
z trzydziestoma dwoma kra-
jami członkowskimi, z więk-
szości zwycięzcami I wojny
światowej. Opierała się na
założeniu, że zagrożenie bez-
pieczeństwa jednego członka
wymagają reakcji wszystkich
członków. Jednak mimo żar-
liwej kampanii prezydenta
Wilsona Senat Stanów Zjed-
noczonych odrzucił członko-
stwo w Lidze.

Ale... kiedy przyszedł czas,
by zareagować na te zagroże-
nia, organizacja w dużej mie-
rze poniosła porażkę. Depar-
tament Ligi ds. rozstrzygania
sporów międzynarodowych
wymagał jednomyślności
przed podjęciem działań, co
poważnie ograniczało jego
zdolność do działania. Na
przykład po inwazji Japonii
na chiński region Mandżurii

w 1931 r. Liga nie była w sta-
nie podjąć działań — z powo-
du weta Japonii. W 1935 r.
Włochy najechały Abisynię
(obecnie Etiopię), a reakcja
Ligi po raz kolejny była mi-
nimalna. W pilnym przemó-
wieniu skierowanym do or-
ganizacji cesarz Etiopii Haile
Selassie zapytał: „Co się stało
ze złożonymi obietnicami?”

Nierealistyczny optymizm,
który pomógł zgubić Ligę,
był wówczas także szerszą
plagą dla innych stosunków
międzynarodowych. Pakt Kel-
logga-Brianda z 1928 r. zob-
owiązał swoich sygnatariuszy
do rozwiązywania konfliktów
bez uciekania się do przemo-
cy. Jednak Niemcy, Włochy
i Japonia przevorsowały po-
rozumienia międzynarodowe
mające zakazać agresji i eks-
pansjonizmu, a kraje takie
jak Francja i Wielka Brytania
odmówiły podjęcia działań
w celu zachowania równo-
wagi sił.

Prerażone i osłabione I woj-
ną światową wielkie mocar-
stwa Ligi okazały się nie tylko

niezdolne do zareagowania
na te zagrożenia bezpieczeń-
stwa, ale także niezaintereso-
wane stawieniem im czoła.
W rezultacie bezżębna reakcja
grupy na rażącą agresję tylko
zachęciła do kolejnych inwa-
zji.

Z początkiem II wojny świa-
towej Liga została skutecznie
odsunięta na bok od polityki
międzynarodowej. Wielu eks-
pertów uważa, że brak człon-
kostwa w USA od początku
skazał tę organizację na po-
rażkę. Tymczasem wycofanie
się innych krajów — Niemiec
i Japonii w 1933 oraz Włoch
w 1937 r. — również podwa-
żyło jej wiarygodność.

HITLER DOCHODZI DO WŁADZY...

Droga Niemiec do drugiej
wojny światowej rozpoczęła
się pod koniec pierwszej, kie-
dy w listopadzie 1918 r. pod-
pisały rozejm. Choć dowódcy
na frontach uważali, że woj-
ny nie da się wygrać, inni nie
chcieli pogodzić się z poraż-
ką. Zaczął obowiązywać mit,
że Niemcy mogłyby wygrać

Fot. Wikipedia

Żołnierze niemieckiego Wehrmachtu burzą przejście graniczne z Polską, 1 września 1939 r.

wojnę, gdyby nie niepokój w kraju. Młot ten, propagowany przez konserwatystów i wojsko, fałszywie oskarżał Żydów i lewicowych działaczy o wbijanie ciosu w plecy wysiłkom wojennym kraju. Niektórzy nazywali członków Republiki Weimarskiej — nowego, demokratycznego rządu Niemiec — „listopadowymi zbrodniarzami” i obwiniali ich za straty Niemiec w I wojnie światowej.

Kolejne kryzysy uderzyły w niemiecką gospodarkę. Na początku lat 20. kraj doświadczył hiperinflacji, czyli sytuacji, w której ceny wzrosły tak szybko, że niemiecka waluta dramatycznie straciła na swojej wartości. Oszczędności nagle stały się bezwartościowe. W 1923 r. zakup chleba wymagał posiadania taczki do wozenia banknotów.

Po okresie ożywienia gospodarczego — ichwili, kiedy wydawało się, że w Niemczech może zapanować demokracja — Wielki Kryzys zapoczątkował nową erę zawirowań

finansowych i politycznych. W latach 1929-1932 bezrobocie w Niemczech wzrosło niemal pięciokrotnie. Ostatecznie jedna czwarta siły roboczej była bezrobotna. I na tym tle wzrosło poparcie społeczne dla partii nazistowskiej. W okresie między wyborami parlamentarnymi w 1928 r. a 1932 r. partia zdobyła od 3% do 37% głosów — wtedy poparcie najwyraźniej osiągnęło szczyt.

Naziści obiecali zburzyć traktat wersalski, wskrzesić gospodarkę i przywrócić niemiecki honor. Starali się także stworzyć znacznie większe, czyste rasowo Niemcy. Zgodnie z ideologią nazistowską Niemcy byli rasowo lepsi i uprawnieni do większego terytorium, czyli lebensraum (przestrzeni życiowej) na wschodzie. Kiedy naziści doszli do władzy, prześladowali tych, których uważali za gorszych: Żydów, Słowian, Czarnych i Romów.

W 1933 r. prezydent Niemiec Paul von Hindenburg

mianował Adolfa Hitlera kanclerzem rządu. Wielu przedstawicieli elity politycznej myślało, że będą w stanie go kontrolować. Jednak zamiast tego Hitler szybko przejął stery kraju, centralizując władzę i zawieszając wolności obywatelskie. Krótkotrwały eksperyment Niemiec z demokracją nie powiódł się.

Jako absolutny władca Niemiec, czyli führer, Hitler przywrócił pobór do wojska — obowiązkową służbę wojskową; odbudował siły zbrojne kraju; nakazał ludobójstwo milionów; i najechał kraje w całej Europie. Prawie 80 lat po jego śmierci, dojście Hitlera do władzy i upadek Niemiec z demokracji w naszym wprzeżającym sposobie przypominają o niebezpieczeństwach związanych z rasizmem i ekstremizmem w polityce.

POBŁAŻLIWOŚĆ

W latach 30. Francja i Wielka Brytania prowadziły politykę ustępstw wobec nazistowskich Niemiec. Polityka

ta polegała na tolerowaniu niemieckiej agresji terytorialnej, zamiast przeciwstawiania się jej siłą. Miały nadzieję, że niemieckie ambicje ustabilizują się pokojowo. Polityka ta osiągnęła swój punkt kulminacyjny późnym latem 1938 r., kiedy Hitler zagroził wciągnięciem Europy w wojnę, jeśli Sudety, region Czechosłowacji z większością niemiecką, nie zostaną przyznane Niemcom.

Zaledwie kilka miesięcy wcześniej miał miejsce Anschluss: Niemcy zaanektowały Austrię. Celem Hitlera było zjednoczenie etnicznych Niemców w całej Europie pod jego rządami. Brytyjski premier Neville Chamberlain miał nadzieję, że Hitler będzie zadowolony po zdobyciu Sudetów. Przywódcy brytyjscy i francuscy podpisali układ monachijski i zaakceptowali żądania Hitlera w zamian za obietnicę, że Niemcy nie będą zgłaszać dalszych roszczeń. Chamberlain wrócił do Londynu z umową podpisaną przez Hitlera. Pakt potwierdził „pragnienie

naszych dwóch narodów, by nigdy więcej nie prowadzić ze sobą wojny”. W rezultacie Chamberlain wierzył, że posiada środki umożliwiające „pokój dla naszych czasów”. Nie trzeba dodawać, że tak się nie stało — wojna wybuchła w następnym roku.

Przez dziesięciolecia, które upłynęły od II wojny światowej, ustępstwa były potępiane jako katastrofalna porażka polityki zagranicznej. Jednak ocenę tej strategii wyciąga się z perspektywy czasu. Choć Chamberlain i inni błędnie ocenili ogromną skalę ambicji Hitlera, trudno powiedzieć, czy powstrzymałyby go dalsze środki interwencyjne.

CZY II WOJNA ŚWIATOWA BYŁA NIEUNIKNIOMA?

Kuszące może być prześledzenie przyczyn II wojny światowej wstecz do jednego momentu: inwazji Hitlera na Polskę. Ale ten moment opowiada tylko jedną część historii. W rzeczywistości

złożona dynamika — obejmująca wzrost radykalnego nacjonalizmu, izolacjonizm Stanów Zjednoczonych, niepowodzenie w utrzymaniu globalnej równowagi sił i niesłuszny optymizm, że I wojna światowa była wojną, która zakończy wszystkie wojny — pchnęła kraje na całym świecie do walki.

Pomimo panującego wówczas w świecie napięcia, II wojna światowa nie była nieunikniona. Stało się tak, ponieważ przez cały okres międzywojenny ludzie sprawujący władzę podejmowali decyzje, które podpałyły konflikt. Decyzje te ostatecznie doprowadziły do krwawego konfliktu. Ocena wyborów decydentów to jedna z korzyści, jakie mamy jako studenci i czytelnicy historii: studiując je i pamiętając, możemy dowiedzieć się, jak uniknąć podobnych konfliktów w przyszłości. A przynajmniej mieć taką nadzieję...

Magdalena Maria Bukowiecka
Korzystałam z książki Normana Daviesa
„Europa walczy 1939-1945”, ze strony
education.cfr.org oraz z Encyclopædia
Britannica.

Patriotyzm wpisany w DNA

85 lat temu od ataku na Polskę rozpoczęła się wojna, która w ciągu sześciu lat kosztowała życie 60 mln ludzi. Wrzesień 1939 roku do historii przeszedł jako symbol polskiej odwagi i miłości do Ojczyzny. Wobec połączonych sił obu totalitaryzmów i zdrady sojuszników mieliśmy do wyboru kapitulację bądź honor. Wybraliśmy honor.

W 1918 r. wiadomym było, że stary świat legł w gruzach. I wojna światowa oprócz tego, że kosztowała życie 14 mln ludzi, oznaczała koniec europejskich imperiów i nowe otwarcie na Starym Kontynencie. Ale nadchodząca rzeczywistość bynajmniej nie rysowała się w jasnych barwach. Doświadczona okrucieństwem wojny Europa ponownie zmierzała w przepaść, w stronę kataklizmu, jakiego świat jeszcze nie widział. Wszak Ferdinand Foch już w 1919 r. po podpisaniu traktatu wersalskiego powiedział: „To nie jest traktat pokojowy, to jest zawieszenie broni na 20 lat”.

Słowa francuskiego marszałka okazały się prorocze, gdy 1 września 1939 r. o godz. 4:45 niemiecki pancernik Schleswig-Holstein oddał strzały w kierunku Westerplatte. W tym samym czasie III Rzesza zbombardowała Wieluń, dając jasny sygnał, że II wojna światowa będzie konfliktem totalnym, w którym oba krwiożercze totalitaryzmy nie będą oszczędzały ludności cywilnej, a bestialstwo przekroczy wszelkie granice.

WYBRALI HAŃBĘ, WOJNY NIE UNIKNĘLI

1 września 1939 roku dobitnie uświadomił, że bagatelizowanie zła to pierwszy krok do tragedii. Sowiecka Rosja i nabierający rozpędu straszliwy eksperyment polegający na ekspansji nowej świeckiej religii nie od razu spotkał się z twardym „Nie” wolnego świata. Podobnie było z dojściem do władzy Adolfa Hitlera, który od 1933 r. dawał powody do tego, że zamierza utopić świat we krwi. Tyle tylko, że przywódcy europejskich potęg, eufemistycznie mówiąc, niespecjalnie kwapili się z uderzeniem pięścią w stół, licząc na racjonalizm führera i uniknięcie sięgnięcia po argument siły. Naiwność takowego rozumowania Winston Churchill wykazał w 1938 r., tuż po tym jak ówczesny premier Wielkiej Brytanii Neville Chamberlain złożył podpis na porozumieniu z Monachium, na mocy którego oddano III Rzeszy czeskie Sudety. Churchill monachijską hucpę, w której

oprócz Niemiec i Wielkiej Brytanii wzięły też udział Włochy i Francja, podsumował słowami: „Nasz rząd miał do wyboru hańbę lub wojnę. Wybrał hańbę, ale wojny nie uniknie”. Niestety, miał rację.

Zadziwiająco beztrojskie podejście do osoby Hitlera przez zachodnich przywódców obce było Józefowi Piłsudskiemu, który wedle części źródeł w 1933 r. poważnie zastanawiał się nad wojną prewencyjną przeciwko III Rzeszy. Zatrzymanie wtedy Hitlera siłą nie było myśleniem życzeniowym, gdyż faszystowskie Niemcy dopiero zaczynały budować swój potencjał militarny. Teoretycznie niewiele zatem brakowało, by Polska podobnie jak w 1920 r. uchroniła Europę przed katastrofą.

Skądinąd polskie zwycięstwo nad bolszewikami do pewnego stopnia uspiło naszą czujność, albowiem rodzimi generałowie byli przekonani, iż nadchodzące konflikty zbrojne w dużej mierze będą miały podobny przebieg jak wojna z 1920 r. W społeczeństwie zaś przekonanie o tym, że jesteśmy „zwarci, silni i gotowi” było szeroko rozpowszechnione. Założenia generacji były takie: szybko następujące po sobie bitwy piechoty spowodują, że ściąganie ciężkiej artylerii będzie niemożliwe. Polski sztab nie przewidywał wojny pozycyjnej, z ciągnącymi się liniami okopów, gdyż wychodził z założenia, że wojsko musi być przygotowane na długie marsze, a czołgi de facto mają towarzyszyć piechocie i wspomagać rozbijanie punktów oporu. Kluczową rolę upatrywano w kawalerii. Niestety sprawdziło się więc stare powiedzenie, że każdy sztab generalny planuje poprzednią wojnę.

BRITYJSKI GENERAL WSTYDZI SIĘ ZA SWÓJ KRAJ

O tym, że wojna jest nieuchronna, strona polska wiedziała już od kwietnia 1939 r., gdy III Rzesza wypowiedziała polsko-niemiecki pakt o nieagresji z 1934 r. Odpowiedział na to było przemówienie ministra spraw zagranicznych Józefa Becka, który 5 maja 1939 r. w polskim Sejmie powiedział: „Pokój jest rzeczą cenną i pożądaną. Nasza generacja, skrwawio-

na w wojnach, na pewno na pokój zasługuje. Ale pokój, jak prawie wszystkie sprawy tego świata, ma swoją cenę; wysoką, ale wymierną. My w Polsce nie znamy pojęcia pokoju za wszelką cenę. Jest jedna tylko rzecz w życiu ludzi, narodów i państw, która jest bezcenna. Tą rzeczą jest honor”. Gdy Józef Beck wypowiedział powyższe słowa, Hitler miał już gotowy plan napaści na Polskę, a Polacy gotowi na obronę przed najeżdźcą (plan „Z”).

Naturalnie nasze władze państwowe przed 1 września 1939 r. robiły wszystko, by z chwilą, gdy rozlegnie się huk armatnich wystrzałów, mieć jak najwięcej asów w rękawie. Sojuszników, przynajmniej na papierze, w postaci Wielkiej Brytanii i Francji mieliśmy

potężnych. Ich zobowiązania na wypadek niemieckiej agresji na Polskę regulowały stosowne dokumenty. W przypadku Francji był to protokół końcowy z francusko-polskich rozmów sztabowych przeprowadzonych w dniach 15-17 maja 1939 r., zaś obowiązki Wielkiej Brytanii określał układ o wzajemnej pomocy między Polską a Wielką Brytanią z 25 sierpnia 1939 r.

Rzeczywistość brutalnie jednak zweryfikowała lojalność sojuszników. 1 września za naszą zachodnią granicą czekały 44 dywizje i 4 brygady piechoty, brygada kawalerii, 4 dywizje zmotoryzowane, 4 dywizje lekkie oraz 7 dywizji pancernych. 1,5 mln żołnierzy, 9000 dział, 2500 czołgów i 1950 samolotów stanowiło siłę, przed którą

samotna Polska nie mogła się obronić. Co prawda Paryż i Londyn 3 września oficjalnie wypowiedziały wojnę III Rzeszy, ale de facto był to tylko pusty, symboliczny gest. Nasi sojusznicy po kilku nalotach na niemieckie bazy morskie swą aktywność ograniczyli do zrzucania na terytorium Niemiec pacyfistycznych ulotek. Zażenowany gen. Adrian Carton de Wiart, szef brytyjskiej misji wojskowej, powiedział wówczas: „Wstydzę się za mój kraj”.

Ale Polacy podjęli walkę z niemieckim potworem, a bitwa pod Bzurą, obrona Wizny („polskie Termopile”), bitwa pod Kockiem, obrona Półwyspu Helskiego, bitwa graniczna, bój pod Kluszyńcem, bitwa pod Moką czy obrona Westerplatte — to symbole

polskiej odwagi, honoru i miłości do Ojczyzny.

Poświęcenie polskiego żołnierza znakomicie oddają słowa niemieckiego korespondenta wojennego z 1 września 1939 r.:

„To był pierwszy polski żołnierz, którego ujrzały moje oczy. Na progu granicznej zagrody leżał we krwi, z ziemistą twarzą, skurczony z bólu, kolana przy piersiach. (...) Zginął jak prawdziwy żołnierz. Bronił nakazanego stanowiska do końca. Jego ładownice były puste, a w magazynku

Wielka Polska 18
M. T. Wo. Sp. Instytut Naukowy

Odezwa do Społeczeństwa żydowskiego

Nr. 7343 a LWÓW, SOBOTA, 2. WRZEŚNIA 1939. ROK XXI

CHWILA

WYDANIE PORANNE
Cena egzemplarza 15 gr.

DZIENNIK DLA SPRAW POLITYCZNYCH, SPOŁECZNYCH I KULTURALNYCH

REDAKCJA I ADMINISTRACJA: ULICA PODWALE 4 I PIĘTRO. — KONTA P. K. O. 56704.
KANTOŁ GOSPODARSTWA, PRZEMYSŁOWY I SPRZEDAŻ: UL. PODWALE 3. PARTER. TELEFON 220-14.
WYDAWCA: REDAKCJA. 220-22 I 221-36. ADMINISTRACJA: 177-45. Należności pociąg. opłacone rygielami.

ADRES DLA PRZESYŁEK POCZTOWYCH: SKRYTKA 79
PRZEMYSŁOWA: miodowa z Ławą dostępną w
Lwowie i na prowincji 6 zł. 40 gr.
PRZEMYSŁOWA: perłowa wydawn. w Ławie
z dostawą 4 zł. 40 gr. i dostawą
4 zł. 50 gr. Na prowincji 4 zł. 50 gr.

NIEMCY SPROWOKOWALI WOJNĘ wtargnąwszy na polskie terytorium

Pierwszy komunikat Sztabu Głównego Naczelnego Wodza

WARSZAWA, 2. 9. (PAT.). Komunikat Nr. 1 Sztabu Głównego Naczelnego Wodza:

Dnia 1 września 1939 r. w godzinach rannych niepodległościowym natarciem lotnictwa i oddziałów wojska Niemcy wtargnęli na nasze terytorium, nie wypowiadając uprzednio wojny.

DZIAŁANIA LOTNICZE NIEMIECKIE — w rannych godzinach rannych dnia 1 września: Lotnictwo niemieckie wykonało szereg natarć na poszczególne punkty całego terytorium Polski.

Niemieckie lotnictwo bombardowało Augustów, Nowy Dwór, Ostrów Mazowiecki, Tczew, Puck, Zambrow, Radomsko, Toruń, Kutno, Tulej, Kraków, Grodno, Trzebinia, Gdynię, Jasio, Tomaszów Mazowiecki, Katowice. W miastach zbombardowanych przez lotników zostali zabici i ranni z pośród ludności cywilnej.

Pod Kutnem ostrzelano z karabinów maszynowych i obrzucono bombami z lotu nurkowego pociąg wakuacyjny. W Grodnie uszkodzono kościół katolicki a w Białej Podlaskiej cerkiew. Między innymi bombardowaniu nadochodzą.

W rejonie gdańskim rozwija się silne natarcie lotnicze na Gdynię, która w ciągu dnia dzisiejszego znajdowała się pod ogniem bomb.

STRATY NIEMIECKIE: W ciągu dnia dzisiejszego ZOSTAŁO OGÓŁEM STRACONYCH 16 SAMOŁOTÓW NIEMIECKICH. Straty własne: dwa samoloty.

DZIAŁANIA LĄDOWE: Równocześnie z natarciami rozpoczęła się działalność wojsk niemieckich, które w różnych punktach naszego pogranicza wtargnęły na polskie terytorium. Walki na pograniczu trwają. Największe nasilenie walk na Śląsku.

W dotychczasowych działaniach rozbiłszy ogniem artylerii pociąg pancerny przeciwnika, biorąc do niewoli dręcząc i jej obsadę. Unieszkodliwiono kilka czołgów. W różnych punktach: walki wrzegliśmy jeńców. W Gdańsku trzykrotne natarcie na Westerplatte zostało odparte.

DEKRET Dnia 2. 9. 1939 r. o wojnie

Kierownik Oddziału Radiowego

Komplet słuch 150 do godziny
wydawn. w wydawn. „Nikrad”
LWÓW, PASAŻ HAUSMANA 7. — tel. 181-55.

ROZKAZ NACZELNEGO WODZA

WARSZAWA, 2. 9. (PAT.). Wódz Naczelny wydał dziś następujący rozkaz do wojska:

ZOŁNIERZE!

Niemiec odwieczny nasz wróg napadł dnia 1 września 1939 r. na Rzeczpospolitą, naruszając całą naszą granicę. Nadziedził czas wypełnienia naszego żołnierskiego obowiązku.

ZOŁNIERZE!

WALCZYĆ O ISTNIENIE I PRZYSZŁOŚĆ POLSKI. ZA KAŻDY KROK ZROBIONY W POLSCE MUSI WRÓG DROGĄ ZAPŁACIĆ SWĄ KRWIĄ. KAŻDY Z WAS UFNY W SŁUSZ-

Marszałek Smigły-Rydz — Naczelnym Wodzem i Następca Prezydenta Rzplitej

WARSZAWA, 2. 9. (PAT.). Pan Prezydent Rzplitej, prof. L. Mościcki, mianował w dniu 1 września 1939 r. Pana Marszałka Polski, Edwarda Smigłę-Gołdysa, generała inspektora sił zbrojnych — naczelnym wodzem.

Pan Prezydent Rzeczypospolitej wydał w dniu 1 września 1939 r. następujące zarządzenie:

Zarządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 1 września 1939 roku o wyznaczeniu następcy Prezydenta Rzeczypospolitej.

Na podstawie art. 24 ust. 1 ustawy konstytucyjnej WYZNACZAM PANA MARSZAŁKA POLSKI, EDWARDA SMIGŁEGO RYDZA, NA NASTĘPCĘ

PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

na wypadek opóźnienia się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej przed nadaniem wojny. — Prezydent Rzeczypospolitej: — Ignacy Mościcki.

WARSZAWA, 2. 9. (PAT.). — W Dzienniku Ustaw z dnia 1 września 1939 r. ogłoszono:

Zwołanie Sejmu i Senatu

WARSZAWA, 2. 9. (Tel. Wł. „Chwila”). (J.) W CZERAZI OGŁOSZONO ZOSTAŁO ORĘDZIE PANA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ ZWOLUJĄCE PARLAMENT NA NADZWYKZAJNĄ SESJĘ DO WARSZAWY Z DNIE 1 GO WRZEŚNIA B. R. ZAWIADOMIENIE DOKRĘŻONE ZOSTAŁO MARSZAŁKOM OBU IZB.

NOŚ NASZEJ SPRAWY I W SPRAWIEDLIWOŚĆ BOŻĄ

MUSI SIĘ ZDROBYĆ NA NAJWYŻSZY WYSILEK BY JAK NAJTAJNIEJ WYPEŁNIĆ NAKAZ OBOWIĄZKU I HONORU BEZ WZGLĘDU NA DŁUGOTRWAŁOŚĆ WOJNY I PONIESIONE OFIARY. — OSTATECZNE ZWYCZYSTWO BĘDZIE NALEŻAŁO DO NAS I DO NASZYCH SPRZYMIERZENCÓW.

Naczelnym Wódcą
(—) Śmigły Rydz, Marszałek Polski.
Kwatera Główna, dnia 1 września 1939 r.

Pierwsza decyzja Roosevelta

WASZYNGTON, 2. 9. (PAT.). Prezydent Roosevelt po otrzymaniu wiadomości o zaatakowaniu Polski przez Niemcy, zdecydował się skierować stano Hull'a i podsekretarza stanu Welles, po czym Hull i Welles udali się do departamentu stanu, gdzie odbyła się konferencja, w której wzięli udział wysi funkcyjowicze departamentu stanu.

PIERWSZA DECYZJA PREZYDENTA BYŁO WYSTĄPIENIE APELU O NIEBOMBARDOWANIE LUDNOŚCI CYWILNEJ.

Nie ma jeszcze wiadomości o zwolnieniu kongresu.

Westerplatte

Fot. Wikipedia, autor: nieznanym, Instytut Pamięci Narodowej

Schleswig-Holstein w Zakręcie Pięciu Gwizdków podczas ostrzału Westerplatte

Półwysep w Gdańsku, położony na wybrzeżu Morza Bałtyckiego u ujścia Martwej Wisły, w kanale portowym Gdańska. W latach 1926-1939 mieściła się tu Polska Wojskowa Składnica Transytowa (WST), usankcjonowana na terenie ówczesnego Wolnego Miasta Gdańska.

Uzdrowisko na półwyspie Westerplatte powstało około 1830 r. i posiadało plażę, zalesiony park, zespół kąpielisk nadmorskich i obiekty uzdrowiskowe. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości po I wojnie światowej znacząca część okolicznego regionu stała się częścią II Rzeczypospolitej. Gdańsk, historycznie ważne miasto portowe, w tamtym czasie głównie etnicznie niemieckie, stało się niezależnym państwem-miastem: Wolnym Miastem Gdańskim. Wolne Miasto było nominalnie zarządzane przez Ligę Narodów, ale z czasem coraz bardziej sprzymierzało się z Niemcami.

W 1921 r. Liga Narodów przyznała Polsce prawo do zainstalowania w pobliżu Gdańska składu amunicji i stacjonowania tam garnizonu. Pomimo sprzeciwu Wolnego Miasta, prawo to zostało potwierdzone w 1925 r., gdzie uzgodniono lokalizację z wyborem Westerplatte. Westerplatte było oddzielone od Nowego Portu Wolnego Miasta Gdańska kanałem portowym, a z lądem łączyło je jedynie małe moło; zajęta przez Polaków część Westerplatte została oddzielona od terytorium Gdańska ceglanym murem. Budowę składu zakończono w listopadzie 1925 r. i uruchomiono w styczniu 1926 r. Liczbę polskiego garnizonu ustalono na 88 żołnierzy, a Polsce nie pozwolono na budowę fortyfikacji.

6 marca 1933 r., w wyniku tak zwanego najbardziej na zachód wysuniętego incydentu (lub kryzysu), polski rząd umieścił tam batalion piechoty morskiej, na krótko wzmacniając placówkę do ok. 200 ludzi. Miało to na celu zademonstrowanie polskiej determinacji w obronie placówki w odpowiedzi na niedawne komentarze niemieckich polityków i przedstawicieli mediów na temat konieczności dostosowania granic, a Polska i Francja potajemnie omawiały wojnę prewencyjną przeciwko Niemcom. Na poziomie lokalnym miało to również na celu wywarcie nacisku na rząd Wolnego Miasta, który próbował odstąpić od wcześniejszego porozumienia w sprawie podziału gdańsko-polskiej kontroli nad policją portową i przejąć wyłączną kontrolę nad tą jednostką. Wojska polskie zostały wycofane do 16 marca po protestach Ligi, Gdańska i Niemiec, w zamian za wycofanie przez Gdańsk zastrzeżeń do porozumienia o policji portowej. Według innego źródła, 14 marca 1933 r. Liga rzeczywiście upoważniła Polskę do wzmocnienia garnizonu.

Przez lata Polacy budowali także tajne fortyfikacje. Nie robiły one wielkiego wrażenia: nie było tam prawdziwych bunkrów ani tuneli, a jedynie 5 małych betonowych posterunków (strażnic) ukrytych w lesie półwyspu i przygotowanych do obrony, wspartych siecią umocnień połowych w postaci okopów i barykad. Wraz ze wzrostem napięcia na początku 1939 r. garnizon postawiono w stan pogotowia.

1 września 1939 r., zaledwie kilka minut po rozpoczęciu przez niemiecką Luftwaffe inwazji na Polskę w Wieluniu, o godzinie 04:48 czasu lokalnego pancernik

Schleswig-Holstein, przebijający wówczas z kurtuzyjną wizytą w Wolnym Mieście Gdańsku, bez ostrzeżenia otworzył ogień do polskiego garnizonu. Wkrótce po przekroczeniu naruszonego przez artylerię ceglanego muru napastnicy wpadli w zasadzkę polskich obrońców, którzy strzelali z broni strzeleckiej, moździerzy i karabinów maszynowych z ukrytych i dobrze rozmieszczonych stanowisk strzeleckich, co spowodowało krzyżowy ogień. Kolejne dwa ataki tego dnia również zostały odparte, a Niemcy ponieśli nieoczekiwane wysokie straty.

W ciągu najbliższych dni Niemcy wielokrotnie bombardowali Westerplatte. Powtarzające się ataki 570 żołnierzy niemieckich przez 7 dni odpierało 180 żołnierzy polskich. Major Henryk Sucharski został poinformowany, że pomoc ze strony Wojska Polskiego nie nadejdzie. Odcięty, bez posiłków i szans na uzupełnienie zapasów, kontynuował obronę, zatrzymując główne siły niemieckie na Westerplatte i zapobiegając w ten sposób dalszym atakom wzdłuż polskiego wybrzeża. 7 września major podjął decyzję o podaniu się z powodu braku amunicji i zapasów. Na znak honoru dla żołnierzy Westerplatte niemiecki dowódca gen. Eberhardt pozwolił majorowi Sucharskiemu zachować szablę w czasie niewoli.

Do dziś zachowały się ruiny koszar i wartowni obrońców. Po wojnie jedną z wartowni (nr 1) zaadaptowano na muzeum. Dwa pociski kal. 280 mm ze Schleswig-Holstein podtrzymują jego wejście. W 1966 r. odsłonięto Pomnik Obrońców Wybrzeża. W 2015 r. powstało Muzeum Westerplatte poświęcone bitwie z 1939 r.

karabinu znajdowały się tylko dwa naboje, gdy trafił go śmiertelny strzał. Bronił swego stanowiska do ostatka, choć wiedział, że to śmierć. A obok przy oknach zagrody, zamienionych na strzelnice, we wnękach strzeleckich, wykopanych w ogrodzie, hen gdzieś na granicy, śniło w tym momencie już swój wieczny sen dziewięciu jego towarzyszy (...). Tu dziewięciu ludzi z jednym karabinem maszynowym i dziesięcioma karabinami oczekiwało niemieckiego natarcia (...). Tych dziewięciu

nie myślało jednak o odwrocie. Nie przyszło im do głowy wsiąść na stojące w pogotowiu na tyłach zagrody rowery. (...) Ani jeden z nich nie opuścił żywej zagrody na granicy, powierzonej ich straży".

Byłby Grunwald i Płowce, gdyby nie te bombowce, i gdyby nie te czołgi, które przyszły znad Wołgi (Władysław Broniewski)

17 września otrzymaliśmy zios w plecy od ZSRR, który zaatakował Polskę wzdłuż całej wschodniej granicy. Jako że istotą sowieckiej polityki było kłamstwo i obłuda, to Stalin i jego podwładni inwazję na Polskę próbowali usprawiedliwić rzekomą obroną mniejszości narodowych zamieszkujących II RP. Wrzeczywistości jednak Moskwa realizowała ustalenia

radziecko-niemieckiego paktu z 23 sierpnia 1939 r, który do historii przeszedł jako pakt Ribbentrop-Mołotow (jego konsekwencją był IV rozbiór Polski). Wobec połączonych sił nazizmu i komunizmu Polsce pozostała heroiczna obrona kraju.

Wrzesień 1939 przez lata próbowano przedstawiać jako klęskę państwa polskiego, którego wojsko okazało się zaskakująco słabe. Dokonując oceny kampanii wrześniowej, warto jednak mieć na uwadze późniejsze losy wojny, gdy o sile Wehrmachtu boleśnie przekonała się Francja czy ZSRR. PRL-owska propaganda próbowała też lansować z gruntu fałszywą tezę o ucieczce polskiego rządu do Rumunii. Niniejsza „ucieczka” w nocy z 17 na 18 września w rzeczywistości wynikała z potrzeby przeniesienia władz poza granice kraju oraz uniknięcia wymuszonej kapitulacji.

Michał Mieszko Podolak

Warto pamiętać 1 września: Noch ist Polen nicht verloren

1 września 1939 r. gestapo otoczyło siedzibę „Gazety Olsztyńskiej” na Targu Rybnym w Olsztynie. Niemcy zarekwirowali gotowy numer gazety. Zakazali Sewerynowi Pieniężnemu, wydawcy i redaktorowi, opuszczać dom. 7 września aresztowali go i wywieźli do niemieckiego obozu Hohenbruch. Tam go zamordowali 24 lutego 1940 roku. Tak dla Polaków w Olsztynie, na Warmii i Mazurach zaczęła się II wojna światowa.

Seweryn Pieniężny (1890-1940) z żoną Wandą i dziećmi: Marią, Ewą, Haliną i Kostkiem, początek lat 30. Olsztyn

Seweryn Pieniężny junior kierował „Gazetą Olsztyńską” przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego. Był jednocześnie wydawcą, menadżerem i publicystą.

— Czasy obecne to czasy wielkich przeobrażeń, lęku i bojaźni o dzień jutrzejszy, o dalszą przyszłość. Złowrogie przecucia ogarniają nas i naszych najbliższych. Nieraz brakuje nam wiary i opuszcza nas ufność, gdy groźnymi wypadkami historycznymi miotani bywamy jak bałwan morski, porwany huraganem, gdy widzimy przed sobą otchłań, pełną gniewu, złości i nieufności, gdy czarno maluje się przed nami przyszłość — pisał w ostatnim numerze gazety, jakby przeczuwając własny los.

Nie zdecydował się jednak na opuszczenie Olsztyna. Namawiał go do tego znajomy. — Usiłował Pieniężnego namówić do wyjazdu z Olsztyna... Na to Seweryn Pieniężny miał tylko jedną odpowiedź: „Nie opuszczę ojcowizny, ani rodziny —

pisze dr Jan Chłosta w książce „Pieniężni na Warmii”.

Obóz w Hohenbruch, do którego trafił Pieniężny, powstał przed 1939 rokiem (jego żonę Wandę /1897-1967/ Niemcy uwięzili w Ravensbrück). W Hohenbruch więziono komunistów, pacyfistów i Żydów. W 1939 roku przywieziono tam dużą grupę Polaków z Prus Wschodnich. W sumie więźniów było kilkuset. Pilnowali ich, taki paradoks, esesmani z polskimi nazwiskami: Baran, Bobola, Matecki czy Palikowski.

Z Sewerynem Pieniężnym zamordowano też Jana Mazę (pochodzący z Piły nauczyciel, w latach 1935-1939 był kierownikiem Katolickiej Szkoły Polskiej w Unieszewie), Leona Włodarczaka (kierownik Spółdzielni Rolniczo-Handlowej „Rolnik” w Olsztynie i komendant Hufca Wschodniopruskiego Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech) oraz krawca Wojciecha Gałęziowskiego z Działdowa i jego pomocnika Piotrowskiego.

— Gdy 24 lutego 1940 r., w przeddzień 50. urodzin, został bosy i tylko w białej bieliznie wypędzony z Janem Mazą, Leonem Włodarczakiem i krawcem z Działdowa Gałęziowskim na rozstrzelanie krzyknął „Jeszcze Polska nie zginęła!”. Krzyknął po niemiecku, żeby oprawcy zrozumieli — pisze Eugeniusz Tryniszewski w artykule „Ostatni redaktor Gazety Olsztyńskiej Seweryn Pieniężny (junior)”, zamieszczonym w Komunikatach Warmińsko-Mazurskich 2/1987. Krzyknął zatem: „Noch ist Polen nicht verloren”.

To jednak nie Polacy byli najbardziej nienawidzoną przez hitlerowców grupą narodową w Prusach. Gorszy los Niemcy przewidzieli dla Żydów i Romów. Aż do początku XIX wieku Żydzi nie mogli w sposób swobodny osiedlać się na Warmii i w Prusach Książęcych. Ostatecznie dopiero w połowie XIX wieku żyjącym w Prusach Żydom przyznano te same prawa co chrześcijanom.

W Prusach Wschodnich w drugiej połowie XIX wieku było ich nieco ponad 14 tysięcy, co nie stanowiło nawet 1% ogółu mieszkańców. Więcej było ich oczywiście w miastach. W Olsztynie w tym czasie stanowili około 4% mieszkańców.

W roku objęcia władzy przez Hitlera w całych Prusach Wschodnich było ich 8800, mniej niż pół procenta całej ludności. Części z nich udało się wyjechać z Niemiec i dzięki temu ocalili życie. Tak zrobił Erich Mendelsohn (1887-1953) urodzony w Olsztynie światowej sławy architekt.

Tych, którzy nie wyjechali, Niemcy w większości wymordowali. Ostatni transport do niemieckiego obozu zagłady wyruszył z Olsztyna 15 marca 1943 roku.

Podobny los spotkał wschodniopruskich Romów. Przed wojną na terenie obecnego warmińsko-mazurskiego było ich niewiele. Większość z nich zginęła w niemieckich obozach zagłady, w Treblince czy Sobiborze. 2 sierpnia 1944 roku Niemcy zlikwidowali podobóz romski w Auschwitz.

Zamordowali wtedy ponad 20 tysięcy Romów.

Po aresztowaniu Pieniężnego Niemcy zburzyli w listopadzie 1939 roku siedzibę „Gazety Olsztyńskiej”. Przez wiele lat pokutowało przekonanie, że w tym miejscu postawili szalet publiczny. Jednak, jak się okazało, zmyślili to Niemcy jeszcze w 1939 roku. — Nikt chyba nie przypuszczał, że była to historia zmyślona przez Niemców, ale wygodna dla Polaków i dlatego bezkrytycznie przyjęta — stwierdził Stanisław Piechocki w książce „Olsztyn nie tylko magiczny”. Piechocki ustalił, że wspomniany szalet powstał na przełomie wieków, a w 1939 roku po prostu go przebudowano, a przedwojenna siedziba „Gazety Olsztyńskiej” znajdowała się dobre parę metrów od szaletu.

W latach 80. ubiegłego wieku pojawił się pomysł odbudowy siedziby gazety. Zrealizowano go w 1992 roku (budynek nie stoi dokładnie w tym samym miejscu co przedwojenny). Od tego czasu mieści się tam oddział Muzeum Warmii i Mazur.

Ignor Hrywna

Dlaczego Rosja kłamie?

ROSYJSKIE MANIPULACJE

Od kilkunastu lat na przełomie sierpnia i września w rosyjskich mediach dzieje się ciągle to samo – powiela się systematycznie kłamstwo o udziale Polski w wybuchu II wojny światowej. Najprawdopodobniej to sam Władimir Putin uruchomił kampanię sugerującą udział państwa polskiego w wybuchu II wojny światowej. Mówił o tym publicznie wielokrotnie. Powoływał się na dokumenty. Występował w roli znawcy historii. Wypowiedzi Putina sugerujące, że Polska ponosi odpowiedzialność za wybuch wojny, są powszechnie krytykowane przez historyków i rządy wielu państw, w tym naturalnie Polski. Wszystkim już wiadomo, że o wojnie zdecydowała postawa Stalina, który planował zaatakować w 1939 roku osłabione wojną Niemcy, Anglię i Francję. Mimo to rosyjska propaganda historyczna często odwołuje się do Paktu Ribbentrop-Mołotow i polskich działań dyplomatycznych w latach 30., próbując zrzucić część winy na Polskę.

Narracja ta była szczególnie widoczna w sierpniu (rocznica podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow) i wrześniu 2017 roku, przy okazji kolejnej rocznicy ataku hitlerowskich Niemiec na Polskę i wybuchu II wojny światowej 1 września 1939 r. oraz agresji Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 roku. W swoich wypowiedziach Putin sugerował, że Polska była współwinna wybuchu wojny, wskazując na jej działania dyplomatyczne w latach 30. XX wieku oraz relacje z nazistowskimi Niemcami. W szczególności Putin odnosił się do Paktu Ribbentrop-Mołotow z 1939 roku, umowy o nieagresji między Związkiem Radzieckim a III Rzeszą, która zawierała tajny protokół dotyczący podziału Europy Środkowo-Wschodniej na strefy wpływów. W tym kontekście Putin podkreślał, że Polska była „wspólnikiem” Hitlera przed wybuchem wojny, przypomi-

nając o krótkotrwałym, lecz kontrowersyjnym, polsko-niemieckim porozumieniu w sprawie Zaolzia w 1938 roku.

Jednak najbardziej kontrowersyjne wypowiedzi miały miejsce w grudniu 2019 roku. Wtedy, podczas serii spotkań i wystąpień publicznych, Putin zasugerował, że Polska była współwinna wybuchu wojny. Szczególnie dużą uwagę przyciągnęło jego wystąpienie na szczycie Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) w Petersburgu 20 grudnia 2019 roku, gdzie oskarżył Polskę o współudział w spiskach z Adolfem Hitlerem oraz o antysemityzm. Putin powoływał się na dokumenty archiwalne i twierdził, że polski ambasador w Berlinie, Józef Lipski, miał w 1938 roku wspierać Hitlera w jego planach dotyczących Żydów, co Putin określił jako „skandaliczne”. Putin stwierdził też, że Polska dążyła do własnych korzyści terytorialnych kosztem Czechosłowacji w okresie kryzysu monachijskiego w 1938 roku, co miało świadczyć o jej współpracy z III Rzeszą.

8 lutego 2024 roku w wywiadzie udzielonym amerykańskiemu dziennikarzowi Tuckerowi Carlsonowi Władimir Putin ponownie oskarżył Polskę o „kolaborację z Hitlerem”. Dowodem tego miał być polski udział w rozbiórze Czechosłowacji. Według Putina II wojna światowa wybuchła dlatego, że Hitler chciał od Polaków coś w zamian, to znaczy korytarza gdańskiego. Polacy, twierdził Putin, odmówili i nie chcieli iść na żaden kompromis. W efekcie Hitler zaatakował Polskę, która padła ofiarą „tej samej polityki, jaką uprawiała względem Czechosłowacji”.

PRAWDA HISTORYCZNA

W rzeczywistości, II wojna światowa rozpoczęła się od agresji Niemiec hitlerowskich na Polskę 1 września 1939 roku, a następnie od inwazji Związku Radzieckiego na wschodnie tereny Polski 17 września tego samego roku.

Było to zgodne z tajnym protokołem do Paktu Ribbentrop-Mołotow. Bez współpracy Stalina i Hitlera nie nastąpiłaby II wojna światowa. Twierdzenia Putina i jego propagandzistów spotykają się z ostrą krytyką międzynarodowych historyków oraz polityków. Konsensus historyczny jest taki, że to agresja nazistowskich Niemiec 1 września 1939 roku, a także późniejszy atak Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 roku, były bezpośrednimi przyczynami wybuchu wojny. Polska padła ofiarą agresji z obu stron, a twierdzenia, że to ona była odpowiedzialna za wybuch wojny, są uważane za próbę zniekształcenia faktów historycznych.

UKRYTE CELE

Aby wyjaśnić wysuwanie tych absurdalnych oskarżeń, należy zwrócić uwagę na ich praktyczne cele. Putin i jego machina propagandowa przetrzymując odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej m.in. na Polskę, osiąga kilka

powiązanych ze sobą korzyści. Nie jest to jedynie próbą fałszowania historii i zakłócania pamięci o prawdziwych przyczynach i przebiegu II wojny światowej. Putinowi nie chodzi o prawdę historyczną, ale o cele aktualne w polityce Kremla. Historia służy zatem wyłącznie do bieżącej polityki. Jest to stałe przekształcanie historii na potrzeby polityczne. Oskarżenia Władimira Putina wobec Polski są częścią trwającej od kilku lat kampanii propagandowej Kremla, mającej na celu wypisanie historii i promowanie narracji, która usprawiedliwia działania Rosji na arenie międzynarodowej. Te oskarżenia Putina są często interpretowane jako część szerszej narracji Kremla, mającej na celu rehabilitację roli Związku Radzieckiego w okresie II wojny światowej i podważanie zachodniego spojrzenia na historię. Putin zawsze twierdzi, że Rosjanie zawarli pakt Ribbentrop-Mołotow z Niemcami, by odzyskać „część swoich historycznych ziem”. A Polska w zamian po

II wojnie światowej otrzymała „część niemieckich ziem” i dostęp do Bałtyku. Tego typu wypowiedzi mają również na celu wzmacnianie nacjonalistycznych nastrojów wewnątrz Rosji. Jest to miernik rosyjskiego patriotyzmu. Rosji bowiem – jaka by ona nie była – carska czy komunistyczna, nie wolno krytykować. I właśnie nie to media włączają Rosjanom do głów. Putin i jego propaganda dąży również do podważania współczesnej polityki Polski i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, które krytycznie odnoszą się do działań Rosji na arenie międzynarodowej. Fałszując współudział ZSRR w wybuchu II wojny światowej Rosja usiłuje podważyć samodzielną rolę państw byłego tzw. „bloku wschodniego” w Unii Europejskiej. Szczególnie Polska jest przedstawiana jako państwo promujące rusofobię.

Zatem nie warto przejmować się rosyjskimi kłamstwami i absurdalnymi oskarżeniami. Nie warto z nimi polemizować. Należy je lekceważyć i ośmieszać. Wszelkie

przekonywanie Rosjan, że to nie Polska wywołała II wojnę światową to dialog z „głuchym”.

Marek Melnyk

Wydawca „Gazety Olsztyńskiej” Grupa WM dzięki Polskiej Fundacji Narodowej rozpoczęła prace nad nowym projektem. Jego celem jest przeciwdziałanie dezinformacji, która przez lata utrzymywała zniekształcony wizerunek Polski przez rozpowszechnianie zmanipulowanych faktów historycznych, negatywnie wpływających na dobre imię Polski i Polaków na świecie. W najbliższym czasie będziemy prezentować artykuły, ale także audycje w których poruszymy ważne kwestie dotyczące tuszowania i fałszowania prawdy historycznej. Zapraszamy do lektury, ale też do czynnego udziału w naszej akcji! Na zgłoszenia od wolontariuszy czekamy pod adresem: kontakt@wm.pl. Projekt dofinansowany ze środków Fundacji „Polska Fundacja Narodowa”.

OFICJALNY PARTNER

**POLSKA
FUNDACJA
NARODOWA**

PARTNERZY

**GAZETA
OLSZTYŃSKA**

**DZIENNIK
ELBLĄSKI**

METROPOLIA WROCŁAWSKA • DOLNY ŚLĄSK
WROCŁAWSKIE.INFO

**KONGRES
PRZYSZŁOŚCI**

wawa.info
PORTAL WARSZAWY I MAZOWSZA

Hans Frank

We wrześniu 1939 roku Frank został przydzielony na stanowisko szefa administracji Gerda von Rundstedta w niemieckiej administracji wojskowej w okupowanej Polsce.

Od 26 października 1939 r. pełnił funkcję generalnego gubernatora okupowanych ziem polskich, nadzorując Generalne Gubernatorstwo, obszar Polski niewłączony bezpośrednio do Niemiec.

Frank nadzorował segregację Żydów w gettach. Od samego początku Żydzi byli brutalnie dyskryminowani, a wydawane im racje żywnościowe były głodowe. Nadzorował getto warszawskie i wykorzystywanie polskiej ludności cywilnej do pracy przymusowej. W 1942 r. utracił stanowiska kierownicze poza Generalnym Gubernatorstwem. 16 grudnia 1941 r. oznajmił swoim wyższym urzędnikom o zbliżającej się zagładzie Żydów. Zamach dokonany przez Tajne Państwo Polskie 29/30 stycznia 1944 r. (w noc poprzedzającą 11. rocznicę powołania Hitlera na stanowisko kanclerza Niemiec) w Szarowie pod Krakowem nie powiódł się. Specjalny pociąg z Frankiem jadący do Lwowa został wykończony po wystrzeleniu ładunku wybuchowego, ale nikt nie zginął. W ramach kary za ten czyn rozstrzelano około 100 polskich zakładników z więzienia Montelupich.

Schwytnie i proces

Frank został schwyty przez wojska amerykańskie 4 maja 1945 roku nad jeziorem Tegernsee w południowej Bawarii. Dwukrotnie próbował popełnić samobójstwo. Oskarżony o zbrodnie wojenne — był sądzony przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze od 20 listopada 1945 r. do 1 października 1946 r. W trakcie procesu nawrócił się pod przewodnictwem ks. Sixtusa O'Connora OFM na katolicyzm i twierdził, że przeszedł serię przeżyć religijnych.

Dobrowolnie oddał aliancom 43 tomy swoich osobistych pamiętników, które następnie wykorzystano przeciwko niemu jako dowód jego winy. Przyznał się do niektórych zarzutów. Podczas procesów on i Albert Speer byli jedynymi oskarżonymi, którzy okazali jakikolwiek stopień wyrzutów sumienia za swoje zbrodnie. Jednocześnie oskarżał aliantów, zwłaszcza Sowietów, o ich własne okrucieństwa wojenne. 1 października 1946 r. Hans Frank został uznany za winnego zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości i skazany na śmierć przez powieszenie. Wyrok śmierci wykonano w więzieniu w Norymberdze 16 października.

Magdalena Maria Bukowiecka

Auschwitz piekło

Największym z niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych i ośrodków Zagłady był Auschwitz. Życie straciło tu ponad 1,1 mln mężczyzn, kobiet i dzieci. Przez Stutthof natomiast przeszło około 120 tys. więźniów, obywateli 25 krajów, z czego 50 tys. Żydów. Liczbę ofiar ocenia się na ponad 65 tys. ludzi, choć niektóre źródła podają liczbę 85 tys. zamordowanych.

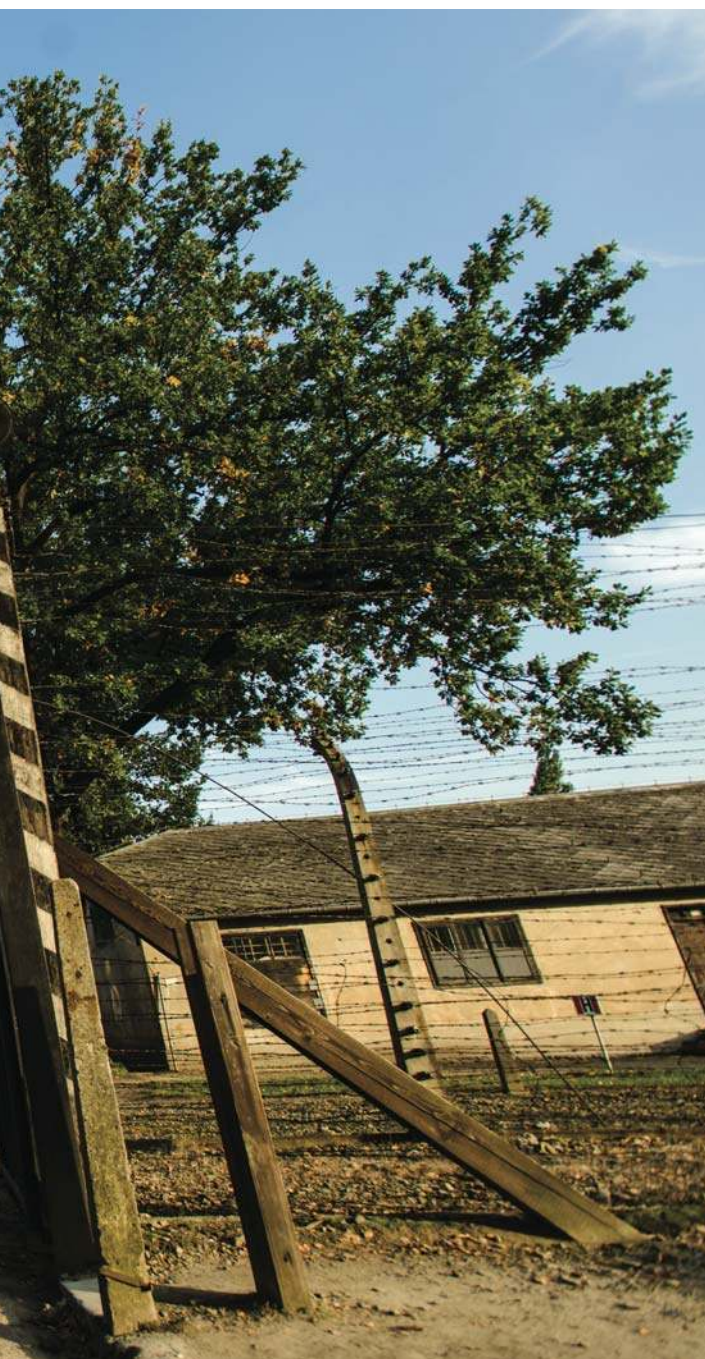

Auschwitz i Stutthof to na ziemi

AUSCHWITZ

Obóz koncentracyjny Auschwitz był kompleksem ponad 40 obozów koncentracyjnych i zagłady prowadzonych przez nazistowskie Niemcy w okupowanej Polsce, w części przyłączonej do Niemiec w 1939 r. podczas II wojny światowej i Holokaustu. W jego skład wchodziły Auschwitz I: obóz

główny (Stammlager) w Oświęcimiu; Auschwitz II-Birkenau: obóz koncentracyjny i zagłady z komorami gazowymi; Auschwitz III-Monowitz: obóz pracy koncernu chemicznego IG Farben, i dziesiątki podobozów. Obozy stały się głównym miejscem ostatecznego rozwiązania przez nazistów kwestii żydowskiej.

for: olgagorovenko - stock.adobe.com

Więźniowie obozu Stutthof jedzą w przerwie w budowie obozu

Po tym, jak Niemcy inwazją na Polskę we wrześniu 1939 r. rozpoczęły II wojnę światową, Schutzstaffel (SS) przekształciło koszary wojskowe Auschwitz I w obóz jeniecki. Początkowy transport więźniów politycznych do Auschwitz składał się niemal wyłącznie z Polaków, dla których obóz utworzono. Przez pierwsze dwa lata większość osadzonych stanowili Polacy. W maju 1940 r. sprowadzeni do obozu niemieccy zbrodniarze w charakterze funkcjonariuszy ugruntowali opinię obozu jako sadystycznego. Więźniowie byli bici, torturowani i straceni z najbardziej błahych powodów. Pierwsze gazowania — jeńców polskich i radzieckich — miały miejsce w bloku II Auschwitz I w sierpniu 1941 r.

Budowę Auschwitz II rozpoczęto w następnym miesiącu i od 1942 r. do końca 1944 r. pociągami towarowymi przywożono do komór gazowych Żydów z całej okupowanej przez Niemców Europy. Z 1,3 miliona osób wysłanych do Auschwitz 1,1 miliona zostało zamordowanych. Liczba ofiar obejmuje 960 tysięcy Żydów,

z czego 865 tysięcy zagazowano zaraz po przybyciu, 74 tysięcy nieżydowskich Polaków, 21 tysięcy Romów, 15 tysięcy sowieckich jeńców wojennych i aż do 15 tysięcy osób innych narodowości. Niezagazowani umierali z głodu, wycieńczenia, chorób, indywidualnych egzekucji lub pobić. Inni zginęli podczas eksperymentów medycznych.

Co najmniej 802 więźniów próbowało uciec, 144 udało się uciec, a 7 października 1944 r. dwa oddziały Sonderkommando, składające się z więźniów obsługujących komory gazowe, rozpoczęły nieudane powstanie. Po zakończeniu Holokaustu przed sądem stanęło jedynie 789 pracowników Schutzstaffel — nie więcej niż 15 procent zatrudnionych. Kilku zostało straconych, w tym komendant obozu Rudolf Höss. Brak reakcji aliantów po wczesnych doniesieniach o masowych mordach w drodze bombardowania obozu lub jego linii kolejowych pozostaje przedmiotem kontrowersji.

Gdy pod koniec wojny, w styczniu 1945 r. Armia Czerwona zbliżyła się do Auschwitz, większość ludności

obozu SS wysłało na zachód w marszu śmierci do obozów w Niemczech i Austrii. Wojska radzieckie wkroczyły do obozu 27 stycznia 1945 r., w dniu obchodzonym od 2005 r. jako Międzynarodowy Dzień Pamięci o Holokaście. W ciągu kilkunastu lat po wojnie ocaleni, tacy jak Primo Levi, Viktor Frankl i Elie Wiesel, spisali wspomnienia swoich przeżyć, a obóz stał się dominującym symbolem Holokaustu. W 1947 r. Polska założyła na terenie Auschwitz I i II Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, które w 1979 r. zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Auschwitz jest miejscem największego masowego morderstwa w jednym miejscu w historii.

STUTTHOF

Nazistowski obóz koncentracyjny założony przez nazistowskie Niemcy na odosobnionym, podmokłym i zalesionym terenie w pobliżu wsi Stutthof (obecnie Sztutowo), 34 km na wschód od Gdańska. Obóz utworzono wokół istniejących obiektów po inwazji na Polskę podczas II wojny świa-

towej i początkowo służył do przetrzymywania polskich przywódców i inteligencji. Właściwe baraki zbudowali w następnym roku więźniowie. Większość infrastruktury obozu koncentracyjnego została zniszczona lub rozebrana wkrótce po wojnie. W 1962 r. teren byłego obozu koncentracyjnego wraz z pozostałymi zabudowaniami zamieniono na muzeum pamięci.

Stutthof był pierwszym niemieckim obozem koncentracyjnym utworzonym poza granicami Niemiec w czasie II wojny światowej, działającym od 2 września 1939 r. Był to także ostatni obóz wywołany przez aliantów 9 maja 1945 r. Szacuje się, że przebywało w nim od 63 do 65 tys. Więźniów, którzy ginęli tam w wyniku morderstw, głodu, epidemii, ekstremalnych warunków pracy, brutalnych i przymusowych ewakuacji oraz braku opieki medycznej. Spośród ofiar śmiertelnych około 28 tys. stanowili Żydzi. W sumie w trakcie jego istnienia do obozu deportowano aż 110 tys. osób.

Magdalena Maria Bukowiecka

Niemiec, który uratował Żydów

Oskar Schindler był niemieckim przemysłowcem, humanitarnym i członkiem NSDAP. Przypisuje mu się uratowanie życia 1200 Żydów podczas Holokaustu, których zatrudniał w swojej fabryce naczyń emaliowanych i amunicji na terenie okupowanej Polski oraz Protektoratu Czech i Moraw.

Oskar Schindler

Jest bohaterem powieści „Arka Schindlera” z 1982 r. i jej filmowej adaptacji z 1993 r. pt. „Lista Schindlera”, która pokazuje jego życie jako oportunisty początkowo motywowanego zyskiem, który wykazał się niezwykłą inicjatywą, wytrwałością, odwagą i poświęceniem w ratowaniu życia swoich żydowskich pracowników.

EMALIA

Schindler po raz pierwszy przybył do Krakowa w październiku 1939 r. w interesach dla Abwehry, a miesiąc później tam zamieszkał. W listopadzie 1939 r. skontaktował się z dekoratorką wewnątrz Miłą Pfefferberg w celu udekorowania jego nowego mieszkania. Jej syn, Leopold „Poldek” Pfefferberg, wkrót-

ce stał się jednym z jego kontaktów w handlu na czarnym rynku. W końcu zostali przyjaciółmi na całe życie.

W tym samym miesiącu Schindler został przedstawiony Itzhakowi Sternowi, księgowemu współpracownikowi Schindlera, agenta Abwehry, Josefa „Seppa” Aue, który jako Treuhänder (powiernik) przejął dawne żydowskie miejsce pracy Sterna. Niemcy zaraz po najeździe zajęli majątek należący do polskich Żydów i pozbawili ich praw obywatelskich. Schindler pokazał Sternowi bilans firmy, którą zamierzał przejąć, fabryki naczyń emaliowanych o nazwie Rekord Ltd., należące do konsorcjum żydowskich biznesmenów, które na po-

czątku tego roku ogłosiło upadłość. Stern poradził mu, by zamiast kierować firmą w formie powiernictwa pod auspicjami Haupttreuhandstelle Ost (Głównego Urzędu Powierniczego na Wschód), kupił lub wydzierżawił firmę, co zapewniłoby mu większą swobodę w zakresie naziistowskich nakazów, w tym m.in. swobodę zatrudniania większej liczby Żydów.

Związki Schindlera z Abwehrą oraz koneksje w Wehrmachcie i Inspektoracie Uzbrojenia umożliwiły mu zdobycie kontraktów na produkcję naczyń emaliowanych dla wojska. Powiązania te pomogły mu także później chronić swoich żydowskich pracowników przed deportacją i śmiercią. Z biegiem czasu Schindler musiał dawać nazistowskim urzędnikom coraz większe łapówki i prezenty w postaci luksusowych przedmiotów, które można było kupić wyłącznie na czarnym rynku, by zapewnić bezpieczeństwo swoim pracownikom.

PLASZÓW

Jesienią 1941 r. hitlerowcy rozpoczęli wywózkę Żydów z getta. Większość z nich została wywieziona do obozu zagłady w Belżcu i zamordowana. 13 marca 1943 r. getto zostało zlikwidowane, a osoby nadal zdolne do pracy zostały wysłane do nowego obozu koncentracyjnego w Płaszowie. Kilka tysięcy uznanych za niezdolnych do pracy zesłano do obozów zagłady i zamordowano; setki innych hitlerowcy zamordowali na ulicach przez podczas likwidacji getta. Świadomy tych planów dzięki kontaktem z Wehrmachtem, Schindler kazał swoim pracownikom pozostać w fabryce na noc, by chronić ich przed śmiercią. Był świadkiem likwidacji getta i był przerażony. Od tego momentu zmienił zdanie na temat nazistów. Postanowił wydostać się i uratować jak najwięcej Żydów.

Oboz koncentracyjny w Płaszowie otwarto w marcu 1943 r. na terenie dawnych dwóch cmentarzy żydowskich przy ulicy Jerozolimskiej. Kierownikiem obozu był SS-Hauptsturmführer Amon Göth, sadysta, który rozstrzeliwał więźniów na chybił traf. Więźniowie Płaszowa żyli w ciągłej obawie o swoje ży-

cie. Emilie Schindler, żona Oskara nazwała Götha „najbardziej nikczemnym człowiekiem, jakiego kiedykolwiek spotkała”.

BRÜNNLITZ

W miarę zbliżania się Armii Czerwonej w lipcu 1944 r. SS rozpoczęło zamykanie

najbardziej wysuniętych na wschód obozów koncentracyjnych i ewakuację pozostałych więźniów na zachód, do obozów koncentracyjnych Auschwitz i Gross-Rosen. Osobisty sekretarz Götha, Mietek Pemper, zaalarmował Schindlera o planach nazistów dotyczących zamknię-

Pierwsza Małopolska Fabryka Naczyń Emaliowanych i WYROBÓW BLASZANYCH „REKORD” w Krakowie, tzw. fabryka Schindlera (2006)

Fot. Wikimedia

Żydzi oczekują na selekcję na rampie w Auschwitz II-Birkenau

cia wszystkich fabryk nieangażowanych bezpośrednio w działania wojenne, w tym fabryki Schindlera. Pemper zasugerował Schindlerowi zmianę produkcji z naczyń kuchennych na granaty przeciwpancerne, by ratować życie żydowskich robotników. Korzystając z przekupstwa i siły perswazji, Schindler przekonał Götha i urzędników w Berlinie, aby pozwolili mu przenieść swoją fabrykę i pracowników do Brünnlitz (czes. Brn nec) w Sudetach, oszczędzając im w ten sposób pewnej śmierci w komorach gazowych. Używając nazwisk dostarczonych przez funkcjonariusza żydowskiej policji getta Marcela Goldberga, Pemper sporządził i przepisał listę 1200 Żydów — 1000 pracowników Schindlera i 200 więźniów z fabryki tekstyliów Juliusa Madritscha

— wysłanych do Brünnlitz w październiku 1944 r.

15 października 1944 r. pociąg wiozący 700 ludzi z listy Schindlera został początkowo wysłany do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen, gdzie mężczyźni spędzili około tygodnia, po czym zostali przekierowani do fabryki w Brünnlitz. Trzysta kobiet w podobny sposób wysłano do Auschwitz, gdzie groziło im bezpośrednie niebezpieczeństwo wysłania do komór gazowych. Żywe powiązania i łapówki Schindlera nie doprowadziły do ich uwolnienia. Wreszcie, po tym jak wysłał swoją sekretarkę, Hilde Albrecht, z łapówkami w postaci towarów czarnorynkowych, żywności i diamentów, po kilku wstrząsających tygodniach w Auschwitz kobiety zostały wysłane do Brünnlitz.

Oprócz pracowników Schindler przewiózł do nowej fabryki 250 wagonów maszyn i surowców. W fabryce wyprodukowano niewiele, jeśli w ogóle, użytecznych pocisków artyleryjskich. Kiedy urzędnicy Ministerstwa Uzbrojenia kwestionowali niską produkcję fabryki, Schindler kupował gotowe towary na czarnym rynku i odsprzedawał je jako własne. Racje żywnościowe dostarczane przez SS nie wystarczały na zaspokojenie potrzeb robotników, dlatego Schindler większość czasu spędzał w Krakowie, zaopatrując się w żywność, uzbrojenie i inne materiały. Jego żona Emilie pozostała w Brünnlitz, potajemnie zdobywając dodatkowe racje żywnościowe oraz dbając o zdrowie pracowników i inne podstawowe potrzeby. Schindler zorganizował także prze-

niesienie aż 3000 Żydów z Auschwitz do małych zakładów tekstylnych w Sudetach, by zwiększyć ich szanse na przeżycie wojny.

W styczniu 1945 r. do Brünnlitz przybył pociąg składający się z 250 Żydów, których odrzucono jako robotników w niemieckiej kopalni w Goleschau (Goleiszów) w okupowanej Polsce. Kiedy przyjechały, wagony były zamrożone i Emilie Schindler czekała, aż inżynier z fabryki otworzy je lutownicą. W samochodach zginęło dwanaście osób, a pozostali byli zbyt chorzy i słabi, by pracować. Emilie zabrała ocalałych do fabryki i opiekowała się nimi w prowizorycznym szpitalu do końca wojny. Schindler w dalszym ciągu przekupywał funkcjonariuszy SS, aby za-

pobiec rzezi swoich pracowników, gdy zbliżała się Armia Czerwona. 7 maja 1945 r. on i jego pracownicy zebrali się na hali produkcyjnej, by wysłuchać ogłoszenia przez radio brytyjskiego premiera Winstona Churchilla o kapitulacji Niemiec i zakończeniu wojny w Europie.

PO WOJNIE

Jako członek partii nazistowskiej i wywiadu Abwehry Schindlerowi groziło aresztowanie jako zbrodniarzewi wojennemu. Abraham Bankier, Stern i kilku innych — przygotowali oświadczenie, które mógł przedstawić Amerykanom, potwierdzające jego rolę w ratowaniu życia Żydów.

Po likwidacji obozu w Plaszowie uratowani Żydzi postanowili podarować Schin-

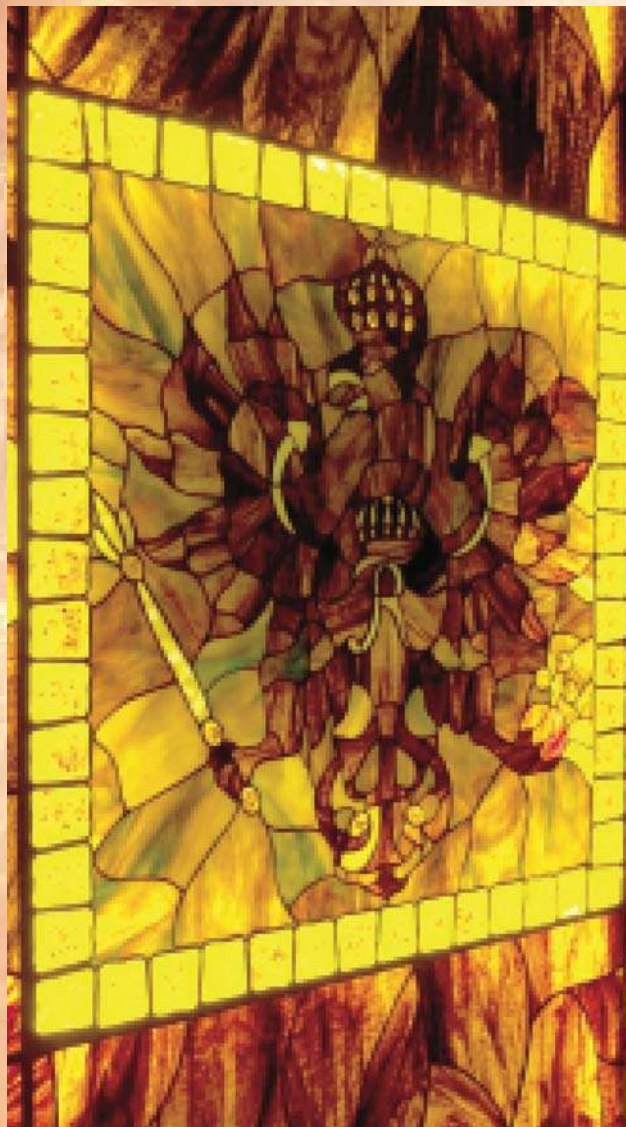
dlerowi pamiątkę. Pierwsi inwestorzy w fabryce emalii zabiegali o pomysły wśród pracowników. Wiedząc, że w ich grupie jest kilku jubilerów, Simon Yeret, dawniej zamożny handlarz drewnem, z własnych ust zaoferował złoty most. Most został usunięty, a jego metal stopiony z kilkoma zebranymi srebrnymi monetami.

Jubiler Józef Gross wykonał złoty pierścionek. Wygrawował na nim parafrazę z Talmudu w języku hebrajskim, która głosiła: „Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat”. Miejsce przechowywania pierścienia od dawna nie jest znane, nie jest też jasne, co Schindler zrobił z nim po wojnie.

Magdalena Maria Bukowiecka

Fascynująca legenda Bursztynowej Komnaty

Jest jednym z najbardziej tajemniczych i poszukiwanych zaginionych dzieł sztuki w historii. W ciągu lat zyskała niebywałą sławę i stała się symbolem przepychu oraz blichtru. Zaginiona podczas II wojny światowej, do dziś jest przedmiotem poszukiwań. Jednym z tajemniczych miejsc, w których Bursztynowa Komnata mogła być ukryta są Mamerki. To właśnie tam możemy podziwiać fascynującą rekonstrukcję niezwykłego dzieła.

się odnaleźć to niezwykle dzieło. Przez lata pojawiały się różne teorie i hipotezy na temat jej losów – jedną z nich jest możliwość, że komnata została ukryta w kompleksie bunkrów w mazurskich Mamerkach.

TAJEMNICA

Mamerki to niewielka osada na Mazurach, która w czasie II wojny światowej była jednym z najważniejszych ośrodków dowodzenia niemieckiej armii. To tutaj znajdowała się Kwatera Główna Naczelnego Dowództwa Wojsk Lądowych Wehrmachtu (OKH). Kompleks bun-

krów w Mamerkach składa się z 30 potężnych budowli, które miały zapewnić bezpieczeństwo najważniejszemu dowódcy III Rzeszy.

Po wojnie bunkry te stały się obiektem zainteresowania nie tylko historyków, ale także poszukiwaczy skarbów. Komnaty szukały także władze PRL. W latach 60. do Mamerki przywieziono osadzonego w więzieniu w Barczewie byłego gauleitera Prus Wschodnich Ericha Kocha. Podejrzewano, że to on nadzorował ukrycie Bursztynowej Komnaty. Po wizji lokalnej polscy saperzy bezskutecznie wysadzali funda-

ment bunkra nr 31, aby dostać się do wskazanej przez Kocha skrytki. Wszystko odbywało się w najgłębszej tajemnicy. Jednak i tym razem losowe wysadzanie konstrukcji nie przyniosło oczekiwanych skutków. Skarbu nigdy nie odnaleziono. Legenda przygasa na lata...

W 2016 roku pojawiły się informacje o odkryciu tajemniczej betonowej komory w jednym z bunkrów, co wzbudziło nadzieję, że to właśnie tutaj może być ukryta Bursztynowa Komnata. Dokonano odwiertów i poczyniono badania geo-

radarowe, jednak nie przyniosły one oczekiwanych rezultatów. Prowadzone w Mamerkach poszukiwania Bursztynowej Komnaty śledziły miliony Polaków oraz relacjonowały telewizje z wielu krajów. To wówczas świat dowiedział się o „8 cudzie świata”, jaki miałby rzekomo zostać ukryty właśnie na Mazurach.

Unikat na skalę światową. Choć oryginalnej Bursztynowej Komnaty nie udało się odnaleźć, w Mamerkach można podziwiać jej imponującą rekonstrukcję, dużą na 60m2 i będącą wiernym

Historia Bursztynowej Komnaty sięga początków XVIII wieku, kiedy to powstała na zlecenie króla Prus Fryderyka I. Została zaprojektowana przez niemieckiego architekta Andreasa Schlütera i wykonana przez duńskiego mistrza bursztynnika Gottfrieda Wolframa. Przez lata zdobiła wnętrza rezydencji królów Prus, a następnie trafiła do Rosji jako dar od Fryderyka Wilhelma I dla cara Piotra Wielkiego. Przez kolejne lata była ozdobą pałacu Katarzyny

w Carskim Siole, gdzie zachwycała odwiedzających. Podczas II wojny światowej, w 1941 roku, Bursztynowa Komnata została zrabowana przez wojska niemieckie i przewieziona do Królewca, gdzie ślad po niej zaginął. Ostatnia pewna wiadomość mówi o tym, że w 1944 r. została ponownie spakowana do skrzyni i umieszczona w podziemiach tamtejszego zamku.

Od momentu zaginięcia sali wielu poszukiwaczy skarbów, historyków i badaczy starało

fot. mamerki.com.pl

fot. mamerki.com.pl

fot. mamerki.com.pl

odwzorowaniem tego nie-
zwykłego dzieła. Wnętrze zo-
stało odtworzone z niezwykłą
dbałością o detale – ściany
zdobią bursztynowe moza-
iki, które oddają niepowtar-
zalny blask i urok orygina-
łu. Pozwala to zwiedzającym
poczuć magię Bursztynowej
Komnaty, a jednocześnie
przypomina o jej tajemni-
czym losie.

Rekonstrukcja ta stanowi
nie lada atrakcję turystycz-
ną, przyciągając zarówno
miłośników historii, jak
i osoby zafascynowane te-
matem zaginionych skar-
bów. To niezwykle przedsię-
wzięcie, zrealizowane z myślą
o popularyzacji fascynującej
historii, jest dowodem na
to, że legenda Bursztynowej
Komnaty żyje i wciąż inspi-
ruje współczesnych poszukiwa-
czy skarbów.

MEKKA FANÓW MILITARYSTYKI

Mamerki to jednak nie
tylko Bursztynowa Komna-
ta. Kompleks bunkrów oraz
znajdujące się tam Muzeum
II Wojny Światowej oferują
unikalną podróż w czasie.
Zwiedzający mogą zoba-
czyć wnętrza bunkrów, któ-
re zachowały się w niemal
nienaruszonym stanie od
czasów wojny. Ekspozycje
muzealne przybliżają historię
tego miejsca, ukazując jego
strategiczne znaczenie oraz
dając wyobrażenie codzien-
nego życia stacjonujących tu
żołnierzy. Nie dziwi zatem, że
wspomniany kompleks jest
regularnie odwiedzany przez

pasjonatów historii, wojsko-
wości i militariów.

Wizyta w Mamerkach to
niepowtarzalna okazja, aby
złęgnąć tajemnice II wojny
światowej i jednocześnie do-
świadczyć unikalnych wrażeń
na własnej skórze. Oprócz
zwiedzania rekonstrukcji
Bursztynowej Komnaty,
turyści mogą wziąć udział
w licznych atrakcjach, ta-
kich jak przejście przez tunel
komunikacyjny, zwiedzanie
bunkrów z przewodnikiem,
a także rejsy po kanale Ma-
zurskim. Wzroczemu dla-
czego Niemcy obrali akurat
Mamerki na lokalizację
swojego monumentalnego
kompleksu pomoże wizyta
na wieży widokowej i podzi-
wianie zatopionego w mazur-
skich lasach i jeziorach kra-
jobrazu.

LEGENDA ŻYJE!

Choć rekonstrukcja Bur-
sztynowej Komnaty w Ma-
merkach jest imponującą
atrakcją, poszukiwania ory-
ginału w tym regionie nadal
trwają. Mimo że dotychcza-
sowe badania nie przynio-
sły jednoznacznych rezul-
tatów, nadzieja na odkrycie
prawdziwej Bursztynowej
Komnaty nie gaśnie. Każdy
nowy ślad, każda hipoteza,
ponownie rozbudza emocje
i pragnienie rozwiązania tej
wielkiej zagadki.

Mamerki stały się miej-
scem, które nie tylko za-
chowuje pamięć o jednym
z największych zaginionych
dzieł sztuki, ale także tym,

które wciąż może skrywać
jego tajemnicę. Kto wie,
może to właśnie tutaj, głę-
boko pod ziemią, czeka na
odkrycie zaginiona Bur-
sztynowa Komnata? Już
w maju przyszłego roku
wszystkich pasjonatów
historii i losów „8 cudu
świata” może czekać miła
niespodzianka, a same
Mamerki być może zyskają
nieśmiertelną sławę...

WARTO ODWIEDZIĆ!

Rekonstrukcja Burszty-
nowej Komnaty w Mamer-
kach to niezwykła atrakcja,
która przenosi nas w czasy
światłości tego dzieła.
Chociaż poszukiwania
oryginału nadal trwają,
odwiedzający mogą podzi-
wiać piękno i sztukę, z ja-
kim odtworzono tę legen-
darną salę. W połączeniu
z możliwością zwiedzania
historycznych bunkrów
i Muzeum II Wojny Świa-
towej, Mamerki stanowią
wyjątkowe miejsce na
mapie turystycznej Polski,
które z pewnością warto
odwiedzić. Tajemnica Bur-
sztynowej Komnaty wciąż
intriguje, a rekonstrukcja
w Mamerkach jest hołdem
dla tego niezwykłego dzieła
i przypomnieniem o zagad-
kach, jakie skrywa historia.

Maciej Chrościelewski

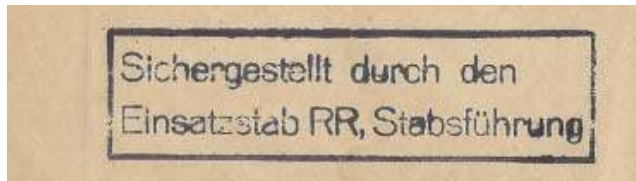
fot. mamerki.com.pl

Skarby bezpowrotnie utracone

Podczas II wojny światowej doszło do kradzieży i grabieży dzieł sztuki na masową skalę. Miały one swoje źródło w polityce państw Osi, przede wszystkim nazistowskich Niemiec i Japonii, które systematycznie plądrowały okupowane terytoria. Z kolei pod koniec wojny Związek Radziecki zaczął plądrować tereny odzyskane i okupowane.

GRUBE MERKER I ŻŁOTY POCIĄG

Choć na grabież dzieł sztuki przez Niemców i prywatnych kolekcjonerów nie pozwalało porozumienie jaltańskie z 1945 r., po klęsce Niemiec zniknęły następujące skarby: trzy ciężarówki pełne cennych dzieł sztuki, które siły amerykańskie wpisały do rejestru rzeczy skonfiskowanych w kopalni Merker w Turynii, i jeden pociąg składający się z 20 wagonów załadowanych dziełami sztuki i klejnotami z Węgier — zwany „złotym pociągiem”. Według artykułu opublikowanego w „Der Spiegel” w 2001 r. jest możliwe, że dzieła znajdują się dziś w USA,

Pieczęć Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg, używana od 1941 do 1944 do oznaczania dokumentów zajętych przez niemieckie wojska okupacyjne

co nigdy nie zostało oficjalnie zadeklarowane. Zaginionych dzieł sztuki z „Grube Merker”, czyli około 450 obrazów, nie odnaleziono w żadnym muzeum i uważa się, że zostały sprzedane prywatnie.

Próbie konfiskaty 202 niemieckich cennych obrazów i dzieł sztuki przez Stany Zjed-

noczone przeszkodził 6 listopada 1945 r. Walter Farmer, funkcjonariusz ds. ochrony dzieł sztuki w Wiesbaden, prowadzący centralny sklep ze zbiorami dzieł sztuki. Wbrew amerykańskim rozkazom zebrał 24 kolegów z Niemiec i Austrii i skutecznie zapobiegł zabrani obrazów — dziś znamy tę operację jako „Westward

Rafał, Portret młodzieńca, ok. 1513-1514. Zrabowany przez hitlerowców w Polsce. Falszywie podano, że odnaleziono go 1 sierpnia 2012 r., lokalizacja jest nadal nieznana

Żydówka z pomarańczami Aleksandra Gierymskiego odkryta 26 listopada 2010 r. na aukcji dzieł sztuki w Buxtehude w Niemczech

Ho”. Przed śmiercią w 1997 r. Farmer został odznaczony najwyższym odznaczeniem cywilnym Niemiec, Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi.

W książce „Art as Politics in the Third Reich” [Sztuka jako polityka w Trzeciej Rzeszy] autor Jonathan Petropoulos przedstawia potrzebę dalszej współpracy mniejszych galerii sztuki w celu odzyskania dzieł sztuki, które mogą znajdować się w ich posiadaniu, nie wiedząc o ich prawowitej własności. I mówi, że obecnie brakuje jeszcze wielu dziesiątek tysięcy dzieł sztuki, ale dokładniejsza liczba będzie wymagała dalszych badań.

ARTYSTA NIESPELNIONY...

Adolf Hitler, niespełniony artysta, któremu odmówiono przyjęcia do wiedeńskiej Akademii Sztuk Pięknych,

uważał się za konesera sztuki i w „Mein Kampf” zaciekle atakował sztukę współczesną jako zdegenerowaną. Uważał kubizm, futurizm i dadaizm za wytwory dekadentckiego społeczeństwa XX w. Kiedy w 1933 r. został kanclerzem Niemiec, narzucił swoją estetykę. Naziści preferowali klasyczne portrety i pejzaże autorstwa starych mistrzów, zwłaszcza pochodzenia germańskiego. Sztukę współczesną III Rzesza nazywała sztuką zdegenerowaną. Wszystkie dzieła sztuki znalezione w niemieckich muzeach państwowych zostały sprzedane lub zniszczone. Dzięki zebranym funduszom celem Führera było utworzenie Muzeum Sztuki Europejskiej w Linzu. Inni nazistowscy dygnitarze, tacy jak marszałek Rzeszy Hermann Göring i minister spraw za-

granicznych Joachim von Ribbentrop, również wykorzystali niemieckie podboje militarne do powiększania swoich prywatnych kolekcji dzieł sztuki.

GRABIEŻ NAZISTOWSKA

W latach 1933–1945 III Rzesza dopuściła się największej kradzieży dzieł sztuki w historii. Zaczęło się już 1933 r. wśród ludności żydowskiej w Niemczech.

Naziści przygotowali obszerny plan, zgodnie z którym większość skradzionych dzieł sztuki miała zostać wystawiona w tak zwanym Führermuseum. Muzeum to prezentowałoby dzieła, które nie były uważane za „sztukę zdegenerowaną”, a zamiast tego skupiałoby się wyłącznie na estetyce, którą Hitler uważał za „dobłą” i miało po-

Fot. domena publiczna

Jako Minister Gospodarki Walther Funk przyspieszył tempo ponownego uzbrojenia, a jako prezes Reichsbanku przekazał SS złote pierścienie ofiar nazistowskich obozów koncentracyjnych

wstać w mieście Linz. Nigdy nie powstało, a wielu dzieł sztuki, które mogły być tam wystawione, nadal brakuje. Naziści tak stanowczo sprzeciwiali się utracie dzieł sztuki, które spłądrowali dla tego muzeum, że planowali zniszczyć w kopalni soli Altaussee — ponad 12 tysięcy skradzionych dzieł sztuki przy użyciu ośmiu 500-kilogramowych bomb...

Podczas II wojny światowej naziści utworzyli specjalne wydziały „na ograniczony czas do zajęcia i zabezpieczenia obiektów mających wartość kulturową”, zwłaszcza na okupowanych terytoriach wschodnich, w tym w krajach bałtyckich, Ukrainie, Węgrzech i Grecji. Rosyjskie rezydencje cesarskie wokół Petersburga zostały gruntownie spłądrowane i celowo wysadzone w powietrze, dlatego ich renowacja trwa nadal. Pałac Katarzyny i Peterhof zamieniły się w dymiące ruiny; wśród niezliczonych trofeów znalazła się słynna na całym świecie Bursztynowa Komnata. Średniowieczne kościoły Nowogrodu i Pskowa z unikalnymi freskami z XII w. były systematycznie plądrowane i zamieniane w sterty

gruzu. Podobny los spotkał główne muzea w Moskwie, w tym Jasna Polana, Klasztor Józefa Wołokołamska i Nowa Jerozolima, których integralność architektoniczna została nieodwracalnie naruszona.

Ramy prawne i język instrukcji używanych przez Niemcy przypominają Kodeks Liebera, jednak w postępowaniu przed Procesem Norymberskim zwycięskie armie alianckie zastosowały inne standardy i skazały zaangażowanych nazistów jako zbrodniarzy wojennych. Artykuł 6 Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze, szczegółowo określający jurysdykcję i zasady ogólne, uznaje „grabież własności publicznej lub prywatnej” za zbrodnię wojenną, podczas gdy Kodeks Liebera i działania armii alianckich w następstwie II wojny światowej pozwoliły na grabież lub je tolerowały. Główny cel grabieży wyjaśnia dr Muhlmann, odpowiedzialny za zabezpieczenie wszystkich polskich skarbów sztuki: „Potwierdzam, że skarby sztuki, w przypadku zwycięstwa Niemiec, nie pozostałyby w Polsce, ale zosta-

łyby zostały wykorzystane do uzupełnienia niemieckiej własności artystycznej.”

Rejestr obejmujący 39 tomów zrabowanych antyków, sporządzony przez nazistów i omawiany podczas procesów norymberskich, wymienia „21 903 dzieł sztuki: 5281 obrazów, pastelów, akwarel, rysunków; 684 miniatury, obrazy na szkło i emalii, książki iluminowane i rękopisy; 583 rzeźby, terakoty, medaliony i tablice; 2477 artykułów meblowych o historycznej wartości artystycznej; 583 tekstylia — gobeliny, dywany, hafty, tekstylia koptyjskie; ceramikę, biżuterię, monety, przedmioty artystyczne z kamieniami szlachetnymi; 1286 dzieł sztuki wschodnioazjatyckiej — brązy, rzeźby, porcelanę, obrazy, parawany, broń; 259 dzieł sztuki starożytnej — rzeźby, brązy, wazy, biżuterię, miski, klejnoty graverowane, terakoty.”

Kiedy siły alianckie zbombardowały niemieckie miasta i instytucje historyczne, Niemcy zaczęli przechowywać dzieła sztuki w kopalniach soli i jaskiniach w celu ochrony przed alianckimi nalotami

bombowymi. Te kopalnie i jaskinie zapewniały dziełom sztuki odpowiednie warunki wilgotności i temperatury. Dużą część tej sztuki odzyskała Aliancka Sekcja Pomników, Sztuk Pięknych i Archiwów Biura Rządu Wojskowego Stanów Zjednoczonych.

Podczas Holokaustu skradziono niezliczone dzieła sztuki, a wiele z nich uległo zniszczeniu. Naziści byli nieugięci w swoich wysiłkach mających na celu unicestwienie narodu żydowskiego i jego kultury. Obrazy przekazywane z pokolenia na pokolenie zostały zabrane i zniszczone. Dla wielu rodzin żydowskich było to niezwykle trudne emocjonalnie — był to nie tylko atak na ich rodziny i kulturę, ale także na ich historię. Prawie nie podjęto prób restytucji. Wiele rodzin, które utraciły sztukę, pozostało po prostu z roszczeniami. Jednym z głównych problemów napotykanym przez osoby dochodzące roszczeń jest trudność w odnalezieniu niezbędnej dokumentacji dotyczącej pochodzenia danego dzieła. Organizacje posiadające informacje na temat historii dzieła, w szczególności muzea, często zniechęcają do dzielenia się informacjami, które mogłyby pomóc spadkobiercy w roszczeniach.

GRABIEŻE DOKONANE PRZEZ ZWIAZĘK RADZIECKI

Skarb z Eberswalde zniknął z Niemiec w 1945 r. z Berlina i został odnaleziony w 2004 r. w tajnym magazynie na terenie moskiewskiego Muzeum Puszkina. Związek Radziecki brał udział w systematycznych grabieżach podczas II wojny światowej, zwłaszcza w Niemczech, postrzegając to jako zadośćuczynienie za szkody i grabieże wyrządzone przez Niemcy w Związku Radzieckim. Sowietci spłądrowali także inne terytoria okupowane — na przykład grabieże dokonywane przez Sowietów były powszechne na terytoriach teoretycznie przypisanych ich sojusznikowi, komunistycznej Polsce. Nawet polscy komuniści byli niespokojni — w 1945 r. przyszły przewodniczący Polskiej Rady Stanu Aleksander Zawadzki obawiał się, że „gwałty i grabieże dokonane przez armię radziecką sprostokują wojnę domową”. Siły radzieckie zaangażowały się w grabieże na dawnych terenach wschodnich Niemiec, które miały zostać przekazane Polsce, pozbawiając je wszystkiego, co wartościowe. Niedawno odzyskane arcydzieło „Femme nue couchée” [Leżąca, naga kobieta] Gustave’a Courbeta zrabowano w Budapeszcie na Węgrzech w 1945 r.

Obrazy zrabowane przez wojska radzieckie pochodziły także z prywatnych kolekcji niemieckich kolekcjonerów sztuki, takich jak Otto Gerstenberg, Bernhard Koehler, Friedrich Carl Siemens (1877–1952), Otto Krebs, Eduard von der Heydt, Eduard Lorenz Lorenz-Meyer czy Paul Sachse.

W 1998 r., po znacznych kontrowersjach, Rosja przyjęła federalną ustawę o do-brach kultury wysiedlonych do ZSRR w wyniku II wojny światowej i znajdujących się na terytorium Federacji Rosyjskiej, która zezwoliła rosyjskim instytucjom na przechowywanie dzieł sztuki i muzeów zrabowanych podczas II wojny światowej.

Szereg próśb Polski żądających zwrotu zrabowanych dzieł sztuki z Rosji zostało jednak odrzuconych. W najnowszym wniosku strona rosyjska uzasadniła odmowę faktem, że dzieło sztuki zostało skradzione przez „Związek Radziecki w ramach rekompensaty za działania nazistowskich Niemiec”, co ponownie stoi w sprzeczności z faktem, że zarówno Polska, jak i Związek Radziecki to część sojuszu antyfaszystowskiego.

Magdalena Maria Bukowiecka
Korzystałam oraz z Encyclopædia
Britannica.

REKLAMA

85. ROCZNICA WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ

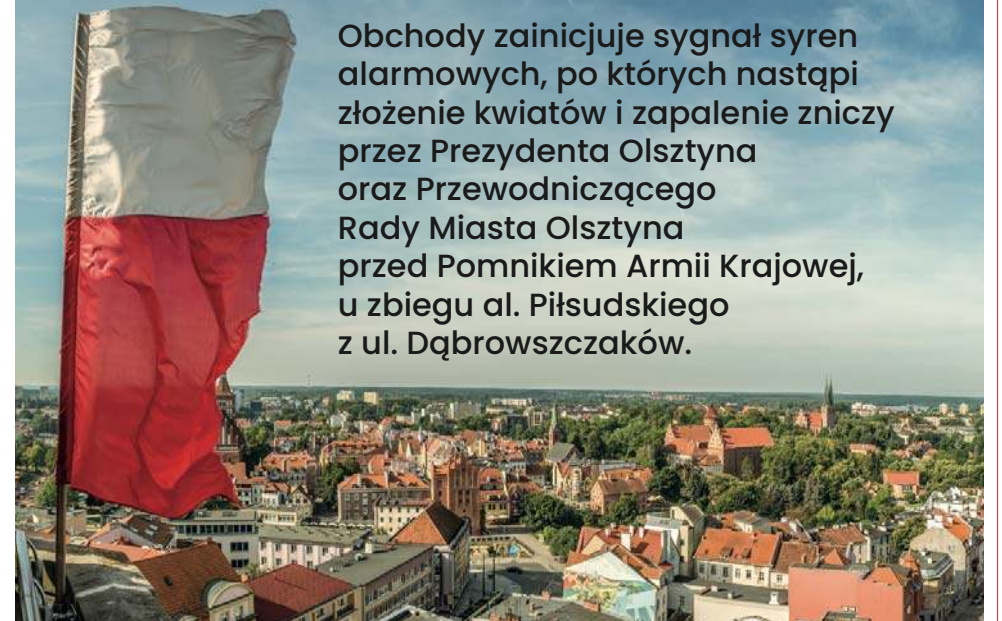
1 września, o godzinie 12.00
w Olsztynie odbędą się uroczystości
upamiętniające wybuch II wojny światowej.

Obchody zainicjuje sygnał syren alarmowych, po których nastąpi złożenie kwiatów i zapalenie zniczy przez Prezydenta Olsztyna oraz Przewodniczącą Rady Miasta Olsztyna przed Pomnikiem Armii Krajowej, u zbiegu al. Piłsudskiego z ul. Dąbrowszczaków.

Fot. Wikipedia/ovalotti

Altaussee, maj 1945, po usunięciu ośmiu 500-kilogramowych bomb z nazistowskiego składowiska skradzionych dzieł sztuki

866240TBR-A-K

Wojenne wspomnienia pani porucznik

— Czasem w myślach kłócę się z Panem Bogiem za tyle lat życia — żartuje pani porucznik. I zaraz dodaje — Jednak dziękuję Mu za każdy dany mi dzień. Nigdy nie sądziłam, że dożyję takiego wieku. Porucznik Czesława Owczarczyk, ps. Jaskółka ze wsi Łysonie w powiecie piskim skończyła 104 lata.

Pani Czesława z synową Barbarą (na zdjęciu od lewej), synem Franciszkiem oraz Elżbietą Szostkowską i Stanisławem Bessmanem – przedstawicielami piskiego kółka ŚŻŻAK

Od wielu już lat o urodzinach pani Czesławy pamiętają przyjaciele ze związku AK i odwiedzają ją w rodzinnym domu. Zawsze wtedy jest tort i inne słodkości, lampka szampana, ulubione pieśni i wiersze patriotyczne w wykonaniu pani Czesławy. Tak było i w tym roku, gdy razem z przedstawicielami piskiego kółka Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej: prezes Elżbietą Szostkowską i wiceprezesem Stanisławem Bessmanem złożyliśmy „Jaskółce” okazjonalną wizytę. Pani Czesława niedawno obchodziła 104. urodziny.

— Cieszę się bardzo. Dziękuję za pamięć i za to, że wciąż chcecie mnie odwiedzać. To jest dla mnie bardzo ważne — ze wzruszeniem witała nas pani Czesława.

Przybyli goście złożyli Dostojnej Jubilatce życzenia urodzinowe, wręcili kwiaty i odznaczenie pamiątkowe „Za Zasługi dla ŚŻŻAK”, które z okazji 104. urodzin przyznał „Jaskółce” Zarząd Główny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Warszawie.

Pani Czesława to bardzo ciepła, spokojna i pełna optymizmu osoba. Lubi żartować. — Gdyby nie ta jedna noga, to jeszcze i tańczyć bym mogła — śmiała się Jubilatka, która w ciągu ostatniego roku wskutek choroby straciła jedną nogę i porusza się teraz na wózku. — Dobrze, że to tylko noga, a nie głowa — żartowała.

Zapytana o receptę na długowieczność, odpowiedziała, że sama nie wie, jak to się stało, że ma już ponad sto lat.

— Czasem w myślach kłócę się z Panem Bogiem za tyle lat życia. Jednak dziękuję Mu za każdy dany mi dzień. Nigdy nie sądziłam, że dożyję takiego wieku.

Podczas spotkania pani Czesława śpiewała i recytowała wiersze. Bez zająknięcia wyrecytowała z pamięci modlitwę, którą w przedwojennych czasach rozpoczynała lekcje w szkole, a brzmiała ona tak: „Duchu Święty, który oświecasz serca i umysły nasze, dodaj nam ochoty i zdolności, żeby ta nauka była dla nas pożytkiem doczesnym i wiecznym. Przez Chrystusa Pana Naszego. Amen”.

— Dopiero po tej modlitwie nauczyciel mówił: „Proszę, dzieci, siadajcie, otwierajcie zeszyty, zaczynamy pracę” — opowiada pani Czesława.

Wojna odcisnęła piętno na jej życiu. Ze łzami w oczach wraca do dramatycznych wydarzeń. Bo nie da się o nich zapomnieć. Pani Czesława Owczarczyk była zaangażowana w działalność partyzancką. Choć wiele ryzykowała, niczego nie żałuje. Podczas spotkania nie zabrakło tych wzruszających wojennych wspomnień.

WOJENNE WSPOMNIENIA „JASKÓŁKI”

Czesława Owczarczyk urodziła się 6 stycznia 1920 roku w Rakowie Nowym w powiecie kolneńskim. Gdy

wybuchła II wojna światowa, miała 19 lat. Pani porucznik była i jest ogromną patriotką. Nie mogła znieść myśli, że Polska jest okupowana. I kiedy pojawiła się okazja, by wesprzeć polskich partyzantów, nie wahała się ani chwili.

— U nas we wsi wszyscy młodzi mężczyźni działali w partyzantce. Gdy było trzeba, biegli do lasu na akcję. Ja bardzo chciałam im pomagać. Ktoś wiedział, że jestem na to gotowa. I tak to się zaczęło. W Rakowie było dużo dziewcząt, jednak chłopcy im nie wierzyli. Mnie jednej zaufali. Byłam małymówną i to chyba dlatego. Nawet moi rodzice nie wiedzieli, że działam w partyzantce — opowiadała w wywiadzie udzielonym „Gazecie Piskiej”.

Pani Czesława zaczęła od kursu sanitariuszki. Chodziła pieszo do Kolna na tajne zajęcia w szpitalu u jednego z lekarzy. Tam uczyła się opatrywać rany i udzielać pierwszej pomocy. Młoda dziewczyna musiała też nauczyć się posługiwać bronią: — Chłopcy wzięli mnie do piwnicy i pokazali, jak strzelać z rewolweru. To nie było dla mnie zbyt skomplikowane.

W 1943 roku przyszedł czas na poważną akcję. Pani Czesława, ps. Jaskółka, została łączniczką. Miała za zadanie przekazać poufne informacje partyzantom z sąsiedniej wsi. — Kolega z Janowa przyniósł pewnego razu taką cieniutką karteczkę z bibuły. To właśnie na niej były zapisane wiadomości. Chłopcy wieczorem

Zdjęcie ślubne

położyli się w kółku na podłodze, a pośrodku postawili lampkę. Długo dyskutowali, ale ja nie chciałam znać szczegółów. Miałam tylko jeden cel – przekazać informacje dalej. Kawalek kartki schowałam do buta z nadzieją, że nikt tam nie zajrzy. Musiałam iść pieszo około 2 kilometrów. Po drodze minęłam się z Niemcami. Strach był, i to ogromny. Ale nie mogłam

spanikować. W dodatku przysięgałam swoim chłopcom, że za nic w świecie nie oddam kartki żandarmom. Szłam sobie, taka panienka, starając się nie wzbudzać podejrzeń. Nie miałam przy sobie żadnej torebki ani tobołka. To było bardzo ważne, w przeciwnym wypadku Niemcy mogli mnie zatrzymać. Na szczęście wszystko się udało i bezpiecznie wróciłam do domu.

Pani Czesława zapewnia, że podczas wojny liczyła się dla niej tylko wolna Polska: — Bardzo dużo czasu poświęcaliśmy na rozmowy o naszym kraju. Marzyliśmy, żeby odzyskać naszą ojczyznę. Ja miałam tę satysfakcję, że mogłam pomagać partyzantom. Oni przeprowadzali swoje akcje w lasach. Tam też się szkolili. Przeszkadzali Niemcom. Niedaleko Pisz rozkręcili szyny i niemiecki pociąg wiozący amunicję się wykoleił. Potrafili też odbić więźniów, których transportowano do Łomży. Gdy wybuchło powstanie warszawskie, czekali tylko na sygnał, by ruszyć w drogę. Nawet nie rozbił się i nie ściągali butów. Byli cały czas w gotowości. A ja razem z nimi. Jednak nie otrzymaliśmy wtedy żadnego sygnału.

Nie brakowało też tragicznych wydarzeń. Grupa partyzantów zabiła w okopach jednego z Niemców. — Odwet był straszny. Żandarmi brali kogo popadnie. Nieważne czy ktoś był winny, czy nie. Jednych bili na miejscu, drugich wywieźli. Z mojej wsi schwytali trzech mężczyzn. Tylko jeden wrócił do domu — mówi pani Czesława.

Mieszkanca Łysoń ze łzami w oczach wspomina swoich kolegów. Chłopcy z partyzantki byli dla niej prawdziwymi bohaterami. — Do dziś słyszę, jak mówią do mnie: „cześć, nasza odważna dziewczyno!”. To byli patrioci. Jednego z nich nawet poślubiłam. Niestety, byłam z nim tylko rok. W styczniu 1944 roku wzięłam ślub, a 11 listopada mój mąż został zabity. Aleksander pracował przy kopaniu bunkrów. Chciał iść do domu, bo byłam wysoko w ciąży. Niemcy nie pozwolili mu na to, więc zaczął uciekać... Kilkanaście dni po jego śmierci urodziłam syna.

Pani Czesława po raz drugi wyszła za mąż. Ma czwórkę dzieci, czwórkę wnuków i trzynastoro prawnuków. Mieszka we wsi Łysoń w gminie Pisz razem z synem Franciszkiem i synową Barbarą, która od wielu lat się nią opiekuje. Jest członkiem piskiego koła Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, najliczniejszej organizacji kombatanckiej w naszym regionie. Za zasługi dla Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej została uhonorowana Odznaką Honorową. W 2004 roku Prezydent RP mianował

ją na stopień podporucznika Wojska Polskiego, a z okazji setnych urodzin 5 stycznia 2020 r. major Jan Suwara, szef Wydziału Rekrutacji z Wojskowej Komendy Uzupełnień w Elku, wręczył pani Czesławie awans na wyższy stopień oficerski – porucznika Wojska Polskiego. Rok temu (10 stycznia) Czesława Owczarczyk otrzymała Odznakę Pamiątkową „Kolumbowie Rocznik 20”, która to została ustanowiona 15 sierpnia 2018 r. w 100-lecie odzyskania niepodległości przez Polskę. Ma ona na celu uhonorowanie żołnierzy Armii Krajowej i harcerzy Szarych Szeregów urodzonych w latach 1920-1929 i przyznawana jest za udział w walce o Niepodległą Rzeczpospolitą Polską w latach 1939-1945. 13 marca 2024 r. Czesława Owczarczyk otrzymała odznaczenie pamiątkowe „Za Zasługi dla ŚŻŻAK”, które przyznał jej Zarząd Główny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Warszawie.

Elżbieta Żywczuk

Z koleżankami

Porucznik Czesława Owczarczyk ps. Jaskółka ma 104 lata

Jak Breslau znów stał się Wrocławiem?

Jednym pociągnięciem pióra na Konferencji Poczdamskiej, po zwycięstwie aliantów w 1945 r., Breslau, największe niemieckie miasto na wschód od Berlina, znów stało się polskim miastem Wrocław. Ponad 600 tysięcy mieszkańców — prawie wszyscy to etniczni Niemcy — zostało wypędzonych. Zastąpili ich polscy osadnicy ze wszystkich części przedwojennej Polski.

Dodajmy — głównie z ziem, które z kolei przestały być polskie: z Wołynia, zza Buga... Łatwo powiedzieć: przesiedlenie. Tymczasem mogą nam umknąć długoterminowe psychologiczne i kulturowe konsekwencje przymusowych migracji w XX-wiecznej Europie, pisane często bólem i krwią polskich mieszkańców Wrocławia i ich doświadczeń. Jak ci nowi polscy osadnicy znaleźli się w miejscu, które było dla nich nie tylko nieznane, ale wręcz odrażające, biorąc pod uwagę z jednej strony prusko-niemiecki wygląd Wrocławia, a z drugiej ogrom wojennych zniszczeń?

Pierwszymi, bezpośrednimi konsekwencjami były — niestabilne społeczeństwo, niezwykle wysoki poziom przestępczości, szybkie niszczenie zasobów budowlanych i stagnacja gospodarcza. Zmieniło się to dopiero, gdy władze miasta i nowa elita intelektualna nadały Wrocławowi polski mit założycielski i dostosowały wygląd miasta do powojennej legendy, że było to odwieczne polskie miasto.

KORZENIE

Miasto Wrocław powstało jako twierdza położona na skrzyżowaniu dwóch istniejących od dawna szlaków handlowych: Via Regia i Szlaku Bursztynowego. Zostało założone w X w., prawdopodobnie przez miejscowego księcia Wrocisława, od którego miasto być może wzięło swoją nazwę. W tym czasie ograniczało się do dzielnicy Ostrów Tumski. W 985 r. książę Mieszko I z dynastii Piastów podbił Śląsk i Wrocław. W 1000 r. syn Mieszka, książę i przyszły król polski Bolesław I, w ówczesnej stolicy Polski, Gnieźnie, ustanowił biskupstwo wrocławskie — jedno z najstarszych biskupstw w Polsce i pierwsze biskupstwo śląskie, a Thietmar z Merseburga w swojej kronice wspominał je jako „Wrotizlava”. Miasto szybko stało się ośrodkiem handlowym i rozszerzyło się na sąsiednią Wyspę Piaskową, a następnie na lewy brzeg Odry. Hugo Weczerka pisze, że około 1000 r. miasto liczyło około tysiąc mieszkańców. W 1038 r. Czechy zdobyły Wrocław i były w jego posia-

Kościół św. Marcina stał się w okresie międzywojennym jednym z ognisk życia społecznego ludności polskiej

daniu aż do 1054 r., kiedy to kontrolę odzyskała Polska. W 1138 r. Wrocław stał się stolicą Księstwa Śląskiego pod panowaniem Piastów, które powoli odłączało się od Polski. W mieście wspólnie egzystowała społeczność polska, czeska, żydowska, walońska i niemiecka.

W pierwszej połowie XIII w. Wrocław był centrum podzielonego Królestwa Polskiego. Miasto zostało zniszczone w 1241 r. podczas pierwszego najazdu mongolskiego na Rzeczpospolitą — spalili je sami mieszkańcy, by zmusić Mongołów do szybkiego wycofania się.

MIASTO WIELU NACJI

Georg Thum, Maciej Łagiewski, Halina Okolska i Piotr Oszczanowski piszą, że zdziwiająco dużą ludność Wrocławia w XIII-XIV wieku uzupełniło wielu Niemców. Odmianą tę prezentuje Norman Davies, który pisze, że niewłaściwe jest przedstawianie ludzi

tamtych czasów jako „Niemców”, gdyż ich tożsamość była saska i bawarska: „Vretslav był w średniowieczu miastem wieloetnicznym. Jego skład etniczny podlegał ciągłym zmianom, modyfikując się wraz z każdym przypływem i odpływem politycznym i kulturowym, na jakie był narażony”.

Polskie mimo germanizacji odbudowane i rozbudowane miasto otrzymało w 1262 r. prawa magdeburskie, a pod koniec XIII w. przystąpiło do Ligi Hanzeatyckiej. Zajmowało powierzchnię około 60 ha, a centrum miasta stał się nowy Rynek Główny, zabudowany domami o konstrukcji szachulcowej. Pierwotna fundacja, Ostrów Tumski, była ośrodkiem religijnym. W 1273 r. otwarto Piwnicę Świdnicką, jedną z najstarszych wina działających restauracji w Europie. Wraz z trwającym osiedleniem — niemieckim osadnictwem na Wschodzie, książęta z polskiej dynastii Piastów wciąż kontrolowali region, jednak

ich wpływy wraz ze wzrostem uprawnień samorządowych rady miejskiej stale malały. Norbert Conrads pisze, że przyjęli oni język i kulturę niemiecką i zostali zgermanizowani w XIII w. Wrocław — mimo początków germanizacji — pozostawał jednak w ścisłym związku z kościołem polskim, a miejscowi Piastowie śląscy pozostawali aktywni w polskiej polityce i prowadzili starannie zaplanowaną politykę germanizacyjną, której celem niekiedy było przyłączenie się do Świętego Cesarstwa Rzymskiego, zaś język polski był używany na dworze aż do XIV w. Przez większą część średniowiecza Wrocławiem rządili książęta z dynastii Piastów.

CZECHY, WĘGRY I MONARCHIA HABSBUROW

W 1348 r. miasto wraz z niemal całym Śląskiem zostało włączone do Królestwa Czeskiego. W latach 1342-1344 dwa pożary zniszczyły znacz-

ną część miasta. Rok 1475 to we Wrocławiu i na Śląsku początek druku z użyciem czcionek ruchomych — Kasper Elyan stworzył pierwszą na Śląsku Drukarnię Świętokrzyską. W tym samym roku opublikował „Statuta synodalia episcoporum Wratislaviensium”, które zawierają pierwszy w historii tekst wydrukowany w języku polskim. Pierwsza ilustracja miasta została opublikowana w Kronice Norymberskiej w 1493 r. Dokumenty z tego okresu wspominają o mieście pod wieloma wariantami nazwy, m.in. Wratislaw, Bresslau i Presslau. A w latach 1502-1538 Mikołaj Kopernik był scholastrem kolegiaty Świętego Krzyża.

Idee reformacji protestanckiej dotarły do Wrocławia już w 1518 r., a w 1519 r. pisma Lutera, Ecka i otwarcie dysputy Lipskiej przez Mosellana ukazały się nakładem miejscowego drukarza Adama Dyona. W 1523 r. rada miejska jednomyślnie mianowała Johanna

Hessa nowym proboszczem kościoła św. Marii Magdaleny, wprowadzając tym samym we Wrocławiu reformację.

PRUSY

Podczas wojny o sukcesję austriacką w latach 40. XVIII w. większa część Śląska została przyłączona do Królestwa Prus. Roszczenia Prus wynikały z odrzuconego przez Habsburgów porozumienia zawartego pomiędzy władcami księstwa śląskich Piastów a Hohenzollernami, którzy zabezpieczyli sukcesję pruską po wygaśnięciu Piastów. Protestantkie społeczeństwo nie walczyło z wojskami protestanckich Prus i Fryderyk II Pruski zdobył miasto bez walki w styczniu 1741 r.

CESARSTWO NIEMIECKIE

Breslau stał się częścią Cesarstwa Niemieckiego w 1871. Początkowe lata charakteryzowały się szybkim wzrostem gospodarczym, tzw. Gründerzeit, choć Breslau, hamowany protekcyjną polityką swoich naturalnych rynków w Austro-Węgrzech i Rosji, musiał zwrócić się w stronę niemieckiego rynku krajowego. Populacja Wrocławia wzrosła z 208 tys. w 1871 r. do 512 tys. w 1910 r., mimo to miasto spadło z trzeciego na siódme co do wielkości miasto w Niemczech. Wśród ludności znajdowała się mniejszość polska i żydowska.

Miasto rozrosło się i przyłączyło okoliczne wsie: Kleinburg (Dworek) i Pöpelwitz (Popowice) w 1896 r., Herdain (Gaj) i Morgentau (Rakowice) w 1904 r. oraz Gräbschen (Grabiszyn) w 1911 r. Wraz z uregulowaniem Odry powstały nowoczesne przedmieścia ogrodowe, takie jak Leerbeutel (Zalesie) i Karlowitz (Karłowice).

Oficjalny niemiecki spis ludności z 1905 r. wykazał 470 904 mieszkańców, w tym 20 536 Żydów, 6 020 Polaków i 3 752 osób innych narodowości. Polscy historycy wskazują na wypaczenie tej liczby przez niemieckich urzędników imówią o kilku tysiącach więcej, a nawet o 20 tysiącach Polaków. Szacunki są jednak trudne, ponieważ obcokrajowcy byli rejestrowani na

podstawie obywatelstwa, a nie narodowości. Według źródła z 1874 r. większość przedmieść na prawym brzegu Odry była gminami polskojęzycznymi, a wiele fotografii z tego okresu wskazuje na powszechne używanie polskich nazw. Ale podczas swojej rocznej kadencji jako rektor uniwersytetu Felix Dahn zdelegalizował na przykład wszystkie polskie stowarzyszenia studenckie.

I WOJNA ŚWIATOWA

Ludność miasta bardzo ucierpiała podczas wojny. Żywność była racjonowana, a ceny ziemniaków i jaj gwałtownie wzrosły — o ponad 200%, co doprowadziło do zamieszek żywnościowych. „Zima Rzepowa” 1916/17 pozostawiła wielu na skraju głodu. Gromadzenie żywności groziło karą śmierci. Po czterech latach wojny handel we Wrocławiu spadł o 66%. Na gruźlicę zmarło ponad 8 tys. osób, a liczba ludności spadła z 540 do 472 tys.

Po zakończeniu I wojny światowej w Niemczech nastąpiły niepokoje społeczne i rewolucja. W listopadzie garnizon we Wrocławiu zbuntował się, uwolnił skazanych z więzienia, w tym Różę Luksemburg, spłądował sklepy i zajął biura „Schlesische Zeitung”, największej wrocławskiej gazety. Kiedy cesarz Wilhelm II opuścił kraj, Cesarstwo Niemieckie uległo rozwiązaniu.

REPUBLIKA WEIMARSKA

Koniec Cesarstwa Niemieckiego doprowadził do przejęcia przez rady robotnicze i żołnierskie władzy cywilnej i wojskowej w całych Niemczech przy niewielkim lub żadnym sprzeciwie ze strony byłych władz cesarskich. Pomimo w dużej mierze pokojowych przemian, Breslau stał przed kilkoma wyzwaniami, które radykalizowały krajobraz polityczny miasta. Warunki społeczne uległy pogorszeniu, gdyż spodziewano się powrotu 170 tys. żołnierzy i wysiedleńców, a dostępnych było jedynie 47 tys. kwater.

Po I wojnie światowej społeczność polska zaczęła odprawiać msze w języku polskim w kościołach św. Anny, a od 1921 r. w kościele św. Marcina; na Rynku Głównym otwarto konsulat polski, dodatkowo utworzono Szkołę Polską pod kierunkiem Heleny Adamczewskiej. Wkrótce potem napięcia wokół plebiscytu na Górnym Śląsku wywołały przemoc we Wrocławiu. Budynki polskiego konsultatu i szkoły zostały zburzone, a polska biblioteka została spalona wraz z kilkoma tysiącami woluminów. Jednak kulminacja problemów nastąpiła w 1923 r. Hiperinflacja zrujnowała wielu ludzi, a strajki ogarnęły całe Niemcy. W mieście spłądowano 50 dużych sklepów w centrum handlowym, częściowo z powodów antysemickich.

W 1919 r. Breslau stał się stolicą nowo utworzonego województwa dolnośląskiego. Połowa lat 20. XX w. przyniosła stabilność polityczną, głównie dzięki przywództwu Gustava Stresemanna. W 1925 r. powstała śląska NSDAP, która jednak w 1928 r. zdobyła zaledwie 1% głosów, znacznie poniżej średniej krajowej wynoszącej 2,8 procent.

Po przyłączeniu w latach 1925-1930 54 gmin, miasto powiększyło się do 175 km² i liczyło 600 tys. mieszkańców. W latach międzywojennych miasto było także ośrodkiem polskiego ruchu narodowego, promieniującego na inne grupy Polaków na Dolnym Śląsku; skupiała się na polskim życiu kulturalnym i wysiłkach organizacyjnych.

II WOJNA ŚWIATOWA

Miasto stało się jedną z największych baz poparcia ruchu NSDAP, a w wyborach w 1932 r. partia nazistowska uzyskała 43,5% głosów, odnosząc trzecie co do wielkości zwycięstwo w Niemczech Weimarskich. Przyczyną silnego poparcia NSDAP mógł być fakt, że Breslau znalazło się wśród ośmiu największych miast Niemiec o najwyższej stopie bezrobocia, z którą partia nazistowska obiecała się uporać.

Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi

Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi

Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi
Chleb nasz jest naszymi

Najstarszy drukowany tekst w języku polskim w Statuta synodalia episcoporum Wratislaviensium, wydrukowany we Wrocławiu przez Kaspra Elyana, 1475

Romański kościół św. Idziego, najstarsza niezmieniona budowla Wrocławia, wzniesiona na początku XIII w. na Ostrowie Tumskim

Przed Holokaustem Wrocław był domem dla czwartej co do wielkości społeczności żydowskiej w Niemczech. W 1933 r. gestapo rozpoczęło akcje przeciwko polskim i żydowskim studentom. Za używanie języka polskiego w miejscach publicznych aresztowano i bito. Dom Polski — został zniszczony. W czerwcu 1939 r. z uniwersytetu usunięto polskich studentów. Herb miasta został zmieniony przez hitlerowców w 1938 roku, gdyż zawierał literę „W” w nawiązaniu do pierwotnej nazwy, przez co uznano go za „zbyt słowiański”. Dodatkowo 88 miejsc otrzymało nowe niemieckie nazwy w ramach tzw. kampanii germanizacji.

Podczas inwazji na Polskę Niemcy dokonali masowych aresztowań miejscowych działaczy polskich i zdelegalizowali organizacje polskie. Zniszczono polskie nabożeństwa. Miasto stało się siedzibą południowego okręgu Selbstschutz, którego zadaniem było dokonywanie zbrodni na Polakach. Większość polskich elit wyjechała w latach 20. i 30. XX wieku, a pozostali zostali wysłani do obozów koncentracyjnych. W czasie wojny w miejskim więzieniu stracono na gilotynie 363 więźniów czeskich i 293 polskich, a także członków ruchu oporu z Europy Zachodniej.

Ponadto w dzielnicy wokół Wrocławia utworzono sieć obozów koncentracyjnych i obozów pracy przymusowej, czyli Arbeitslager, by służyć rosnącemu koncernom przemysłowym miasta. Oficjalne szacunki nazistów podają, że w 1943 r. było 43 950 ro-

botników przymusowych, a w 1944 r. 51 548, z czego większość stanowili Polacy. Pod koniec 1944 r. po klęsce powstania warszawskiego do Wrocławia wysłano od 30 do 60 tys. schwytanych Polaków. Do końca oblężenia Wrocławia zniszczeniu uległo 50% starego miasta, 90% zachodniej i południowej oraz 10-30% północnej i północno-wschodniej części miasta. W ruinach domów i fabryk zginęło 40 tys. mieszkańców, w tym robotnicy przymusowi. Po prawie trzymiesięcznym oblężeniu „Twierdza Breslau” poddała się 7 maja 1945 r. Jedno z większych miast dawnych Niemiec upadło.

POWRÓT DO POLSKI

Wraz z niemal całym Dolnym Śląskiem powojenny Wrocław stał się częścią Polski na mocy Konferencji Poczdamskiej. Miasto stało się największym miastem tzw. Ziemi Odzyskanych. 24 maja 1945 r. władze polskie spotkały się zocalały z nazistowskich niemieckich ludobójstwa we Wrocławiu członkami przedwojennej mniejszości polskiej. Nowo mianowany prezydent miasta Bolesław Drobner powitał ich w „Wolnej Polsce” i nawoływał przedwojennych Polaków z Wrocławia do pozostania w mieście, wyrażając pogląd, że państwo polskie potrzebuje takich ludzi jak oni, by po wojnie przebudzili się do życia; wielu adresatów odpowiedziało na to wezwanie, a przedwojenni Polacy włączyli się aktywnie w życie polityczne i kulturalne Wrocławia, zakładając stowarzyszenie pod nazwą „Klub Ludzi ze znakiem P”, upamiętniające Polaków, którzy zginęli przez nazistowskie rządy nie-

mieckie w mieście.

Po zniszczeniach podczas oblężenia Wrocławia miasto zostało dodatkowo zniszczone przez wandalizm, pożar oraz burzenie i demontaż fabryk i majątku materialnego przez Związek Radziecki. Potencjał gospodarczy miasta obniżył się do 40% stanu przedwojennego. Wrocław dodatkowo osłabiła akcja „cegieł dla Warszawy”. Ta utrata obiektów historycznych była nieodwracalna, a jej skutki są widoczne do dziś.

Odbudowa miasta charakteryzowała się mieszkanką polonizacji i degermanizacji, co doprowadziło do odbudowy i zniszczenia. Architektura gotycką poddano pieczołowitej renowacji, a świadectwa późniejszych epok często były zaniedbywane lub niszczone. Przykładowo jeszcze w latach 70. XX w. w niektórych kościołach miasta wycinano elementy sztukatorskie z okresu baroku, w ramach ideologicznego narzucanego powrotu do rzekomo pierwotnego państwa piastowskiego. Proces degermanizacji obejmował także usunięcie i zniszczenie niemal wszystkich niemieckich pomników niereligijnych oraz likwidację napisów, a nawet wielowiekowych epitafiów i kościołów. W latach 1970-1972 zniszczono wszystkie nieżydowskie cmentarze w Niemczech.

Magdalena Maria Bukowiecka
Korzystałam z książek Gregora Thuma:
„Uprooted: How Breslau Became Wrocław during the Century of Expulsions”, Norma-
na Daviesa i Rogera Moorhouse’a „Mikro-
kosmos. Portret miasta środkowoeuropejskiego” oraz z Encyclopædia Britannica.

Bestialstwa działały się wszędzie

— Kiedy nas zobaczyli, kazali nam zejść z wozów, ustawili wszystkich w szereg i zaczęli strzelać (...). Siostry już nie żyły. Mama miała przestrzeloną głowę. Tuliłam się do niej — wspominała 9-letnia wtedy Marta Matyszewska w książce Wioletty Sawickiej „Wilcze dzieci” swoje spotkanie z pierwszymi rosyjskimi żołnierzami w styczniu 1945. Ona przeżyła, jej trzy siostra i mama nie.

Historia Marty Matyszewskiej dzięki Wioletcie Sawickiej jest bardziej znana niż losy tysięcy ofiar rosyjskich żołnierzy, którzy zimą 1945 roku brali odwet za niemieckie zbrodnie. Chyba po raz pierwszy jej historię mogliśmy poznać dzięki jej publikacji zamieszczonej w „Gazecie Olsztyńskiej” 10 lat temu. Potem przysły książki beletrystyczne. W 2017 roku Wioletta Sawicka wydała powieść „Wyspy szczęśliwe” opartą właśnie o dramatyczne losy Marty Matyszewskiej. W 2018 roku ukazała się druga część pod tytułem „Czas próby”. Obie książki cieszyły się wśród czytelników w Polsce ogromnym zainteresowaniem. W 2022 roku pojawiły się „Wilcze dzieci” — tym razem była to literatura faktu, gdzie olsztyńska pisarka opisała losy sierot w Prusach Wschodnich, także Marty. Jakie były jej losy?

ODPADŁY JEJ DŁONIE I STOPY

Malszewo leży pomiędzy Pasymiem a Jedwabnem, tuż przy historycznej granicy Mazur i Warmii. Był 21 stycznia 1945 roku. Kilka rodzin, kobiet z dziećmi i starców, uciekało ze w stronę Bałd, gdzie niegdyś witano nowych warmińskich biskupów zmierzających wjeżdżającego uroczyscie do swej diecezji.

Była wśród nich 9-letnia Marta Matyszewska, jej trzy siostry, niepełnosprawny brat, dziadek i mama. Uciekli do lasu.

— I tam właśnie wpadliśmy na ruskich, byli na drodze, która szła od Bałd. Musieli tam popić, bo w Bałdach działała gorzelnia. Więc kiedy nas zobaczyli, kazali nam zejść z wozów, ustawili wszystkich w szereg i zaczęli strzelać — wspomina Marta Matyszewska we wspomnianej książce Wioletty Sawickiej „Wilcze dzieci”. I dodaje: — Siostry już nie żyły. Mama miała przestrzeloną głowę. Tuliłam się do niej. Pamiętam, że tuż przed śmiercią zapytała mnie: „Marta, ty jeszcze żyjesz?”. Odpowiedziałam: „nie wiem”.

Dziewczynkę odnalazł dziadek, który wcześniej dostrzegł Rosjan i zdołał uciec. Marta odmroziła sobie stopy i ręce, które potem jej odpadły. Z dłoni została jej tylko połowa

Rosjanie krzyczą i wyciągają na zewnątrz kobiety i dziewczęta. Ciągną je do szopy. Mama trzyma 4-letniego Bruna na kolanach. Rosjanie nie ruszają jej. Wszystkich nas wyganiają na podwórkę. — Dawaj, dawaj — krzyczą. Ze stodoły dochodzą krzyki. Po paru godzinach otwierają się drzwi. Poszarpane, zgwałcone i pobite dziewczęta i kobiety wolno wchodzą. Milczą. Wszyscy milczymy.

kciuka. Zanim dostała protezy, przez kilka lat chodziła na kolanach. Potem amputowano jej nogi do kolan. Mieszkała czas jakiś w Niemczech, ale wróciła na Mazury. Zamieszkała u rodziny. Zmarła w 2022 roku. Nie doczekała już wydania „Wilczych dzieci”.

CI, KTÓRZY NIE UCIEKLI, LEŻELI W STODOLE

To nie były jedyne ofiary tamtego dnia. Wioletta Sawicka we wspomnianym tekście z „Gazety Olsztyńskiej” przytoczyła wspomnienie innej mieszkanki Malszewa o innej tragedii.

— Mama opowiadała, że wszystko działo się w jeden dzień. Ruskie przyszły, policzli wszystkich i kazali, żeby nikt się nie ruszał i nie uciekał (...). Wtedy mama wzięła najmłodsze dzieci, mnie i moją starszą siostrę i uciekła do lasu. Noc spędziłyśmy pod takim wielkim świerkiem, przykryci dużym kożuchem dziadka. Mama mówiła, że tej nocy, którą przeżyła z nami pod tym świerkiem, to ze strachu zrobiła się zupełnie biała na głowie. Wszędzie się paliło, słychać było krzyki ludzi. Opowiadała, że jak wróciła z nami z lasu na drugi dzień, to trupy wszystkich, którzy nie uciekli, leżały na klepsku w stodole. Między nimi moi dziadkowie. Ojciec próbował uciekać, ale

zastrzelili go gdzieś pod Łajsem — wspominała Hanna Oreńczuk, która miała wtedy 3 latka.

JĄ NA OCZACH DZIEWCZYNEK ZGWAŁCIŁ

15 kilometrów od Malszewa, już na Warmii, leży wieś Przykopy. Niedaleko drogi znajduje się mogiła 12 Warmiaków zabitych przez Rosjan w 1945 roku. — Nam we wojnę jakoś szczęśliwie nie strasznego nie było — opowiadał Edwardowi Cyfusowi w „Trwaniu Warmii” Jerzy Kukliński z Przykopy. — Ale byli zabite: rodzina Skowasz, oboje Jabłońscy i w jednej rodzinie cztery osoby Francuz, Ukraińiec, stary opa i mój kolega ze szkoły, Barbara Wagner i jej brat. Ruskie pozabierali wszystko i zwozili do plebanii w Butrynach albo do Bałd.

— Te pierwsze Ruskie to takie dzikie byli, zabijali jak szalone — opowiadała w tej samej książce Tekla Petrykowska. — W progu jednego z domów stała kobieta (...) z dzieckiem na ręku (...) obok niej stały dwie córeczki. Rosyjski żołnierz podszedł do niej, wyrwał z rąk niemowlę i rzucił na łóżko w izbie. Ją (...) na oczach dziewczynek zgwałcił, a potem za-

strzelił. Niemowlę nie przeżyło (...) dziewczynki jacyś ludzie przygarnęli na wychowanie — wspominała z kolei Agnieszka Szulc z położonych 3 kilometry od Przykopy Pokrzyw.

PODPALILI WYPEŁNIONY LUDŹMI BUDYNEK

Takie bestialstwa działały się w każdej wsi, w każdym mieście. W podolsztyńskim Szczęsnym zabili 198 osób, o czym do dzisiaj przypomina skromny krzyż. W Olsztynie 22 stycznia 1945 roku Rosjanie w obecnym szpitalu miejskim zgwałcili kobiety. Kilka osób zatłukli kolbami karabinów. Zastrzelili dwie zakonnice. Wymordowali cywilów na stacji kolejowej i psychicznie chorych ze szpitala w Kortowie.

— Zgodnie z ujawnioną ostatnio relacją 40-letniej wówczas pielęgniarki... Rosjanie najpierw podpaliли wypełniony ludźmi nieistniejący już duży, trzykondygnacyjny budynek przy drodze do Olsztyńska. Wzniesiony przy użyciu miotaczy ognia od parteru pożar skutecznie odciał uwięzionym tam nieszczęśnikom drogę ucieczki. Do tych, którzy szukali ratunku przed płomieniami, wyskakując przez okna,

strzelano z broni ręcznej — pisał przed laty w „Gazecie Olsztyńskiej” Stanisław Piechocki (1955-2005), autor m.in. książki „Olsztyn styczeń 1945” oraz „Czyściec zwany Kortau”.

Ofiary pogrzebano w Kortowie. Ekshumacje prowadzono w latach 40. i 50. ubiegłego wieku. W 1955 roku odkopano największy grób. Tam, gdzie teraz stoi stołówka akademicka. Znalezione w nim 227 ciał, wyłącznie kobiet i dzieci.

Rosjanie nie zabili wszystkich pacjentów szpitala (wcześniej większość z nich wymordowali Niemcy). — Jeden z pacjentów dotarł do opuszczonego gospodarstwa wujka Franciszka (...) opiekował się porzuconymi małymi prosiaczkami, gdyż duże maciory zabrali Rosjanie. Po kilku dniach Rosjanie wrócili po prosiaki. Ten chory musiał ich bronić, bo znaleźli go skatowanego na śmierć (...) Obok, na podłodze znaleźliśmy kłonicę, zapewne śmiertelnie narzędzie — wspomina Anna Śniegowska z podolsztyńskich wtedy Likus.

Olsztyn nie ucierpiał zbyt wiele 22 stycznia. Miasto Rosjanie spalili później, w sumie zniszczyli ponad 1000 budynków.

Zawsze, gdy oglądam w telewizji wojnę w Ukrainie i widzę, co Ruscy robią z kobietami i dziećmi, mam przed oczami rok 1945 i tamtą piwnicę, w której kilku Sowietów gwałciło moją mamę, a mnie trzymali pod karabinem. Mama prędko potem umarła, a ja zostałam sama z młodszym bratem. Teraz widzę te same sowieckie metody.

Wspomnienie Elżbiety Sobczak z Elbląga (Wilcze dzieci)

Jaltańska zdrada

Konferencja jaltańska miała decydujące znaczenie dla losów powojennej Europy. Rozpoczęła się 4 lutego 1945 r. i do dziś jest symbolem zdrady aliantów wobec Polski. Wszystko przez ich zgodę na podporządkowanie Europy Środkowo-Wschodniej Józefowi Stalinowi.

W czasie spotkania tzw. Wielkiej Trójki (Wielka Brytania, USA i Związek Sowiecki) rozmawiano o organizacji powojennego ładu w Europie. Zapadły wówczas ważne decyzje dla przyszłości Polski. Jak wspominał w swoich pamiętnikach brytyjski premier, sir Winston Churchill: „Polska była (...) najbardziej pilną przyczyną zwołania konferencji jaltańskiej i stała się pierwszym z wielkich powodów, które doprowadziły do rozpadu Wielkiej Koalicji.”

Przywódcy Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych nie ocenili we właściwy sposób prawdziwych intencji Stalina. Zapisanie w deklaracji jaltańskiej życzenia Polski o państwie „silnym, niepodległym i demokratycznym” stanowiły bardzo ogólne oświadczenie. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej miał uzyskać poparcie zachodnich aliantów i doprowadzić do pierwszych, wolnych wyborów w Polsce. Tekst deklaracji dotyczący Polski nie wspominał wprost o Rządzie Polskim na uchodźstwie.

Granica wschodnia Rzeczypospolitej miała, wedle ustaleń Wielkiej Trójki, przebiegać wzdłuż tzw. linii Curzona. Co do zachodniej granicy Polski rekompensatą za zagarnięcie Kresów miałyby być tereny „na północy i zachodzie”, uzyskane kosztem Niemiec.

Stalin cynicznie wykorzystał fakt podpisania w dniu 27 lipca 1944 r. porozumienia pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Związkiem Sowieckim, w którym PKWN zrzekał się w imieniu Polski terenów Kresów Wschodnich, ustanawiając granicę na linii Curzona. Dla władz sowieckich był to argument w czasie prowadzonych rozmów z Brytyjczykami i premierem rządu polskiego na uchodźstwie, Stanisławem Mikołajczykiem, w Moskwie w październiku 1944. Starania o odzyskanie przynajmniej części przedwojennych terenów Rzeczypospolitej zakończyły się fiaskiem. Warto zaznaczyć, że zanim zaczęto szczegółowo omawiać sprawę wschodniej granicy Polski w ramach konferencji Wielkiej Trójki, jeszcze przed spotkaniem w Teheranie w 1943 r., Franklin D. Roosevelt rozmawiał z Józefem Stalinem. Amerykański prezydent podkreślił wówczas znaczenie linii Curzona jako podstawy wytyczenia ostatecznej wersji

Wielka Trójka na konferencji w Jaltce. Winston Churchill (Wielka Brytania), Franklin D. Roosevelt (USA) i Józef Stalin (ZSRR)

linii, ale ze względu na zbliżające się wybory prezydenckie w Stanach nie chciał zadrżniać stosunków z tamtejszą Polonią i nie wydał oficjalnego komunikatu w tej sprawie.

Przed konferencją w Jaltce alianci podjęli spóźnioną próbę rozszerzenia granicy Polski, jednakże Stalin ustąpił tylko w kwestii Białostoczczyzny. W ten sposób przywódca Związku Sowieckiego ujawnił swój prawdziwy plan: oparcia granicy wschodniej Polski nie tyle o linię Curzona, ile o linię demarkacyjną na podstawie paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r., uwzględniając pewne wyjątki.

SKUTKI JALTY

Sprawa polska była najdłużej omawianą kwestią na kon-

ferencji w Jaltce. Jawi się jako początek dramatu Polski, ze względu na podanie komunikatu o postanowieniach Wielkiej Trójki do wiadomości publicznej, w przeciwieństwie do konferencji teherańskiej. Alianci zachodni de facto już pod koniec 1943 r. pozwolili Stalinowi na samodzielne decydowanie o losach Europy Środkowo-Wschodniej. Uchwały podjęte na spotkaniu Wielkiej Trójki na Krymie były rezultatem ówczesnej sytuacji militarnej.

Działania aliantów na konferencji jaltańskiej, a także po niej, były spóźnioną reakcją wobec planu Stalina. Churchill podjął próbę oporu przeciwko sowieckiej interpretacji postanowień konfe-

rencji. W liście do Roosevelta 27 marca 1945 r. podkreślał, że rząd który jest u władzy w Polsce „nie może przesądzać o jego przyszłości”, a tworzyć go winny mocarstwa sprzymierzone. Wymijająca odpowiedź Roosevelta o tym, który z polskich polityków powinien zostać zaproszony na rozmowy do Moskwy w sprawie utworzenia nowego rządu pokazuje, jak bardzo rozbieżne stały się stanowiska Wielkiej Brytanii i USA. Roosevelt wychodził z założenia, że bez wsparcia ZSRR nie można wygrać wojny z Niemcami, a także — co dla USA było najistotniejsze — pokonać Japonii. Ponadto Europa Środkowo-Wschodnia w ówczesnej doktrynie politycznej Stanów nie stanowiła żywot-

nej strefy wpływów amerykańskich. Stalin to wykorzystał, zyskując w ten sposób swobodę działania.

Warto wspomnieć, że Roosevelt posiadał wiedzę o zbrodniach Sowietów w pierwszej fazie wojny, kiedy Stalin współdziałał z Hitlerem. W lutym 1940 r. wystosował znaną wypowiedź, w której podkreślał, że Rosja sowiecka to „dyktatura tak absolutna, jak żadna inna dyktatura na świecie”. Niejako przejawia się to w liście skierowanym do Stalina w dniu 1 kwietnia 1945 roku — prezydent USA podkreślał w nim, że „sprawa polska” to pewnego rodzaju „test” w stosunkach amerykańsko-sowieckich. Jednak Roosevelt

stworzył możliwości ekspansji Stalinowi, do końca wierząc, że sprawy sporne można załatwić ugodowo.

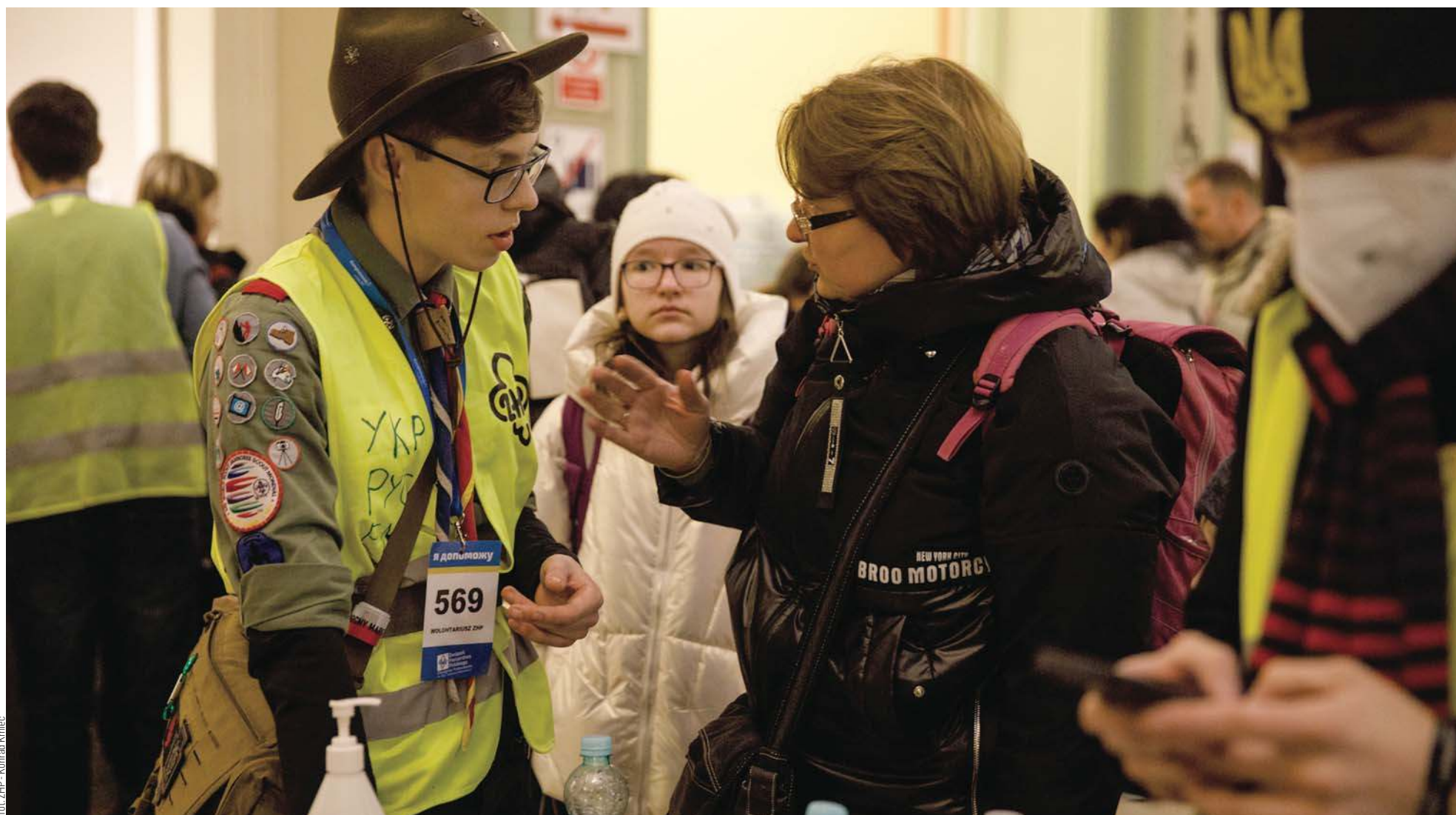
13 lutego 1945 r. rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie wystosował komunikat dotyczący ustaleń na konferencji w Jaltce, w którym odrzucał postanowienia w sprawie Polski. Uznano to za „nowy rozbiór Polski, tym razem dokonany przez sojuszników Polski”. Sformułowanie „zdrada jaltańska” była używane przez polskie środowiska niepodległościowe na Zachodzie po II wojnie światowej jako podkreślenie ustępstw aliantów wobec Stalina, a także synonim opuszczenia przez sojuszników.

Magdalena Maria Bukowiecka

ZHP - szkoła życia

Lekcje wyniesione z przeszłości kluczem do przyszłości

Historia Polski obfituje w wiele wiekopomnych wydarzeń. Jednak czy pamięć o 85. rocznicy wybuchu II wojny światowej ma także wpływ na współczesność? Czy to jedynie kolejna data w kalendarzu? Członkowie ZHP, którzy są strażnikami pamięci o Szarych Szeregach, widzą w tej rocznicy cenną lekcję uniwersalnych wartości, które dziś jedynie nabierają na znaczeniu.

for ZHP - Konrad Knięć

Związek Harcerstwa Polskiego to największa w Polsce młodzieżowa organizacja, która zrzesza ponad 110 000 członków. Historia ZHP zaczęła się ponad 100 lat temu. To, co przez wszystkie lata działalności pozostało niezmiennie to to, że misją ZHP jest wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży oraz kształtowanie w nich proaktywnej postawy. Dlaczego to tak ważne dla ZHP?

HARCERSKI PROGRAM „DZIŚ – JUTRO – POJUTRZE”

Aby odpowiedzieć na powyższe pytanie, należy spojrzeć na działania harcerki i harcerzy w okresie dwudzie-

stolecia międzywojennego, a zwłaszcza końcówki lat 30. XX wieku.

Przed wybuchem wojny, w obliczu nadciągającego zagrożenia, członkowie ZHP stanęli do służby w ramach Pogotowia Harcerki i Harcerzy. We wrześniu 1939 r. harcerze odegrali istotną rolę w obronie ojczyzny, angażując się w walki w różnych miejscach Polski, takich jak Warszawa, Gdynia, Klecko, Katowice czy Grodno. Harcerki i harcerze współpracowali z władzami wojskowymi oraz cywilnymi. Niejednokrotnie organizowali też pracę na własną rękę, jeśli wśród ludności odciętej od władz

nastąpiła dezorganizacja i panika.

Celem ochrony harcerskich szeregów, rwących się do walki o niepodległość ojczyzny, 27 września 1939 r. harcerstwo męskie przeszło do podziemia przyjmując kryptonim „Szare Szeregi”. Kontynuowano kształtowanie postaw młodzieży w duchu harcerskich ideałów. W 1941 r. sformułowano program „Dziś – Jutro – Pojutrze”. „Dziś” oznaczało walkę z okupantem, sprzeciwianie się mu w każdej możliwej, ale rozsądnej formie. „Jutro” wyrażało się w przygotowaniu młodych ludzi do otwartej walki, której wynikiem miało

być odzyskanie niepodległości. „Pojutrze” zakładało przygotowanie harcerzy do życia i pracy w wyzwolonej Polsce.

Dziewczeta wojenną strukturę oparły o siatkę Pogotowia Harcerki, przyjmując kryptonim „Związek Konieczny”, a od 1943 „Bądź Gotów”. Jednak i one utożsamiały się z nazwą „Szare Szeregi”. W świadomości historycznej nazwa ta odnosi się zarówno do części żeńskiej, jak i męskiej konspiracyjnego ZHP. Harcerkami kierowała hm. Józefina Łapińska, komendantka przedwojennego pogotowia. Dziewczeta szły do pomocniczej służby wojskowej: medycznej,

łącznościowej, gospodarczej. Równolegle podejmowały działania w służbie cywilnej – opiekowały się sierotami i wysiedlonymi dziećmi, pomagały Żydom oraz więźniom politycznym.

Najbardziej pamiętnym i tragicznym rozdziałem tej historii był udział harcerzy w Powstaniu Warszawskim. Harcerskie bataliony, takie jak „Zośka”, „Parasol”, „Wigry” i „Gustaw”, walczyły z niewyłącznie determinacją, podczas gdy harcerki pełniły funkcję sanitariuszek, łączniczek, a nawet przewodniczek w kanałach. Najmłodszy działali jako listonosze Harcerskiej Poczty Polowej, niosąc nadzieję w najtrudniejszych chwilach.

SZARE SZEREGI POKAZAŁY SIŁĘ WSPÓLNOTY W TRUDNYCH CZASACH

Lata hitlerowskiej okupacji po 1939 pokazały, że harcerska młodzież się nie poddaje. Dzień w dzień harcerze i harcerki pełnili służbę i udowadniali niezłomność swojego ducha.

Te historie są głęboko zakorzenione w ruchu harcerskim. To one sprawiły, że wartości, takie jak patriotyzm, solidarność i obywatelskość, nie tylko kształtowały postawy młodych ludzi w czasach wojny, ale również mają znaczenie w dzisiejszych czasach. ZHP

fot. ZHP - Arkadiusz Wydro

uczy dziś, że nawet w obliczu największych wyzwań, odpowiedzialność za wspólnotę, odwaga i zaangażowanie mogą zmieniać rzeczywistość. To właśnie te wartości, przekazywane z pokolenia na pokolenie, są kluczem do budowania lepszej przyszłości.

WARTOŚCI OBYWATELSKIE W OBLICZU WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ

„Nieść chętną pomoc bliżnim” – to słowa, które wypowiedziano przez harcerzy i harcerki w czasie składania Przysięgi Harcerskiej. To zobowiązanie zachęca młodzież do pamiętania o ludziach wokół nich i wyciągania pomocnej dłoni wtedy, kiedy to tylko potrzebne. Te słowa nie były ważne jedynie w czasie II wojny światowej. Wyzwania, które stawia przed nami współczesność – pandemia COVID-19, wybuch wojny w Ukrainie, zmiany klimatu – pokazały, że ta obietnica nie straciła na aktualności.

Wartości, które harcerzom i harcerkom ZHP przekazywali członkowie Szarych Szeregów – odpowiedzialność za wspólnotę, obywatelskość, braterstwo – nadal są widoczne w działalności ZHP w ostatnich latach.

MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU – HARCERSKI PRZYKŁAD

W czasie pandemii COVID-19 harcerki i harcerze

ZHP angażowali się w działania na rzecz społeczności lokalnych, tak aby odpowiadać na jej aktualne potrzeby. Szybie maszerek, czy drukowanie przyłbic to tylko jedno z zadań, którego podjęli się członkowie ZHP. Dzięki ich zaangażowaniu ponad pół miliona maszerek i 15 000 przyłbic trafiło do społeczności w całej Polsce. Ważną służbą była także stała pomoc osobom starszym. Harcerze i harcerki robili zakupy, realizowali recepty, płacili rachunki i wyprowadzali psy seniorów, dbając o to, by ci, mogli pozostać w domach. Członkowie ZHP pamiętali również o osobach bezdomnych – przygotowywali dla nich posiłki i paczki żywnościowe. Przy tym wszystkim nie zapomnieli o tym, by dbać o siebie nawzajem – cotygodniowe harcerskie zbiórki przenieśli do Internetu. Dzięki temu mogli nadal rozwijać umiejętności na całe życie, a także stanowić dla siebie sieć wsparcia w tym trudnym momencie.

To nie był ostatni moment, gdy wartości ukształtowane przez Szare Szeregi okazały się niezbędne w dzisiejszych czasach. Po wybuchu wojny na Ukrainie, harcerki i harcerze ZHP włączyli się w działania pomocowe – w pierwszych dniach wspierali uchodźców: sortowali dary, zarządzali ruchem i przyjęciami w centrum humanitarnym, służyli pomocą matkom z dziećmi. Jednak szybko zauważyli, że to nie będzie krótki bieg, ale

maraton pomocy. Działania pomocowe organizowano tak, aby odpowiadać na faktyczne potrzeby uchodźców. Harcerze i harcerki nie tylko organizowali zbiórki darów w całej Polsce, ale także pomagali nowoprzybyłym w aklimatyzacji i odnalezieniu się w nowym środowisku.

ZHP JAKO PRZEWODNIK NA PRZYSZŁOŚĆ

Związek Harcerstwa Polskiego tworzy ponad 16 000 instruktorów-wolontariuszy. Organizują nie tylko harcerskie wyjazdy, całoroczne różnorodne aktywności pozalekcyjne, ale także za-inspirowani lekcją Szarych

Szeregów, razem z harcerkami i harcerzami na co dzień niosą pomoc tam, gdzie jest potrzebna.

Gdy w maju, po nagłym załamaniu pogody w Gnieźnie miasto zostało zalane, harcerze i harcerki ZHP natychmiast wkroczyli do

akcji. Pomagali lokalnym przedsiębiorcom, sprząтали ulice, zorganizowali zbiórkę artykułów pierwszej pomocy dla Schroniska dla Osób Bezdomnych. Uruchomili także telefon alarmowy dla mieszkańców Gniezna, aby ci w każdym momencie mogli się zgłosić do nich po pomoc.

PAMIĘĆ JAKO FUNDAMENT POKOJU

Działania harcerzy i harcererek Związku Harcerstwa Polskiego pokazują jakie znaczenie dla budowania przyszłości ma pamięć historyczna oraz jej aktywne pielęgnowanie. Dzięki pracy z historią Szarych Szeregów – dbaniu o miejsca pamięci, uczestnictwu w spotkaniach z Powstańcami, aktywnej pracy z polską historią w czasie zbiorów harcerskich – młodzi ludzie nie tylko chronią te wydarzenia przed zapomnieniem, ale i odkrywają uniwersalne wartości, którymi kierowali się bohaterowie tamtych dni.

Takie wartości jak solidarność, patriotyzm, obywatelskość okazują się niezwykle aktualne w dzisiejszych czasach i niezbędne do wspólnego budowania przyszłości nie tylko Polski, ale i świata. Historia II wojny światowej, jak i Szarych Szeregów pozwala zobaczyć harcerzom i harcerkom w XXI wieku, że warto być uczciwym i zorientowanym na drugiego człowieka. To właśnie pamięć o tamtych wydarzeniach i postawach pozwala dziś na budowanie fundamentów pokoju na kolejne lata.

Materiał powstał we współpracy z ZHP

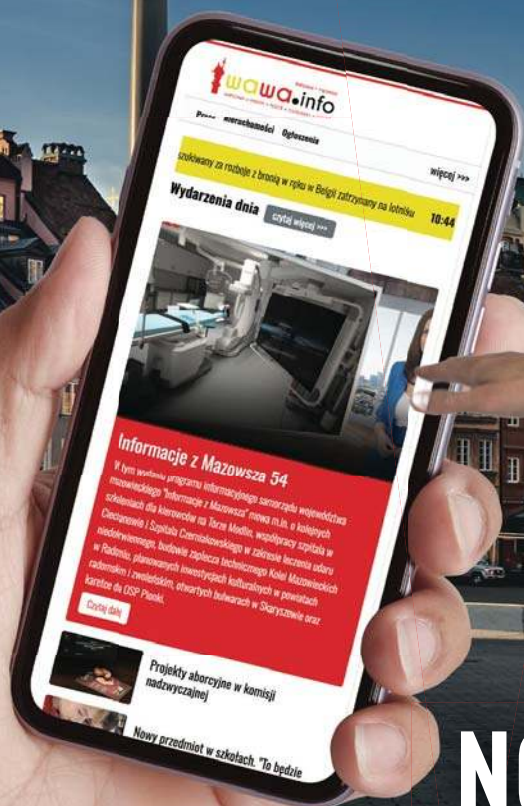
fot. ZHP - Małgorzata Hajnor

wawa.info

PORTAL DLA WARSZAWY I MAZOWSZA

CODZIENNIE NAJNOWSZE WIADOMOŚCI

NOWY PORTAL INFORMACYJNY

